

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra církevních dějin a patristiky

Diplomová práce

POUTNÍ MÍSTO SVATÝ HOSTÝN

Vedoucí práce: PhDr. Radomír Malý

Autor práce: Taťána Součková

Studijní obor: učitel náboženství a etiky + český jazyk a literatura

Forma studia: prezenční

Ročník: šestý

2006

Prohlašuji, že tuto diplomovou práci jsem zpracovala samostatně a všechny použité prameny jsou uvedeny v závěru práce.

Tatána Světlá

Děkuji vedoucímu diplomové práce PhDr. Radomíru Malému za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Zvláštní poděkování pak patří paní Naděždě Novákové a Jaroslavě Čapové z Matice svatohostýnské za neocenitelnou pomoc při sběru materiálů.

OBSAH

ÚVOD	6
1 <u>DĚJINY SVATÉHO HOSTÝNA</u>	8
1.1 Historie chronologicky	8
1.2 Prehistorie	17
1.3 Historie	21
1.3.1 Potřeba nového chrámu	22
1.3.2 Duchovní správa	24
1.3.3 Hostýnské pohromy	25
1.3.3.1 <i>Smrt mecenáše</i>	25
1.3.3.2 <i>Požár</i>	25
1.3.3.3 <i>Rusavská duchovní správa</i>	26
1.3.4 Vláda Josefa II.	26
1.3.4.1 <i>Zákaz poutí</i>	27
1.3.4.2 <i>Zrušení chrámu</i>	27
1.3.5 Chátrání	28
1.3.6 Záchrana a oprava chrámu	30
1.3.7 Slavná pouť	31
1.3.8 Stálá duchovní správa na Hostýně	32
1.3.9 Vznik a působení Matice svatohostýnské	34
1.3.10 Císařská návštěva	35
1.3.11 Další zvelebování	36
1.3.12 Korunovace sochy Panny Marie	36
1.3.13 První světová válka	38
1.3.14 Rozkvět po 1. světové válce	38
1.3.15 Druhá světová válka	40
1.3.16 Události po 2. světové válce	41
1.3.17 Komunistická diktatura	41
1.3.18 Dění po roce 1989	43
1.4 Matice svatohostýnská	44

Úvod

Asi dnes již nevypátráme všechny příčiny, jež vedly ke vzniku mariánských poutních míst, ani se nám nepodaří proniknout hlouběji do duše a mysli věřícího člověka oněch dob, kdy svoji touhu po míru, spravedlnosti a lásce směřoval více než kdy předtím Ježíšově matce. To ani není předmětem této práce. Víme však zcela jistě, že po ničivé a svým rozsahem dosud největší válečné smršti, která se během třiceti let (1618-1648) několikrát přehnala Evropou, soustředili katolíci svoji naději do úcty mariánské. Ve 2. polovině 17. století vznikají mariánská poutní místa jako houby po dešti. Procesí putují k Boží Rodičce na mnohé posvátné hory a kopce, opředené často zbožnými tradicemi i pověstmi o zázračných událostech a uzdraveních. Svaté hory a kopce zářící bělostí svých kostelů a kaplí do dalekého kraje přitahovaly zvláštní podmanivou silou, které se neubráníme ani dnes.

K takovým posvátným horám patří i Svatý Hostýn – nejnavštěvovanější mariánské poutní místo na Moravě a po Velehradě snad nejpamátnější vůbec. Již po tři století je hostýnská hora se svojí mariánskou svatyní cílem tisíců poutníků z blízkého okolí i vzdálenějších krajů, kteří zde nacházejí útočiště ve svých strastech a potřebách.

Toto místo je mému (a myslím, že nejen mému) srdci velmi blízké, už od dětství jsme s celou rodinnou téměř každoročně podnikali náročný výstup na tuto svatou horu za jejím kulturním, ale i přírodním bohatstvím. Právě proto je pro mě téma historie Svatého Hostýna velmi zajímavé a to je také hlavním důvodem výběru tohoto tématu pro mou diplomovou práci.

Jádrem mé práce je tedy samozřejmě právě hostýnská historie, proměny tohoto dědictví v průběhu věků. Přiblížení této problematiky je věnována první, nejrozsáhlejší a i nejvíce podrobná část práce.

Ale nepůjde pouze o výklad historie Svatého Hostýna. Protože se o něj po staletí starají členové řádu Tovaryšstva Ježíšova, ve „druhé části“ bude mým úkolem poskytnout i informace o působení tohoto řádu, a to především jejich působení v rámci tohoto poutního místa.

Ale nejen s velkými náboženskými či jinými organizacemi jsou spojeny jeho osudy. Existuje celá řada jednotlivců, zbožných, pracovitých a svědomitých lidí, jimž v minulosti

osud Hostýna nebyl lhostejný. Proto jsem se rozhodla zmínit také o nich. Těmto se pokusím vzdát hold za jejich důležitou a bohubitou činnost alespoň prostřednictvím další kapitoly.

V posledních dvou kapitolách se pak zmíním o hostýnských památkách a o nejznámější hostýnské pověsti, neboť tyto jsou rovněž neodmyslitelnou součástí Svatého Hostýna a jejich místo v historii a v osudech této mariánské hory není zanedbatelné.

V této práci by tedy mělo jít o vážnější přiblížení historie Hostýna, o seznámení s poklady a s bájným bohatstvím skrytým v lůně této hory a o nastínění problematiky života lidí i pamětihodností, které zde potkáváme my či mohli potkávat naši předkové. Hlavním cílem mé diplomové práce je tedy kompletně utřídit dlouhodobě střídané poznatky a informace se všemi historickými i současnými souvislostmi týkajícími se tohoto poutního místa a především zaujmout pestrou historií a tím vzbudit v čtenáři přání hlouběji poznat toto krásné místo uprostřed hostýnských lesů.

1 DĚJINY SVATÉHO HOSTÝNA

1.1 Historie chronologicky

1200 př. Kr. - doloženo osídlení lidem s kulturou lužickou, období popelnicových polí, vybudován základ hostýnského opevnění

1000 př. Kr. - přestavba opevnění z pozdní doby bronzové, lid kultury slezské

1. pol. 5. st. př. Kr. - předkeltská fáze s kulturou plátěnickou, zpevňování valů

2. pol. 5. st. př. Kr. - vzniká velké keltské oppidum, druhé největší na Moravě, lidé s kulturou laténskou, Keltové

1241 - vpád Tatarů na Moravu, dle ústní tradice zázračná záchrana Moravanů, kteří se před nimi utekli na opevněnou horu

1368 - bystřické panství prodáno Albertem ze Šternberka Bočkovi z Kunštátu

1373 - od potomků Bočka z Kunštátu získává zcelené panství markrabě Jan Jindřich

1374 - panství dědí syn Jošt

1412 - Smil z Kunštátu

1447 - doložen majitel bystřického panství Milota z Tvorkova, téhož roku panství přechází na Voka ze Sovince, dalším majitelem Jan Zoubek z Moravan

1466 - bystřické panství kupuje od Matouše ze Šternberka Jiří z Landštejna

1480 - dcera Alžběta prodává panství Mikuláši z Hustopeče

1490 - Ctibor z Cimburka a Tovačova

1493 - dědí synové Beneš a Albrecht

1544 - Albrechtova dcera Majdalena se provdala za Burina Žabku z Liberka

- císař Ferdinand I. uděluje Jiřímu Žabkovi a jeho synu Burianovi zvláštní právo na dolování železa a stříbra v hostýnských horách na dobu 10-ti let s osvobozením od zeměpanské daně; v těchto letech na Hostýně vzniká kolonie malých dřevěných domků a kaplička

1552 - umírá Jiří Žabka

1555 - Burian Žabka prodává své panství katolickým pánům z Víckova, vystřídali se čtyři: Přemek, Jan, Arkleb a Vilém

1561 - zemřel Přemek Prusinovský z Víckova

1567 - za vlády pánů z Víckova poprvé Hostýn zmiňován jako poutní místo

1584 - šlechtic Vilém z Víckova povolává na své panství luteránské kněze

1619 - Vilémova dcera Bohunka se provdala za luterána Václava Bítovského z Bítova, odpůrce mariánských zbožností, který nechává zničit uctíváný obraz Panny Marie Ochránitelky a zpusťošit kapli

17. stol. - zmínka o severovýchodním průlomů valů do údolí Říčky, tzv. Železná brána

1625 - nejstarší listina potvrzující 2x ročně četná procesí na Hostýn pocházející z generální vizitace

1628 - bystřické panství zakupují hrabata z Lobkovic

1629 - Václav Lobkovic opravuje hostýnskou kapli a nechává malovat nový obraz s novým námětem – P. Marii s Ježíškem nad hostýnskou horou

1635 - bystřický farář M. A. Zemelka ve zprávě o své farnosti zmiňuje na Hostýně „starý chrám nekonsekrovaný, jehož patronkou je Nejblahoslavenější Panna Maria“

1641 - J. Schmidl, TJ v „Historii Soc. Jezu“ popisuje obnovené poutě na Hostýn

1650 - Lobkovicové prodávají své panství Janu hraběti z Rottálu, začíná cílená obnova poutního místa

1655 - manželka hraběte Marie Šternberková nechává opravit Lobkovicův obraz Panny Marie a doplnit o stříbrný tepaný reliéf znázorňující pobití a útěk Tatarů

1658 - stará kaple opravená a zvětšená, k ní z obou stran přistaveny malé kapličky, vodní pramen upraven a postavena první Vodní kaple, při těchto pracích vytvořen průlom ve valech u Vodní kaple, postaveny dvě poustevny – horní a dolní v Lázních

1662 - sultán Mohamed IV. vyhlásil císaři Leopoldovi válku

1663 - valy z keltského oppida využity pro vojenskou pevnost pod vedením Ludvíka Arnošta Eibognera, pána na Přílepech a v Martinicích

1671 - opravovala se kaple na Hostýně

1674 - zemřel I. držitel Hostýna Jan Rottál, panství přechází na synovce Jana Krištofa

1699 - zemřel Jan Krištof Rottál, dědic panství syn Jan Zikmund

1700 - opravena Vodní kaple bystřickým farářem Tomášem Požárníkem

1717 - nečekaně umírá Jan Zikmund, jehož nástupcem je syn František Antonín Rottál

1721 - položen základní kámen ke stavbě nového kostela hradištským opatem Bernardem Wanklem na místě zbouraného kostelíka, z něhož po odsvěcení milostný obraz pietně přenesen do severní kapličky – rottalovské, jižní kaple spolu s kostelíkem zbourána

1747 - chrám po 27 letech dostavěn, pravděpodobně i benedikován, autorem pozdně barokního chrámu zřejmě Josef Ignác Cyrani z Bolleshausu, stavbu prováděl holešovský stavitel Tomáš Šturm

1748 - 24. února bystřickým knězem slavena I.mše svatá

- 7. května instalování dva stálí kněží, P. Hübner a P. Albl

- 29. června přivezen opravený obraz Panny Marie

- 28. července slavnostní svěcení chrámu olomouckým kardinálem Troyerem, milostný obraz Panny Marie v průvodu přenesen na nový hlavní oltář, rottalovská kaple se opravuje a rozšiřuje, na severní straně přistaveny ambity pro poutníky, na jižní straně příbytky pro kněze, varhaníka a kostelníka, Vodní kaple přestavěna, pod ní vybudováno sklepení s novými výtoky vody, postaven hostinec a škola, celý areál ohrazen vysokou zdí

1749 - 7. prosince rottalovská kaple zasvěcena poustevníku sv. Jiljí

1755 - z iniciativy P. Albla postaven před kostelem kamenný kříž

1756 - hrabě Rottál ustavuje na Hostýně stálou duchovní správu – administrátora, tři kaplany a dva poustevníky

1762 - 26. října umírá budovatel hostýnského chrámu a poslední mužský potomek rottalovského rodu, dědičkou se stává dcera Amálie

1769 - 24. září vypukl obrovský požár věží a střechy (od blesku), během tří let provedeny opravy, nové zvony i varhany

1779 - na Rusavě postaven nový farní kostel, zřízena samostatná farnost, hostýnský kostel zůstává pouze poutním

1784 - 21. dubna vydáno císařské nařízení o zákazu poutí pod pokutou

1787 - 4. ledna podle josefiánského dekretu hostýnský kostel uznán jako přebytečný, byl zrušen

- 14. února poslední mše svatá, chrám odsvěcen, milostný obraz odvezen do skladu bystřického zámku, zrušený chrám prodán se všemi příslušnými budovami, vybavením a náradím zeti hraběte Rottala hraběti Monte l'Abbate, jeho zástupce, ředitel panství J.A. Rybka nechal postupně střechu kostela rozebrat na stavební materiál, čímž byl kostel spolu s ostatními budovami odsouzen k úplné záhubě

1809 - 17. ledna vyslána prosba obyvateli hanácké obce Duban moravskoslezskému guberniu o povolení kostel i Vodní kapli na vlastní náklady opravit

1812 - vláda souhlas nedala, ale nechala obezdít pramen vody nad kaplí a opravit

- situace kostela podle svědků špatná („na klenutí roste tráva, křoviny a stromy, ale vnitřní omítka je zachována, kazatelna dosud stojí“)

1816 - bystřickému občanu Karlu Janotovi povoleno opravit Vodní kapli s podmínkou, že kaple zůstane otevřená, bez oltáře

1817 - objev Rukopisu královédvorského

1828 - bystřický farář Bernard Reger neustává v žádostech o povolení opravy hostýnského kostela a na tento účel zakládá sbírku, kterou podpoří i císař Ferdinand Dobrotivý, císařova matka, arcikníže d'Este a jiné významné osoby

1833 - situace poutního místa - „na klenbě kostela ani kousek malty, okna a dveře vylámaný, sakristie rozbořeny, zdi začázené jako v kovárně, kněžské obydlí, škola a poustevny zmizely úplně“

1834 - na trůn nastoupil Ferdinand I. Dobrotivý, za jeho panování zrušení chrámu odvoláno

1840 - 31. října přišlo povolení k obnově chrámu z iniciativy především P. Regera, Řehoře Volného a barona Ehrenburga, s přípisem – „Zřízení historického a zároveň pobožnosti věnovaného pomníku je žádoucím.“

1841 - 10. května začínají konečně první opravy – presbytáře včetně nového zastřešení, postavena sakristie vlevo (pravá až v roce 1857)

1842 - na jaře se opravuje chrámová loď, stávající klenba dle posudků odborníků staticky únosná, staví se hlavní oltář, kazatelna, varhany, na kopuli vztyčeno jméno Maria

1843 - pokračuje stavba věží

1845 - 2. července posvěcení opraveného kostela rajhradským opatem Viktorem Šlossarem za asistence probošta Peteaniho, 80 kněží, 50 000 lidí

1853 - pořízeny dva boční oltáře – sv. Anny a sv. Šebestiána

1855 – bylo vydáno oznámení o výsadě udělené papežem Piem IX. Panně Marii – dogma o Neposkvrněném početí oznámené olomouckým arcibiskupem Fürstenbergem na Hostýně

1861 - 2. září velká národní pouť, 600 let výročí vítězství nad Tatary

1864 - svěcení nových soch sv. Cyrila a Metoděje před chrámem holešovským děkanem Horeckým (tyto jako dar Čtenářského spolku v Bystřici pod vedením faráře B. Regera, autor soch kroměřížský sochař A. Beck), prostranství pro sochy vydlážděno, kolem první kamenné schodiště

1874 - historik dr. Beda Dudík se svými bratry zaměřuje a zakresluje hostýnské hradisko (celková délka valů 1857m)

1881 - 15. června založeno příborskými kaplany dr. Schneiderem a A. C. Stojanem Družstvo svatohostýnské

- počátkem července Slovanská pouť do Říma, při níž byl posvěcen tzv. římský obraz pro hostýnský kostel (věrná kopie obrazu Petra Cavaliniho ze 14.stol., 3.září slavnostně přenesen na Hostýn)

1882 - dostavěna malá kaplanka pro kněze a kostelníka na základech jižních ambitů

1883 - zahájení stavby řeholního domu stavitelem Zemanem, jižní křídlo dokončené r. 1895, severní v r. 1911

1887 - příchod prvních jezuitů (P. Zimmerhackel, P. Cibulka a Fr. Houf), příprava chrámu na svěcení, opravy vnější i vnitřní, nástěnné malby od Jana Zapletala a Františka Obdržálka, zrekonstruována kaple sv. Jiljí, opraveny a zastřešeny ambity

1890 - kaple sv. Jiljí zasvěcena bl. Janu Sarkandrovi

1891 - před kaplí postavena socha sv. Anny

- 15. srpna proběhlo slavnostní svěcení opraveného kostela brněnským biskupem Františkem Bauerem

1895 - Družstvo svatohostýnské se mění v řádný spolek se stanovami s názvem „Matice svatohostýnská“ a kupuje od barona Laudona hostýnský vrchol s okolním lesem a pastvinami (19ha a 78 m²) za 55 tisíc zlatých

- zahájení stavby Románské kaple, dokončena a rozšířena v roce 1897

1897 - 1. září navštíví Hostýn vzácný host - císař František Josef I. a pokládá základní kámen ke kapli sv. Kříže(podle návrhu P.Cibulky vystavěl olomoucký stavitel Václav Winter, svěcení 14.9.1898) a k rozhledně

- na schůzi nařízeno odstranit „kramářské budky“ na místo pod hostinec

1898 - 14. září kaple posvěcena

1900 - postavena 1. křížová cesta začínající za Sarkandrovou kaplí a končící pod rozhlednou, otevřené kaple s reliéfními pašijovými obrazy od bystrického malíře Žúrka, křížová cesta

ukončena rotundou u hřbitova (XIV.zastavení) s kamenným reliéfem Kladení do hrobu od sochaře Doležala z Olomouce – toto XIV. zastavení je společné i pro novou křížovou cestu Jurkovičovu

1903 - 30. června pozván na výborovou schůzi Matice svatohostýnské architekt Dušan Jurkovi, bylo mu svěřeno vypracování generálního situačního plánu na novou křížovou cestu s ostatními stavbami

1904 - SV od chrámu se začala stavět nová křížová cesta XIII. zastavením – stavby kapliček podle plánu Jurkoviče, obrazy navrhl Joža Úprka (první tři obrazy prováděné technikou sklomalby se v horském drsném podnebí neosvědčily, z nich zůstal pouze obraz XIII.zastavení), další obrazy se prováděly jako barevná keramická mozaika, které byly prací Jana Köhlera zhotovené firmou Rako v Rakovníku jako poslední bylo postaveno I. zastavení křížové cesty v roce 1933

1910 - 12. září slavnostní posvěcení a otevření nového schodiště od Vodní kaple k chrámu olomouckým biskupem Karlem Wisnarem, schodiště dlouhé 242 m tvoří 250 schodů se jmény dárců

1912 - stará Ovčárna vpravo nad svatou vodou přestavěna na útulnu pro poutníky

- 15. srpna slavná korunovace milostné sochy Panny Marie (papežem Piem X. posvěcenými korunkami) olomouckým arcibiskupem Františkem Bauerem (nádherné klenotnické dílo korunek bylo zhotoveno podle návrhu arch. Josefa Fanty z Prahy)

- na podzim vytvořen rozměrný mozaikový obraz Panny Marie na průčelí chrámu pražským malířem a mozaikářem Viktorem Foestrem

1913 - 14. září posvěcen hostýnský hřbitov, plány od stavitele Otto Zemana, uprostřed 6 m vysoký Myslbekův kříž z hořického pískovce – zhotovil sochař František Neumann z Kroměříže, bronzové reliéfy od Čendy Vosmíka osazeny do kamenných pilířů hřbitovní brány v roce 1923

1917 - P. Ostrčilík zakládá hostýnské muzeum

1919 - na zadní stěně druhého zastavení kaple Křížové cesty osazena pamětní deska obětem 1.světové války v podobě bronzového reliéfu od Čeňka Vosmíka

- 28. srpna před kostelem postavena třímetrová bronzová socha Božského Srdce Páně od pražského sochaře Čendy Vosmíka (autor pracoval na díle od roku 1914; pozn. v roce 1931 socha přemístěna na původní plánované místo levou stranu schodiště nad Vodní kaplí)

1922 - zřízena meteorologická a hydrologická stanice 1. řádu

1923-1924 - provádí se elektrifikace Hostýna

1926 - 31. října svěcení základního kamene poutního domu (ten podle plánu ing. Vladimíra Fischera) jižně od chrámu (stavba dokončena na podzim 1928)

1929 - nová kovová konstrukce krovu kostela, měděná krytina, oprava fasády a pískovcového soklu

1930 - v dubnu zbourána neopravované románské kaple, havarijní stav

1930-1932 - stavba 6 km serpentinové silnice od bystrického hřbitova k poutnímu domu na Hostýně; oprava vnějších omítek chrámu

1933 - 16. května nové hlavní vstupní dveře do chrámu ze Zámečnické mistrovské školy v Hradci Králové (autor architekt J. Stejskal)

1934 - doplnění dveří novými bronzovými reliéfy od ak. sochaře J. Axmanna z Brna, nový hlavní oltář – kovový svatostánek, dva cherubíni od Čendy Vodníka

1939 - elektrický světelný kříž (v roce 1948 odstraněn)

1940 - výstavba výletní restaurace (kolaudace v roce 1942)

1945 - v poutním domě německá mládež

- jezuité se ujímají svého úřadu

1948 - zákaz vydávání Hlasů svatohostýnských

1950 - v noci z 13. na 14. dubna násilné přepadení kláštera Státní bezpečností (tzv. Akce „K“), řád TJ vyhnán, řeholníci odvezeni do sběrných táborů, zlikvidována knihovna, muzeum, cennosti, nastupují diecézní kněží

1950-1955 - vytvořeno nové chórové zábradlí sochařem Ambrožem Špetíkem, opraveny varhany

1951 - 28. prosince rozpuštěna Matice svatohostýnská, neboť její existence „výstavbě socialismu nepomáhá“; na poutní dům, hotel a Ovčárnu zavedena národní správa

1952 - rekonstrukce poutního domu pro internátní politickou školu - dělnická příprava pro budoucí kádry

1955 - osazeny nové varhany, původní z roku 1846

1957 – rozhledna pro veřejnost uzavřena (opět zpřístupněna v roce 1987), zřízena retranslační stanice

1961 - nemovitost včetně vnitřního zařízení Matice svatohostýnské se převádí do vlastnictví Československého státu - do správy RaJ Kroměříž

1962 - objekt předán ONV Kroměříž pro Ústav sociální péče, byly zde umístěny mentálně postižené děti

1970-1978 - archeologický výzkum ČSAV Brno, pod vedením dr. K. Ludikovského

1971-1972 - oprava chrámu, restaurování nástěnných maleb

1982 - 9. srpna hostýnská svatyně papežským dekretem povýšena na "Baziliku minor"

1990 - návrat jezuitů na poutní místo

1991 - obnovuje se činnost Matice svatohostýnské z podnětu arcibiskupa Vaňáka

1994 - Ústav sociální péče se stěhuje do nových prostor ve Chvalčově

1992-1997 - rekonstrukce vodovodu a kanalizace na Hostýně

1993-1996 - rekonstrukce restaurace Ovčárna; vybudována větrná elektrárna

1995 - vráceny budovy používané Ústavem sociální péče, rekonstrukce restaurace poutního domu č. 3

1996-1999 - totální rekonstrukce dvou podlaží poutního domu č.3, úpravy pokojů a sociálního zařízení

1997 - plynofikace Hostýna, kotelna v poutním domě č. 3 uvedena do provozu

1998 - 2. etapa plynofikace a ústředního topení

1997-1998 - rekonstrukce silnice 3. třídy z Bystřice na Hostýn, nové parkoviště pod točnou autobusů

1997-1999 - rekonstrukce Jurkovičovy křížové cesty

1998-1999 - rekonstrukce osvětlení průčelí kostela a vnějšího i vnitřního osvětlení Hostýna

2000 - vestavba kaple (exerciční) ve 2. patře poutního domu č. 3, generální oprava schodiště před bazilikou, restaurování soch sv.Cyrila a Metoděje

2002 - rekonstrukce poutního domu č.1; dokončení vestavby nových moderních varhan

2002-2003 - oprava rozhledny

2003 - odborná oprava mozaikového obrazu v průčelí chrámu

- odkanalizování celého Hostýna do čističky v Bystřici

2003-2006 - probíhá velká rekonstrukce Vodní kaple

2004-2005 - mobilní dětský lyžařský vlek, dětské hřiště (za poutním domem č. 3)

2005-2006 - rekonstrukce poutního domu č. 2, přízemí poutního domu č. 3 (nový výtah se schodištěm, oprava Jurkovičova sálu včetně střechy)

2006 - instalace hostýnského muzea podél stěn v přízemí i na ochozu Jurovičova sálu, stavba nového venkovního pódia, nové fasády poutních domů, výsadba zeleně a další investice podle schváleného územního plánu

1.2 Prehistorie

Hostýnské vrchy, nazývané podle památné hory Hostýna (736 m n.m.), jsou nejzápadnějším výběžkem moravských Karpat. Hostýn tvoří dva vrcholy. Severnější s rozhlednou je nejvyšším místem hory, zatímco druhé temeno (718 m) u západního okraje je zastavěno poutním chrámem a dalšími objekty. Hora Hostýn s charakteristickou siluetou

kostela je již zdaleka viditelná díky rovinaté krajině úrodné Hané, která se západně od Hostýnských vrchů široce rozprostírá kolem řeky Moravy.

Někteří autoři opírajíce se o pověsti a lidovou tradici, ale spíše svým zbožným přáním, by rádi vyšperkovali historii Hostýna „zázrakem“ s Tatary ve 13. století, ale nejraději by posunuli křesťanské tradice až do doby velkomoravské k sv. Cyrilu a Metodějovi (kteří odsud dle pověsti měli vyhnat pohany a postavit zde kříž), ba dokonce až do slovanského dávnověku, kdy zde měla být uctívána modla Hostýna či Radegasta.

Dr. Příkryl například ve své knížce o sv. Cyrilu a Metoději píše, že hradská silnice (tak nazývá silnici vedoucí v 9. století z Velehradu po Moravě) vedla sv. apoštoly přes Holešov a přes Bystřici na hrad Hostýn, protože tato hora byla nejen významným strategickým místem Moravy, ale i střediskem dálkového obchodu a poskytovala útočiště před nepřáteli. Dále pak: *„Starodávná cesta, nyní silnice, vede přímo na Libosváry do Bystřice, té doby dědiny. Zde povstal kostel sv. Jiljí, byl ještě 1744 maličký, obklopen hřbitovem a té doby z vlastního znova postaven. Sv. Cyrill a Metod vyšli na Hostýn a zde konali svaté misie zástupům... Posvětili pak – dle živého dosud podání – studánku ke křtu. Studánka je lidu do dneška ‚svatou vodou‘. Lidové podání praví, že sv. Metod do kostelíčka Matce Boží zasvěceného daroval dřevěnou sošku marianskou. (Starou tu sošku Václav Bítovský r. 1618 na náměstí Bystřickém spálil, tentýž, co mučil také bl. Jana Sarkandra.) Od té doby přečetné zástupy s celé téměř východní Moravy putovali na Hostýn, vykonat pobožnost k Matičce Boží a – nabrat si vody ze svaté studánky.*

V pravěku stálo na Hostýně staroslovanské dřevěné ‚město‘, dokola kolem valy a proti Rusavě nad to ještě příkopem obehnané. Do dneška zachovaný val z hlíny a kamení, na 2000 m zdělí, korunuje celý povrch kopce. Arciť půdorys Hostýnského hradiska nemá ‚pravidelného‘ tvaru, ale zařízeno bylo na rozlohu kopce zcela přiměřeně. Od Slavkova byla ve valu široká brána, chráněná dvěma věžmi; Od Chvalčova pak byla druhá, tak zvaná železná brána, na oko beze všeho opevnění. Touto branou přístup na Hostýn byl od jakživa velmi snadný, proto na protějším kopci zřízena byla na její obranu tvrz, zvaná Obřany.“¹

Hostýn je však poprvé spolehlivě historicky doložen teprve v 16. století. Tím však není řečeno, že nejstarší osídlení tohoto místa nesahá hluboko před jeho psané dějiny. Pravěké osídlení hostýnské výšiny dokládají četné archeologické nálezy.

¹ PŘÍKRYL, F. Ss. *Cyril a Metod v památkách starožitných na Moravě a e Slezsku*, 2.díl. Tyn u Lipníka: Záhorská kronika, 1907; str. 85-86

Již před zahájením nejstarších průzkumů v 80. letech 19. století nemohly uniknout pozornosti hostýnské valy, které byly ovšem dlouho pokládány za protitatarské opevnění. Už první archeologové, kteří věnovali Hostýnu svoji pozornost, Karel Jaroslav Maška, Viktor Houdek, Inocenc Ladislav Červinka, později Martin Kříž, Jindřich Slovák a Josef Skutil, viděli zde mohutné valové opevnění, tvořící hradiště ledvinovitého tvaru.

Pomineme-li ojedinělé nálezy paleolitické (starší doba kamenná) a neolitické (mladší doba kamenná), doklady pro nejstarší osídlení spadají do nejmladší fáze doby bronzové – platenické stádium kultury lužických popelnicových polí a starší fáze doby železné – kultura halštatská. Etnicky lze jen velmi sporadicky tyto archeologické kultury ztotožnit s kmeny Illyrů a Venetů. Kolem poloviny prvního tisíciletí před změnou letopočtu se na Moravě setkáváme s vyspělou laténskou kulturou, jejímž nositelem byli Keltové (řec. Keltoi, lat. Galli) – první bezpečně známé etnikum na našem území. Hospodářská i politická moc nově nadřazené složky se opírala o rozsáhlá opevněná sídliště – oppida, k nimž na Moravě mimo Staré Hradisko u Plumlova náleží také Hostýn.

Ze zkoumání bratří Dudíkových vyplynulo, že valy ve druhé polovině 19. století vykazovaly zbytky středověkého opevnění. Na prosluněné jižní a západní straně svahu byly zjištěny dvě kulturní vrstvy bohaté na nálezy, které ukazují na intenzivní osídlení. Vstup do hradiska je dnes umožněn více "branami" různého stáří. Příkladem nejmohutnější klešťové brány na Moravě je Slavkovská brána v jihovýchodním rohu valu, přesunutá dopředu, kde pravděpodobně stávaly strážní věže. Další vstupy už nesou stopy středověkých prvků a vznikaly v souvislosti existence kostela a potřeb poutníků. Obě epochy, kdy bylo opevnění upravováno, i když časově hodně vzdálené, ukazují osídlení areálu, slovanské, ve své středověké formě, dokládají písemné prameny.

Staroslovanský a velkomoravský kulturní horizont na Hostýně zatím v archeologických pozorováních zcela chybí. Ojedinělé předměty (např. železná sekyra, tzv. moravská bradatice) bez nálezové dokumentace a statigrafických souvislostí mají vypovídací hodnotu velmi problematickou. Plastičtější a úplnější obraz pravěkého a časně historického osídlení Hostýna může však v budoucnu podat jen systematický archeologický výzkum. Na starší archeologická bádání navázal moderní výzkum Archeologického ústavu ČSAV v Brně v roce 1969 vedený Karlem Ludíkovským; ten však od jeho tragické smrti (1979) nepokračuje. Za

zmínku stojí nesporně ještě snaha o muzejní ochranu pravěkých nálezů na Hostýně, k níž dal podnět hostýnský superior P. Ostrčilík již v roce 1913.

Objevení Královéhradeckého rukopisu, popisující vítězství nad Tatary, ovlivnilo i další výklady historie Hostýna. Báseň Jaroslav z tohoto rukopisu líčí hrdinný boj Moravanů pod vedením Jaroslava ze Šternberka u Olomouce proti Tatarům a hostýnský zázrak: „/„*Ve vlasti, kde Olomúc vévodí, /jesti tamto hora nevysoká, /nevysoká, Hostajnov jej imě. /Máti Božia divy tamto tvoří.*“/ (3.4, ř. 5-9)“² V každém případě Tataři tady sehráli důležitou roli.

Tento původně nepatrný divoký asijský národ Mongolů od Bajkalského jezera, který měl pověst velké bojovnosti a krutosti, pod vedením Džingischána (Čingischána) pobil všechny okolní kmeny. V roce 1205 si podmanili střední a západní Asii a za sebou zanechávali ohromné mohyly postavené z tisíců lebek a kostí poražených obyvatel. Když Džingischán upevnil svou moc v Číně a v Persii, obrátil svou pozornost na západ, do Ruska. V roce 1223 Rusko porazil a tím nastala jeho 250letá nadvláda. Po smrti Džingischánově v roce 1227 nastoupil na trůn jeho syn Ogotaj. Ten zakročil proti odbojně Číně, znovu upevnil svou moc v Asii a v roce 1237 se vydal k novému tažení na západ. Po krvavých bojích dobyl v roce 1240 Kyjev. Po těchto krutých úspěších si své mohutné asi pětiset tisícové vojsko jejich vůdci (Battu, Peta a Kadan) rozdělili, a zatímco Battu po tři roky pustošil Uhry, část vojska pod vedením Peta vtrhla do Polska. Opět nesvornost knížat usnadnila mongolskému nepříteli vítězství. Tataři se jako zhoubná povodeň valili dál zemí. Lidé před nimi v hrůze utíkali do hustých a nepřístupných lesů a krajiny se měnily v liduprázdnou poušť.

Prof. Jan Schmidl ve svých Dějinách provincie TJ z roku 1747 popisuje řádění Tatarů na Moravě takto: „*Po porážce vévody Jindřicha, syna sv. Hedviky, 9. dubna 1241 se Tataři obrátili na Moravu. Přepadli vojvodství opavské, jehož obyvatelé se snažili útekem na hrad Štramberský a horu Kotouč zachránit. Když se Tatarům nepodařilo Štramberk dobýt, pronásledovali místní obyvatelstvo do nitra území a oblehli horu Hostýn, která byla útočištěm pro tisíce Moravanů na dobu nejméně tří měsíců. Obležení zoufale prosili Pannu Marii o pomoc před nepřítelem a o vodu, které se jim na hoře nedostávalo. Na Její přímlyvu vytryskl pod temenem hory pramen, přihnala se velká bouře, blesky tatarský tábor zapálily a Tataři vidouc marnost svého úsilí, odtáhli k Olomouci. Král Václav I., když viděl tatarské nebezpečí, snažil se posílit hranice Čech a Slezska a také vojsko, kterému velel Jaroslav ze Šternberka. Nepřítel zaútočil na premonstrátský klášter Hradisko, který vypálil a všechny pobil. Jaroslav*

² POJSL, M. *Svatý Hostýn. Bazilika Nanebevzetí Panny Marie*. Velehrad: Historická společnost Starý Velehrad, 1992.

se svým počtem nepatrným vojskem čekal moudře na neopatrnost protivníka, protože silou by je nepřemohl. Podařilo se mu překonat spící stráž a zabít jejich vojevůdce Petu. Tataři bez svého vůdce podlehl panice a dali se na útěk do Uher.“³

Na základě těchto událostí se předpokládá úcta mariánská na Svatém Hostýně. A jestliže se šířila úcta k Panně Marii Zachranitelky, pak se jistě uctíval i její obraz na oltáři nebo v malé kapliče, jak bylo u křesťanů zvykem. Nejstarší listinou o poutích na Hostýn je v archivu olomoucké konzistoře zpráva z generální vizitace z roku 1625, kde se potvrzuje, že dvakrát ročně chodí četná procesí na Hostýn.

Dalším dochovaným dokladem o poutích konaných na Hostýn je latinská listina z 23. října roku 1651 bystrického faráře Tobiáše Maxmiliána Schwacha o stavu bystrické farnosti olomouckému generálnímu vikáři Ondřeji Dirremu. Dr. Neumann našel v matrice holešovského děkanství zápis z roku 1672 a protokol o stavu farnosti bystrické z roku 1691, kde se píše, že bystrickému kostelu náleží více jak 400 let stará kaple na hoře Hostýn ke cti Panny Marie. Od nepaměti že se zde každý rok slaví dvojí pouť - patrocinium první neděli po svátku Nanebevzetí a posvěcení - 4. neděli po Velikonocích. Bystrický farář měl odjakživa louku kolem kaple, kterou pronajímal za roční nájemné 1 moravský (zřejmě zlatý). Asi v roce 1664 hrabě Rottal tuto louku bystrickému faráři odňal ve svůj prospěch, takže v zápise farář píše: „*Za toto poutní břemeno mimo ofěru nemám žádný užitek, přece dle možnosti sloužím poutníkům, kněžím i hostům a jiným ze ctnosti pohostinství, aby tak starý kult se zachoval a povznášel u potomků k velké cti Matky Boží.*“⁴

Protože všechny nejstarší listiny ze 17. století vzpomínající Hostýn shodně mluví o prastarém kostele (antiquissimum templum), můžeme se oprávněně domnívat, že se mluví o kostele nebo kapli už ze 13. století, postaveném po odchodu Tatarů na počest Zachranitelky Panny Marie.

1.3 Historie

Dějiny Sv. Hostýna jsou tedy nerozlučně spojeny s osudy mariánského kostela vybudovaného na vrcholu hory. Nelze přesně stanovit, kdy vznikla první křesťanská svatyně,

³KOZLOVÁ, O. *Svatý Hostýn: Nejstarší historie*[online]. Sv. Hostýn: MSH, 2006[cit.2006-03-12]. Dostupné na <<http://www.hostyn.cz/historie.htm>>

⁴ tamtéž

protože se o ní nezachovaly žádné písemné doklady. Lidová pověst mluví jen o tom, že svatí věrozvěstové Cyril a Metoděj zničili v pohanském kultovním středisku na hostýnské hoře sochu bůžka a pověsili tam obraz Matky Boží. Pokud zde zřídili křesťanskou svatyni, jak u věrozvěstů předpokládáme, ještě ve své době, bylo jejich úsilí určitě zmařeno za chaosu, který na Moravě nastal po Svatoplukově smrti, tedy po pádu velkomoravské říše roztržité Maďary počátkem 10. století. Tyto poměry trvaly až do 11. století, kdy se Morava po krátké polské epizodě dostala pod vládu českých Přemyslovců. V tomto století byl pravděpodobně na vrcholu hory postaven mariánský kostelík. Byl to kostelík, před kterým se modlili o pomoc obránci Sv. Hostýna kritického dne 12. května 1241. To vše jsme dověděli vlastně již v předchozí části kapitoly.

V jezuitské zprávě z roku 1567, zapsané roku 1747, se o Sv. Hostýně mluví jako o poutním středisku - o předcházejícím období se nic nedovíme, ačkoliv v té době probíhal na Moravě rušný náboženský život, který vrcholil v 15. století husitským hnutím, které mohutně zasáhlo i Moravu. Z tohoto mlčení současníků doby husitské i pozdějších kronikářů lze usoudit, že hostýnská svatyně v té době neutrpěla žádné poškození, protože by se o tom jistě zachovala zpráva alespoň v lidovém podání. Husité ostatně v podstatě nebyli nepřátelé mariánské úcty. Teprve z apolitických a náboženských zmatků kolem Bílé hory byly v kostele způsobeny velké škody a jeho mariánský obraz byl zničen. Opravy v dalších letech provedli noví majitelé bystřického panství, Ladislav Lobkowicz a hrabě Jan z Rottalu, který nejen že zřídil novou svatyni, ale opatřil ji novým obrazem Panny Marie. Kromě toho nechal hrabě Rottal na hoře postavit ještě dvě nové kaple a toto své obnovitelské úsilí završil poutí moravské šlechty, kterou uspořádal. Od té doby nastává velký rozkvět Hostýna jako významného moravského poutního místa, který trval až do josefínské doby.

1.3.1 POTŘEBA NOVÉHO CHRÁMU

Ale obnovený kostelík a obě kaple už po krátkém čase nevyhovovaly rozsahu poutníků. Také bylo vysloveno přání, aby na Sv. Hostýně byla zavedena stálá duchovní správa, která by mohla plnit všechny úkoly, které s sebou přinášel rozvoj poutí.

Výstavba nového kostela byla spojena se značnými problémy, protože dovoz potřebného stavebního materiálu na vrchol hory byl velmi nesnadný. Náklady byly vysoké a potřebné prostředky nebylo možné získat sbírkami mezi zbožnými lidmi, protože ti v té době žili ve

velké chudobě. Moravané by jistě rádi obětovali vše na vybudování důstojného stánku vítězné Ochránkyňi Moravy, ale neměli z čeho takovou obět' poskytnout. Vždyť ti, kteří se na Svatém Hostýně zázračně uzdravili, nemohli se mu obyčejně odvděčit ničím jiným než modlitbou a přijetím svátosti. Jediný člověk v tomto kraji, který mohl z vlastních prostředků vystavět nový chrám, byl v první polovině 18. století majitel bystrického panství hrabě František Antonín z Rottalů, pravnuke obnovitele slávy Sv. Hostýna z r. 1658. A ten to také udělal.

Za života hraběte Jana z Rottalů byly na Hostýně postaveny dvě kaple a obnoven starý kostelík. Mohl být se svým dílem spokojen. Současníci nešetřili uznáním. Sám B. Balbín chválil tohoto ctitele Panny Marie svatohostýnské za jeho obnovitelskou práci. Ale ještě větším uznáním byla stále čtenější procesí moravských věřících, která sem přicházela po roce 1658. Hrabě Jan Rottal zemřel bez mužského potomka a správa panství přešla na příbuzného Jana Kryštofa z Rottalu. Jeho syn a nástupce Jan Zikmund se rozhodl vybudovat na hoře nový chrám. Než ale mohl začít se stavbou, těžce onemocněl a v roce 1717 zemřel. Když umíral, žádal svého syna, aby se ujal provedení tohoto díla, a syn mu slíbil, že chrám na Sv. Hostýně postaví.

František Antonín hrabě z Rottalu splnil slib daný umírajícímu otci. Dne 4. května 1721 byl položen základní kámen k chrámové novostavbě. Slavnost proběhla za velké účasti lidu a duchovenstva, přítomni byli také hrabě Rottal a jeho žena Cecílie Marie rozená z Trautmannsdorfu. Základní kámen vysvětil P. Bernard Vanka, člen premonstrátského řádu. Nový chrám byl budován na tom místě, kde stál kostelík, renovovaný před šedesáti lety. Tento kostelík byl odsvěcen a pak do základů zbořen, aby nepřekážel novostavbě. Tzv. rottalovský obraz z něj přenesli do kaple, která stála na pravé (jižní) straně kostela.

Plány novostavby navrhl a stavbu prováděl holešovský stavitel Tomáš Šturm. Po technické stránce byl nový kostel v novořímském slohu neobyčejně odvážný. Velmi silné základy tvořily kamenné kvádry, vylámané z hostýnské hory. Jejich dopravy nahoru se zúčastnilo mnoho dobrovolných pracovníků z okolních obcí. Chrámové zdi byly silné až 5 m a nacházelo se v nich šest výklenků – dva větší pro postranní vchody a čtyři menší pro boční oltáře. Na místě, kde stával původní kostelík, byly postaveny dvě věže a kopulovitá střecha.

Tomáš Šturm stavěl tento chrám 27 let. Na levé straně kostela přibyla ještě kaple sv. Jiljí, zřejmě na místě dřívější rottalovské kaple, která byla zbořena. Na pravé (jižní) straně postavil obytný dům pro kněze, varhaníka a kostelníka a hostinec pro poutníky. Všechny tyto budovy

ohradil vysokou zdí. Celá stavba byla dokončena roku 1747. Vše by bylo hotové patrně o několik let dřív, kdyby byl v zemi klid. Ale tehdy válčil císař Karel s Turky a v r. 1740, kdy nastoupila na trůn Marie Terezie, začala dlouhá válka o rakouské dědictví s nepřáteli Habsburků, hlavně s pruským králem Bedřichem II. Hrabě Rottal musel značně přispívat do státní pokladny a jeho panství zpustošilo pruské vojsko, které se po porážce Rakušanů v roce 1740 u Malvic ve Slezsku vrhlo na nedostatečně připravenou Moravu.

Nový chrám byl slavnostně vysvěcen 28. července 1748 za obrovské účasti poutníků, která se odhadovala na 30 000 osob, přítomno bylo přes 100 kněží. Vysvěcení provedl sám olomoucký biskup kardinál Julius Ferdinand hrabě z Troyeru. Průběh slavnosti zaznamenali někteří současníci (podrobně ji popisuje např. František Vídenský ve svém spise *Sv. Hostýn a jini*).

1.3.2 DUCHOVNÍ SPRÁVA

Hrabě František Antonín Rottal dokončil své dílo zřízením stálé duchovní správy na Svatém Hostýně. Bylo jí třeba už od třicetileté války, kdy prudce vzrůstal počet poutníků. Zřízení duchovní správy byla akce velmi nákladná, proto byl založen fond, jehož úroky by zabezpečily působení svatohostýnských duchovních. Podnětem pro zřízení správy byl na tu dobu velký dar bystřického úředníka Karla Františka Frohlicha, který na tento účel věnoval 4000 zlatých. K nim přidal hrabě Rottal další 4000 zlatých a dal postavit vhodnou farní budovu. Dne 10. listopadu 1747 byla duchovní správa na Sv. Hostýně právně ustavena a 7.května 1748 začala fungovat.

Duchovní správa na Sv. Hostýně nebyla v prvních letech svého trvání samostatnou farností, ale podléhala bystřickému faráři. Zřízení samostatné fary by především znamenalo projednat s církevními autoritami i se světskou vrchností příslušné právní a majetkové předpoklady existence nové farnosti. Toto jednání mohlo být podstatně usnadněno tím, že hostýnský mecenáš hrabě Rottal měl patronátní právo nad bystřickou farností, od které se měla nová fara oddělit. Snad to bylo jen nedostatečné finanční zabezpečení nové farnosti, které bránilo hraběti Rottalovi, aby se už dřív postaral o její osamostatnění. Ale roku 1755 se fond pro tyto účely rozrostl na 13 000 zlatých, a to už byla částka, z výnosu které by byli kněží zajištěni. A tak dne 20. listopadu 1756 vydal hrabě Rottal zakládací listinu samostatné

duchovní správy na Sv. Hostýně. Olomoucký biskup tuto listinu potvrdil 10. prosince téhož roku, a tím nabylo zřízení nové farnosti právní účinnosti.

V prvních letech trvání správy působili na Sv. Hostýně dva kněží, od roku 1756 se jejich počet zvětšil na tři. Ale ani tři kněží nestačili na všechnu práci a tak občas vypomáhali řeholníci. Hrabě Rottal proto roku 1760 přispěl na fond dalšími 4000 zlatých, aby na Hostýně mohl pracovat čtvrtý duchovní. Je třeba ještě připomenout, že zde byla zřízena a nějakou dobu fungovala škola, kam docházeli hlavně žáci z Rusavy a Bílavska.

1.3.3 HOSTÝNSKÁ POHROMY

1.3.3.1 Smrt mecenáše

Ale ne vše v těch dobách se dařilo. Velkým neštěstím byla smrt Františka Antonína Rottala, který zemřel 26. října 1762. Neštěstí proto, že po něm nezůstal žádný mužský potomek, který by jako jeho nástupce poskytoval Sv. Hostýnu tu ochranu a přízeň, jakou mu prokazovali všichni Rottalové od doby, kdy se první z nich stal majitelem bystřického a holešovského panství. Poslední Rottal obnovil a zvýšil slávu a lesk Hostýna na úroveň, které nikdy předtím nedosáhl. Zanechal tři dcery, jeho nejmladší, jediný syn zemřel ještě v mládí. Dědičkou holešovského a bystřického panství se stala nejstarší dcera Amalie, která se provdala za hraběte Linharta de la Rovere Monte L'Abbate. Tento muž si Sv. Hostýn neoblíbil, nepomohl mu, naopak urychlil jeho smutný osud.

1.3.3.2 Požár

Dne 24. září 1769 odpoledne začala nad horou velká bouřka. Asi kolem půl šesté večer uhodil do chrámové střechy blesk. Nikdo si nevšiml, že dřevo doutná, a když se v 11 hodin v noci objevily plameny, bylo na uhašení ohně už pozdě. Shořely dřevěné věže a kopule, oheň roztavil tři zvony – jen poslední se zachoval, protože při požáru spadl, prorazil podlahu a dostal se mimo dosah plamenů. Naštěstí byly vzniklé škody brzy napraveny díky darům poutníků, obnovily se střecha i věže a byly koupeny tři zvony a nové varhany. Práce na obnově chrámu trvala dva roky. Zásahu na poměrně malém rozsahu poškození kostela má jeho stavitel, který vytvořil z cihel a kamení tak silnou klenbu, že se oheň z dřevěné střechy nemohl dostat dovnitř chrámu.

1.3.3 Rusavská duchovní správa

Postavení a význam Sv. Hostýna se snížil po zavedení samostatné duchovní správy na Rusavě, která dosud patřila pod hostýnskou farnost. Roku 1777 se na Rusavě začal stavět farní chrám. Po jeho dokončení o dva roky později zde nově zřízená duchovní správa začala působit. Sv. Hostýn tím byl poškozen nejen prestižně, ale i materiálně, protože ztrácel poplatky ze svateb, pohřbů, křtů a jiných náboženských úkonů, které byly do té doby prováděny jen na Hostýně. Když takto Sv. Hostýn přišel o většinu svých farníků, vzniklo nebezpečí i pro duchovní správu – v době od podzimu do jara, kdy sem přicházelo jen málo poutníků, jí nebylo tak naléhavě třeba. Brzy se ukázalo, že ustanovení nové fary na Rusavě znamenalo pohromu nejen pro duchovní správu, ale i pro hostýnský chrám.

1.3.4 VLÁDA JOSEFA II.

V roce 1780 zemřela královna Marie Terezie a na její místo nastoupil syn Josef II. Za své vlády čelila rozmachu osvícenského hnutí, raději se přidržovala vyšlapaných cest, strašily ji příznaky revoluce, a to ji zdržovalo od provádění reforem ve společenské i duchovní oblasti, ačkoliv jejich nutnost uznávala. Její syn byl novým proudům více nakloněn. K nejvýznamnějším výsledkům jeho panování patřilo zavedení jednotného úředního jazyka – němčiny (což dráždilo slovanské národy, které se nechtěly nechat poněmčít), zrušení nevolnictví a vydání tolerančního patentu, který povolil náboženskou svobodu nekatolických vyznání.

Jeho racionalistické zaměření se projevilo také ve vztahu ke katolické církvi. Snažil se odstranit její vliv z těch oblastí veřejného a kulturního života, které podle jeho názoru náležely státu. Týkalo se to např. školství, které plně podřídil státnímu dohledu. Za jeho vlády byly zrušeny až na malé výjimky mužské i ženské řeholní řády, kláštery se svými bohatými knihovnami, sbírkami i školami, uzavíraly se kostely, královský hrad na Hradčanech byl změněn na kasárna, byly zakazovány poutě, náboženské průvody a slavnosti. Následkem necitlivých zásahů byly zrušeny kulturní instituce, vzácné knihy a rukopisy rozprodány na váhu jako obyčejný papír, mnohé cenné obrazy se zničily nebo ztratily do ciziny. S tím souvisí uzavření hostýnského chrámu v r. 1787.

1.3.4.1 Zákaz poutí

Pohroma nepřišla na Sv. Hostýn najednou a znenadání. Nejdřív byla omezena a později i zakázána procesí. Vládní oběžník z r. 1784 stanovil, že účastníci procesí, které by nebylo řádně vedeno povoleným duchovním správcem a při kterém by zpěvák předříkával modlitby, měli zaplatit pokutu. Tento zákaz byl obnoven a zostřen roku 1785, kdy byly stanoveny dny, ve kterých se procesí směla konat, každý farář mohl ročně vést dvě procesí, ne ale v neděli, pouze v zasvěcený svátek. Ale ještě před oficiálním zákazem poutí byl zřejmě vydán nějaký pokyn namířený proti procesím na poutní místa. Od roku 1781 se začíná v každoročních zápisech hostýnské duchovní správy zatajovat počet poutí, který býval dosud přesně evidován. Od té doby se jejich počet nikdy a nikde neuvádí. Přes všechny zákazy chodili lidé na Sv. Hostýn dál, jednotlivě nebo ne skupinách. Konala se i procesí – nebo když to pro nebezpečí trestů nebylo možné ve dne, chodilo se na Sv. Hostýn v noci. Zákaz poutí určitě neznamenal pokles počtu poutníků.

1.3.4.2 Zrušení chrámu

Podkladem pro zrušení chrámu na Sv. Hostýně bylo císařské nařízení ze dne 12. června 1783, které ukládalo povinnost zrušení kaple ve vesnicích, kde se střídá bohoslužba s místním chrámem a které jsou proto zbytečné. Zdálo se, že tento příkaz se netýká Hostýna, ale úřady rozhodly jinak. Dne 4. ledna 1787 byl vydán výnos, kterým se poutní chrám ruší. Bylo jasné, že vládní místa chtějí provést likvidaci chrámu za všech okolností a do všech důsledků. Olomoucký arcibiskup se pokusil ještě před vydáním výnosu intervenovat u vlády pro zachování hostýnského chrámu. Ve svém dopise uvádí „...*jest i obava, že katolíci tím budou pohoršeni a jinověrci ve své bludu utvrzení, jako by s vyššího místa samého chtěli úctu svatých odstranit. Mimo to dle zprávy holešovského děkana navštěvuje lid horu Hostýn neustále...*“⁵ Tento zákrok nepomohl a vláda byla jen upozorněna na možnost lidového odporu, který se dal očekávat při zrušení chrámu. Proto nařídila arcibiskupské konsistoři v Olomouci provést odsvěcení chrámu a přenesení mariánského obrazu do jiného kostela tak, aby se lidé v okolí o tomto plánu předem nedozvěděli.

Za vykonavatele tohoto nešťastného úkolu, který měl snížit slávu a čest Sv. Hostýna, v té době největšího mariánského poutního místa na Moravě, byli určeni dva kněží – holešovský děkan Tadeáš a domažlický farář Josef Liver. Oba se 14. února 1787 vydali na smutnou cestu k Panně Marii Svatohostýnské jako poslední poutníci, aby splnili své poslání. S tichou

⁵ POSPÍŠIL, J. *Svatý Hostýn v historii a povídkách*. Vizovice: Lípa, 1994; str. 10

odevzdaností provedli vše podle příkazu, kostel odsvětli a uzavřeli, když předtím odsloužili poslední bohoslužbu. Mariánský obraz byl v noci ve vší tichosti přenesen do Bystřice a umístěn na bočním oltáři zámeckého kostela, vzácné předměty byly uloženy v zámku, knihovna uzamčena. Aspoň toto tvrdila zpráva arcibiskupské konsistoře v Olomouci zasláná zemskému guberniu.

Ale všechno zřejmě tak hladce neproběhlo. Přes chladné počasí se prý na Sv. Hostýně shromáždilo mnoho lidí, kteří při odsvěcení kostela naříkali a plakali. Projevovali také svoje rozhořčení, když úředníci bez úcty vynášeli mariánské obrazy z chrámu. Někteří Bystřičané prosili, aby směli milostný obraz odnést do Bystřice na ramenech, ale nebylo jim to povoleno. Úředníci obraz naložili na vůz tažený voly a dovezli ho bez veškerých poct do zámku, kde ho zamkli do nějakého pokoje. Teprve později byl přemístěn do bystřického kostela, nejdřív na vedlejší oltář, později na hlavní.

1.3.5 CHÁTRÁNÍ

Roku 1788 hostýnský chrám s ostatními budovami koupil za 279 zlatých majitel bystřického panství hrabě Linhart de la Rovere Monte L'Abbate, zeť budovatele chrámu hraběte F. A. Rottala. Ale nový pán neměl o kostel zájem, a tak neudělal žádná opatření, aby byl do budoucna zachován neporušen. Nebránil pustošení chrámu příliš horlivými úředníky. Kteří dali strhnout střechu i věže.

Zatímco příslušná církevní místa na Moravě se chovala v případě likvidace poutního místa na Sv. Hostýně rezignovaně, katoličtí občané z hostýnského okolí zaujali vůči tomuto násilí vlády vysloveně nepřátelský postoj. Kdyby ke zrušení chrámu nedošlo tak rychle a bez varování, dal by se zřejmě očekávat i organizovaný odpor lidových vrstev tohoto kraje. Ale vláda disponovala mnoha prostředky, kterými by i v takovém případě prosadila svoji vůli.

Po Josefovi II. nastoupil na trůn jeho mladší bratr Leopold II. Za dobu své vlády (1790-1792) poněkud zmírnil reformní zásahy, se kterými započal Josef II. Přesto ponechal v platnosti některá protináboženská opatření.

Tyto poměry způsobily, že po Josefově smrti trvalo ještě mnoho let, než byly odčiněny všechny škody, které Sv. Hostýnu způsobila josefínská doba. Ještě roku 1792 byl obnoven

zákaz poutí a úřadům bylo nařízeno, aby hlídaly, zda nejsou procesí znovu zaváděna. A hostýnská svatyně chátrala, dílo zkázy tu vykonávala ničivá činnost přírodních sil i lidské zloby. Té padla za oběť budova fary, školy a poutní hostinec, jejichž upotřebitelný materiál byl roznesen. Že stejný osud nepostihl i kostel, za to můžeme děkovat důkladnosti, s jakou byl vystaven, protože jeho rozebrání by si vyžádalo obrovské náklady. Snad jen kvůli těmto nákladům se k rozboření kostela jeho majitel neodhodlal. Stačilo už to, že dovolil svým úředníkům, aby z chrámu odstranili střechu, kterou pak byla kryta ovčárna. Obnaženou kopuli tím vystavili ničivému dešti a větru, a jen její důkladná stavba nedovolila, aby se během dalších desetiletí rozpadla. Vítr sem přinášel různá semínka, která zapadla do škvír a vzklíčila. Nejdříve začaly na kopuli růst mechy, později i tráva a keře. Roku 1812 byl na chrámu tak bujný, že tam hajný zastřelil lišku. Kořeny stromů a keřů rozrušovaly klenbu daleko víc než déšť a vítr, a tak z ní začaly padat kusy materiálů dolů do kostela. Poprvé bylo takové porušení zaznamenáno v roce 1833. Klenba už nechránila vnitřek stavby před deštěm a pronikající voda tu působila stále větší škody, navíc se pobyt pod padajícím stropem stával nebezpečným. I tak byl kostel uvnitř zničen – oltáře byly rozbity, zničeny varhany, kazatelna stržena, okna rozbita a odneseno vše, co by se nějak ještě dalo použít.

Lidé ale ani v těchto dnech na Sv. Hostýn nezapomněli a stále sem chodívali. Ačkoliv se v chrámu kvůli zákazům a jeho špatnému stavu nemohly konat bohoslužby, věřící se zde shromažďovali a modlili se k Panně Marii, zvláště v období cholery a francouzských válek. Úřady už proti těmto poutníkům nezakročovaly, ačkoliv zákaz nebyl odvolán. Hlavně za vlády Františka I. protináboženské snahy josefínské doby pominuly. A lidé začali doufat, že se poutní kostel dočká obnovení a dosáhne znovu své bývalé krásy a slávy.

Roku 1809 se dunajští občané obrátili k moravskoslezskému zemskému guberniu se žádostí, aby povolilo opravu chrámu a Vodní kaple z výtěžku sbírek pořádaných mezi lidem. Úřady jim nevyhověly. Brzy na to dal nový majitel bystrického panství Wengerski upravit okolí hostýnského pramene. Rok 1816 požádal bystrický měšťan Karel Janota knížearcibiskupskou konsistoř v Olomouci, aby mu bylo dovoleno na vlastní náklady opravit Vodní kapli a zřídlo. Tentokrát povolení dostal, kaple byla opravena a u pramene postavena kamenná zídka, ze které voda vytékala.

1.3.6 ZÁCHRANA A OPRAVA CHRÁMU

O záchranu a opravu hostýnského chrámu se nejvíce zasloužili tři lidé: bystrický farář Bernard Reger, rajhradský benediktin Řehoř Wolný a holešovský děkan baron Vincenc Ehrenburg. Zvláště farář Reger posílal varovné dopisy majiteli bystrického panství baronu Oliveru Laudonovi, krajskému úřadu, zemskému guberniu, arcibiskupské konsistoři v Olomouci aj. a upozorňoval je na nebezpečí, které chrámu hrozí, vyzýval k jeho renovaci a připomínal, že náklady na jeho záchranu ponесou moravští věřící, kteří si Hostýna nepřestali vážit. Řehoř Wolný, který roku 1833 vykonal pouť na Sv. Hostýn a sám se přesvědčil o smutném stavu chrámu, napsal spolu s bystrickým farářem Hegerem dopis králi Ferdinandovi, ve kterém ho prosí o povolení obnovy kostela. Král dopis obdržel a nejenže s opravnými pracemi vyslovil souhlas, ale daroval na tento účel 300 zlatých. Císařův dar zapůsobil, úřady se už nemohly na nic vymlouvat, a tak byla oprava chrámu na Sv. Hostýně roku 1840 povolena, práce pak byly zahájeny v květnu 1841.

Výmluvnými argumenty Regera a Ehrenburga se podařilo přesvědčit olomouckého arcibiskupa Maxmiliána Josefa hr. Somerau, aby dal roku 1841 vyhlásit sbírku na obnovu chrámu. Sbírkou probíhaly už dříve díky farářovi Hegerovi, např. baron Laudon věnoval 2000 zlatých. Kromě peněz, které se po arcibiskupově výzvě začaly rychle scházet, přispívaly ještě okolní obce stavebním materiálem i dobrovolnou prací svých obyvatel. Tento stavební materiál byl většinou vynášen na horu poutníky. Opravné práce řídil holešovský stavitel Solař. Zjistilo se, že klenba zůstala celkem v dobrém stavu, měla jen několik děr, způsobených propadlými cihlami. Klenba byla rychle opravena a pokryta střechou z bílého plechu. Uvnitř chrámu byl roku 1841 opraven presbytář, pak chrámová loď a v polovině roku 1842 se začalo s odvážením sutin z kostela i jeho okolí, při čemž pomáhalo mnoho dobrovolníků.

Na novém hlavním oltáři byla umístěna socha svatohostýnské Panny Marie, kterou podle rottalovského obrazu vytvořil brněnský řezbář Edel. Vedle byly postaveny dva boční oltáře a kazatelna. Do roku 1845 hlavní opravy skončily. Náklady na obnovu chrámu byly hrazeny z darů a sbírek, jejichž výše v roce 1845 dosáhla 21 000 zlatých.

Dne 2. července 1845 na svátek Navštívení Panny Marie byly zástupy poutníků svědky slavného vyžehání hostýnského chrámu. Jejich počet se odhadoval na 50 000 osob, přítomno také bylo 79 kněží. Tato velká účast Moravanů na slavnosti dokázala, že ani 60 uplynulých let zpustošení Hostýna ho nepřipravilo o úctu prostých lidí.

V dalším období bylo pořizováno vybavení a zařízení hostýnského chrámu. Teprve po vyžehání byly koupeny varhany, zavěšeny tři nové zvony, kostel dostal novou dlažbu, obnovení se dočkaly boční oltáře, byly opatřeny kalichy, bohoslužebná roucha atd. Roku 1855 se konala první velká pouť na Sv. Hostýně, která už probíhala v důstojném prostředí plně vybaveného chrámu. Sochy Cyrila a Metoděje ozdobily Sv. Hostýn v roce 1864 na památku první poutě těchto slovanských věrozvěstů, kterou podle pověsti vykonali před 1000 lety a při níž zavedli mariánský kult.

1.3.7 SLAVNÁ POUŤ

Roku 1880 vydal papež Lev XIII. proslulou encykliku *Grande Munus*, ve které zhodnotil apoštolské působení sv. Cyrila a Metoděje mezi Slovanů. Jako výraz poděkování za tuto encykliku se konala pouť Slovanů do Říma, které se zúčastnilo 1300 příslušníků všech slovanských národů. Nechybělo mezi nimi také 115 Moravanů vedených hr. Egbertem Ludvíkem Belcredim z Líšně a hr. Františkem Seilernem z Lukova. Při slavnostní audienci posvětil papež tři obrazy, a to jeden pro Prahu, druhý pro Sv. Hostýn a třetí pro Radhošť. Účastníci římské poutě se pak rozhodli dokončit ji na Sv. Hostýně. Tato slavná pouť se uskutečnila ve dnech 3. a 4. září 1881. Tenkrát se už dopoledne desetitisíce poutníků shromáždily v Bystřici, kde se večer konal průvod kolem kostela a sv. požehnání. Průvod na horu vyšel brzy ráno a byl tak mohutný, že v době, kdy jeho čelo docílilo chrámu na Svatém Hostýně, poslední poutníci teprve opouštěli bystřické náměstí. Předtím bylo na úpatí kopce převezeno 18 000 cihel, které věřící vynesli na vrchol hory. Uprostřed průvodu, která vedl iniciátor slavnosti příborský kaplan A.C. Stojan, nesly družičky obraz posvěcený papežem Lvem XIII. Přes nepřízeň počasí, kdy Hostýn zahalovala mlha a drobně přšelo, byly i na prostranství před kostelem u improvizovaných oltářů slouženy mše sv. a šest kněží kázalo zástupům poutníků. V chrámu, kam se vešla jen asi desetina účastníků poutě, se konaly dvě mše sv. – první sloužil olomoucký kanovník hr. d'Orsay, druhou opavský probošt J. Šum. Nikdy předtím na Sv. Hostýn nepřišlo tolik věřících. Jejich počet se odhadoval na 100 000, mezi nimi bylo asi 200 kněží.

Pouť pomohla částečně vyřešit naléhavý problém, trvajícím už dlouhou dobu. Jednalo se tehdy o nepřítomnost duchovní správy na Sv. Hostýně, která zde byla zrušena roku 1787. Svatohostýnské družstvo, které si dalo za cíl znovuzavedení duchovní správy na Sv. Hostýně,

se zde rozrostlo asi o 10 000 nových členů. Členské příspěvky, které od nich byly získány, vytvořily finanční základ pro zřízení správy.

O uskutečnění této představy se nejvíce snažili tři už jmenovaní hodnostáři: holešovský děkan Ehrenburg, bystrický farář Reger a rajhradský benediktin Wolný. Obnovení duchovní správy na Sv. Hostýně se z nich dočkal pouze baron Ehrenburg. Ani básník František Sušil se této události nedožil. Marně se pokoušel o zřízení hostýnské správy i holešovský děkan baron Horecký, který v roce 1864 na Sv. Hostýně vysvětil sochy slovanských věrozvěstů. V roce 1869 požádal knížearcibiskupskou konsistoř v Olomouci o ustavení duchovní správy. Ačkoliv ho v jeho snaze podporoval kardinál Fürstenberg, nebylo možné mu vyhovět hlavně pro naprostý nedostatek finančních prostředků a bytů pro kněze. Vyhlášení nových peněžních sbírek pro tento účel by se tehdy pravděpodobně nesetkalo s úspěchem, protože věřící v minulých letech silně podporovali už obnovení chrámu, jehož oprava ostatně ještě neskončila. Obtíže, před kterými couvli staří, však neodradily mladé.

1.3.8 STÁLÁ DUCHOVNÍ SPRÁVA NA HOSTÝNĚ

Dva příborští kaplani dr. J. Schneider a Antonín Cyril Stojan svolali na 31. května 1881 do Přerova schůzi moravského duchovenstva, které se mělo zabývat touto otázkou. Zde bylo založeno Družstvo svatohostýnské, které vypracovalo žádost určenou kardinálu Fürstenbergovi o ustavení hostýnské duchovní správy. Tento dopis, který předala zvláštní delegace duchovních a šlechty, byl opatřen podpisy 5000 věřících ze 600 moravských obcí. Kardinál, který byl jejich návrhu nakloněn, si dobře uvědomoval význam stálé svatohostýnské duchovní správy pro náboženský život celé Moravy a ujistil je, že pro její ustavení udělá všechno, co bude v jeho silách. Kardinál ale nemohl o celé věci rozhodnout bez poskytnuté záruky, že nová duchovní správa bude dobře vybavena a hmotně zabezpečena. Z velké nadace z dob hraběte Rottala už nezbylo nic. Protože ji v roce 1787 stát vyvlastnil a věnoval na jiné účely, než bylo vydržování duchovní správy. Současný majitel bystrického panství Laudon, který vlastnil i hostýnskou horu, neměl takový majetek jako Rottalové a nemohl tedy na sebe vzít povinnost platit duchovní správu.

Tohoto nesnadného úkolu se ujalo Družstvo v čele s olomouckým kanovníkem hrabětem d'Orsayem a jednatelem A. C. Stojanem. Prestiž spolku vzrostla, když se jeho protektorem stal sám kardinál kníže Fürstenberg a se členstvím souhlasili také někteří říšští poslanci

z Moravy i řada jiných osobností, např. velehradský děkan Josef Vykydal. Pro získání dostatečných finančních prostředků se Stojan obrátil na moravské věřící s prosbou, aby upisovali podíly po 10 zlatých, za jejichž splacení se sám zaručil. Později se vedoucím Družstva stal kroměřížský probošt hr. Adam Potulicki. Byl ustanoven i nový výbor, který se v roce 1883 znovu obrátil na kardinála Fürstenberga o pomoc. Vysoký církevní hodnostář potom požádal majitele hory barona Laudona o postoupení potřebného místa pro klášterní budovu, baron ihned vyhověl a pozemek dal zdarma. V roce 1884 se začalo se stavbou nového objektu, který byl dokončen příští rok. Náklady na stavbu uhradily prostředky Družstva.

Nyní už šlo jen o získání vhodných kněží pro stálou duchovní správu. Bylo rozhodnuto vybrat řeholníky. Kardinál Fürstenberg se obrátil na představenstvo rakouské provincie Tovaryšstva Ježíšova, které souhlasilo, aby hostýnskou správu vedli členové Tovaryšstva. Prvními jezuitami, kteří 5. května 1887 přišli na Sv. Hostýn, byli superior Jan Nep. Cibulka, František Zimmerhackel a Jan Houf.

Jezuitská duchovní správa se snažila zvelebit chrám všemi způsoby. Nejdříve kostel dostal novou střechu z bílého plechu, pak byla provedena malířská výzdoba interiéru. V letech 1887-1891 na ní pracoval akademický malíř Zapletal z Prahy, kroměřížský rodák. V roce 1891 byl Sv. Hostýn obohacen o další umělecké dílo, křížovou cestu vedoucí od chrámu k rozhledně.

Už v prvním roce působení nové duchovní správy na Sv. Hostýně se zde konala na svátek Nanebevzetí Panny Marie velká pout' vídeňských Slováků. Do Bystřice přijeli zvláštním vlakem, doprovázeli je krojovaní členové Sokola z Hulína a Holešova a spolu nimi na horu šly tisíce dalších poutníků. Poutě se zúčastnilo okolo 10 000 lidí, konaly se slavné bohoslužby a vlastenecká kázání.

V roce 1891 se superior Cibulka T.J. obrátil na kardinála Fürstenberga s prosbou, aby provedl konsekraci (zasvěcení) chrámu. Kardinál, který se o Sv. Hostýn už dříve tolik zasloužil, ochotně souhlasil. Datum konsekrace bylo stanoveno na 15. srpen 1891, kdy uplynulo 650 let od porážky Tatarů na Sv. Hostýně. Staříčský duchovní odjel na Sv. Hostýn z Kroměříže, druhého sídla olomouckých biskupů, už 13. srpna. Po cestě byl nadšeně zdražen věřícími, zástupy poutníků s ním vystupovaly na horu, kde ho uvítali zedníci pracující na úpravě chrámu. Na přání poutníků zaslal Lvu XIII. projev oddanosti moravského lidu církvi a

jejímu nejvyššímu představiteli a prosbu o apoštolské požehnání pro účastníky slavnosti. Osobní papežův sekretář Rampola poděkoval jménem Svatého Otce za tento dopis a tlumočil jeho svolení s udělením apoštolského požehnání.

Druhý den, v pátek 14. srpna, přišly na Sv. Hostýn další poutníci, mezi nimi i brněnský biskup dr. František Bauer. Počasí slavnosti nepřálo, hlavně večer a v noci zuřila nad horou bouře s vichřicí a přívaly deště. Věřící trávili velkou část noci, pokud stačilo místo, v chrámu při modlitbách a zpěvu mariánských písní, tisíce jich byly i u sv. zpovědi. Po půlnoci ale museli kostel opustit, protože v něm začaly přípravy k obřadu zasvěcení. První mše sv. se v sobotu, v den konsekrace, konala už o půl třetí ráno v ambitech, za úplné tmy rozptylované pouze slabým světlem svící. Tento obraz připomínal dobu prvních křesťanů, kteří se scházeli k bohoslužbám za noci v katakombách.

Staříčský kardinál se po únavné cestě ráno 15. srpna neodvážil provést konsekraci, protože špatné počasí stále trvalo, a pověřit tímto úkolem brněnského biskupa Bauera. Od 7 ráno do 11 hodin vykonával obřad zasvěcení chrámu naplněného do posledního místečka. Desetitisíce poutníků, kteří se dovnitř nevešli, poslouchaly venku slova kazatelů, kteří hovořili z improvizovaných kazatelů. Když déšť přestal, byly slouženy mše sv. u několika polních oltářů na temeni hory. První mše sv. sloužená v chrámu po jeho novém zasvěcení byla pontifikální a sloužil ji kardinál Fürstenberg. Bohoslužby probíhaly i v odpoledních hodinách, protože stále přicházeli noví věřící. Slavnost pak skončila sv. požehnáním, které celebrol světící biskup hr. Belrupt. Počet účastníků slavnosti současníci odhadovali na 100 000, procesí sem přišlo 132.

1.3.9 VZNIK A PŮSOBENÍ MATICE SVATOHOSTÝNSKÉ

Dále se zaznamenává významný rok 1895, kdy byla založena Matice svatohostýnská. Přejala a ještě rozšířila program Družstva. Jejím jednatelem se stal významný představitel Družstva Stojan, který spolu s kanovníkem Weintlichem, předsedou Matice, měl hlavní podíl na dalším rozkvětu Sv. Hostýna. Prvním činem Matice bylo zakoupení pozemku na vrcholu hory od majitele bystřického panství barona Laudona. Pozemek stál na tu dobu velký obnos 55 000 zlatých. Tyto peníze se podařilo shromáždit v krátké době z darů zámožnějších církevních i světských osob. Brzy potom byl na Sv. Hostýně vystavěn hotel, útulny, rozšířen klášter a na místě starého kostelíka postavena tzv. římská kaple. K tomu patří i stavba kaple

bl. Jana Sarkandra na místě polozbořené rottalovské kaple sv. Jiljí. Roku 1896 se mění podmínky práce duchovní správy na Sv. Hostýně. Dosud zde působila jen v letních měsících, ale protože poutníci začali navštěvovat hostýnský chrám i v zimě, od této doby vykonávala svoji působnost celoročně.

Rok 1895, kdy uplynulo 50 let od vyžehávání chrámu, znamenal konec ponižení Svatého Hostýna, do kterého se dostal necitlivým zásahem státní moci josefínské doby. Duchovní správa spolu s Maticí rozhodly, aby se zde v toto výročí konaly velké náboženské slavnosti, v době letních mariánských svátků. Uskutečnily se tři velké poutě, kterých se zúčastnily desetitisíce poutníků. Při první pouti sloužil pontifikální mši sv. vídeňský prelát Horný, který přijel s výpravou vídeňských Čechů. Z rajhradského benediktýnského kláštera dorazil opat Benedikt Korčían, aby svojí přítomností potvrdil vřelý vztah tohoto kláštera ke Svatému Hostýnu a připomněl zásluhy svého předchůdce opata Šlosara, který se tolik zasloužil o obnovu chrámu a v roce 1845 provedl jeho vyžehání. Středem pozornosti byli dva kněžští pamětníci slavné události v roce 1845 – někdejší holešovský děkan a nyní olomoucký kanovník baron Ehrenburg a hnojický farář Msgre Berger, kteří před půl stoletím ještě vyváželi z chrámu na kolečkách sutiny.

Při první pouti kázali superior Cibulka, farář Stojan a čechoamerický kněz z Milwaukee Koudelka. V průběhu druhé poutě byly ostatky bl. Jana Sarkandra v mohutném průvodu přeneseny z Bystřice na Sv. Hostýn. Tohoto aktu se spolu s desítkami kněží zúčastnil olomoucký arcibiskup dr. Theodor Kohn, který později sloužil pontifikální mši sv. v hostýnském chrámu. Při třetí pouti, které byli přítomni členové Apoštolátu sv. Cyrila a Metoděje, terciáři a členové jiných náboženských organizací, celebroid pontifikální mši sv. brněnský biskup Bauer.

1.3.10 CÍSAŘSKÁ NÁVŠTĚVA

Den 1. září 1897 byl pro Sv. Hostýn obzvlášť významný. Tehdy Sv. Hostýn navštívil rakouský císař a král František Josef I., který v té době přijel na Moravu na vojenské manévry. Císaře, kterého doprovázeli ministr války a generálové, na hoře uvítal jednatel Matice farář Stojan, předseda Weintlich spolu s velkým množstvím věřících, jejichž počet se odhaduje na 50 000 osob včetně 200 kněží. Císař pak vstoupil do chrámu, kde se před hlavním oltářem pomodlil a po vykonané pobožnosti se česky zapsal do pamětní knihy

Matice, zatímco lidé venku zpívali říšskou hymnu Zachovej nám Hospodine. Odtud s průvodem vyšel na severní vrchol hory, kde poklepal na základní kámen kaple sv. Kříže, nad kterou pak byla postavena rozhledna, a podepsal zakládací listinu tohoto znění: „*My, František Josef I., císař rakouský, apoštolský král uherský, král český atd., konajíc první mezi panovníky pouť k Matce Boží, jež na Sv. Hostýně divy tvoří, ráčili jsme ze zvláštní milosti základní kámen ku kapli sv. Kříže a k rozhledně, jež nese jméno Naše, na čest a slávu Nejsvětější Trojice, na chválu Kříže Kristova a na poctivost P. Marie, vítězné ochrany Moravy, položiti L.P. 1897, panování našeho 49. Dne 1. září František Josef m.p.*“⁶

1.3.11 DALŠÍ ZVELEBOVÁNÍ

Jezuitská duchovní správa spolu s Maticí svatohostýnskou se neustále snažily o zvelebení Sv. Hostýna, který se měl i svou vnější úpravou a výzdobou přiřadit k nejpřednějším místům v Evropě. Na nejvyšším místě hory byla nad kaplí sv. Kříže postavena rozhledna, odkud je vidět daleko do kraje. Roku 1903 se začalo se stavbou nové křížové cesty podle návrhů arch. Dušana Jurkoviče. Malby provedli akademičtí malíři Janko Koulet a Joža Úprka. Roku 1910 byla dokončena stavba rozsáhlého schodiště vedoucího od Vodní kaple až ke chrámu, které bylo slavnostně posvěceno novým předsedou Matice světícím biskupem dr. Karlem Wisnarem z Olomouce.

Roku 1909 byla na Sv. Hostýně zřízena samostatná fara. Do té doby svatohostýnská duchovní správa představovala pouze exposituru bystrického farního úřadu. Ke kněžskému domu přibýlo druhé křídlo a útulny pro poutníky byly zvětšeny. Nádhernou ozdobu dostalo průčelí chrámu - mozaikový obraz Panny Marie svatohostýnské o rozloze 26 m². Toto umělecké dílo, jehož každý čtvereční metr obsahuje 10 000 kamínků, vytvořil malíř Foerster. Náklady na něj uhradilo moravské duchovenstvo.

1.3.12 KORUNOVACE SOCHY PANNY MARIE

Pro větší slávu Sv. Hostýna a jeho patronky se hostýnští jezuité rozhodli uskutečnit korunovací sochy Panny Marie (viz. přílohy – příloha 2, 3; obrázek 17, 18). Tím jí měla být

⁶ POSPÍŠIL, J. *Svatý Hostýn v historii a povídkách*. Vizovice: Lípa, 1994; str. 16

prokázána pocta, které se dostalo jiným mariánským sochám a obrazům na proslulých poutních místech v Evropě a u nás na Svaté Hoře, Starém Brnu a Svatém Kopečku. Už v roce 1909 se hostýnský superior Josef Rejsek T.J. obrátil na olomouckého arcibiskupa Bauera s prosbou, aby požádal Sv. Otce o povolení ke korunovaci. Kardinál Bauer tedy poslal papeži obšírný dopis, ve kterém mu vysvětloval důvody pro korunovaci sochy Panny Marie. Dopis dále podepsali brněnský biskup hr. Pavel Huyn a světící biskup dr. Karel Wisnar. Matice svatohostýnská ještě před odesláním této žádosti do Říma vyzvala moravské katolíky, aby poskytli zlato a drahokamy na zhotovení zlatých korunek pro sochu Panny Marie a Ježíška. Věřící ochotně poslechli a rychle začali posílat své šperky, takže potřebné zlato se včas shromáždilo. Návrh na obě korunky provedl profesor české techniky v Praze arch. Josef Fanta a jejich výroba byla svěřena českým řemeslníkům a umělcům. Hotové korunky bohatě vykládané perlami a drahokamy odvezli do Říma k posvěcení členové delegace Matice svatohostýnské kroměřížský probošt Stojan, superior Antonín Odstrčilík T.J. a napajedelský kaplan Baltazar Hříva. Papež je přijal 21. července 1912 ve zvláštním slyšení, během kterého obě korunky posvětil. Za několik dní pak delegace obdržela vlastnoruční papežský list adresovaný kardinálu Bauerovi, v němž mu papež udělil svolení, aby v jeho zastoupení provedl korunovaci sochy Panny Marie na Sv. Hostýně na svátek Nanebevzetí Panny Marie.

Korunovační slavnosti byly rozvrženy na dny od 15. do 23. srpna 1912. Protože se předpokládala mimořádná účast poutníků, muselo se na vrcholu hory postavit 35 velkých stanů, ve kterých by mohli věřící strávit noc, zvláště při špatném počasí. Už v předvečer korunovace 14. srpna dorazily na Hostýn tisíce poutníků. Ve 4 hodiny odpoledne probošt Stojan a superior Odstrčilík uvítali zástupce vlády dvorního radu hr. Františka Sedláčka z Brna, v 7 hodin večer brněnského biskupa hr. Pavla Huyna a českoamerického biskupa Josefa Koudelku. Oba biskupové ještě ten večer kázali v chrámu, zatímco venku promlouvali k poutníkům, kteří se do kostela nedostali, probošt Stojan a prelát Žůrek. Po setmění se konala církevní slavnost s průvodem, v němž poutníci nesli pochodně a lampióny. U ubytovny byla zapálena velká hranice a uspořádán ohňostroj, který přes nepřízeň počasí viděli lidé v širokém okolí.

Dne 15. srpna dopoledne přijeli na Sv. Hostýn kardinál dr. Bauer, pražský kardinál Lev Skrbenský, světící biskup Karel Wisnar, zemský hejtman Otto hr. Seréni a řada dalších osobností, mezi nimi i četní moravští šlechtici a církevní hodnostáři. Mše sv. byly slouženy už od 4. hodiny ráno, v 7 hodin sloužil pontifikální mši sv. biskup Huyn. Ke stolu Páně přestoupilo na 10 000 věřících. Korunovační obřad provedl papežův zplnomocněnec kardinál

dr. Bauer. Za přítomnosti asi 90 000 poutníků, kteří se tísnili v chrámu i před chrámem, vystoupil po improvizovaném schodišti k hlavnímu oltáři a ozdobil korunkami sochy Panny Marie a Ježíška. Poté sloužil pontifikální mši sv. kardinál Skrbenský.

Tím ale korunovační slavnosti nekončily. Až do 23. srpna konali poutě na Sv. Hostýn členové katolických korporací. Dne 21. srpna proběhla konference katolického duchovenstva. Pontifikální mše sv. byly slouženy po všech 8 dní, konalo se celkem 800 mší sv., ke stolu Páně přistoupilo 28 000 osob, poutníků přišlo podle odhadů 150-200 tisíc. Byly to největší náboženské slavnosti, jaké kdy Sv. Hostýn zažil a vzpomínka na ně nevybledla ani po mnoha letech.

1.3.13 PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA

Po půl století míru přišel rok 1914 a s ním začátek světové války. Nevyhnula se ani českým zemím – protože Čechy a Morava tvořily součást Rakouska, museli i naši občané na frontu. Odjížděli bez odporu, ale také bez nadšení, které projevovali jejich němečtí krajané. Ti, kterým zbývalo do odjezdu trochu času, ještě putovali na Sv. Hostýn, aby si tu u Panny Marie vyprosili šťastný návrat, jiní na toto svaté místo aspoň vzpomínali v modlitbách. Objevovalo se i mnoho vojáků, kteří odjížděli na frontu s medailonkem Panny Marie Svatohostýnské.

Sv. Hostýn byl válečných hrůz ušetřen, protože na Moravu se bojující vojska nedostala, zaléhalo sem jen vzdálené hřmění děl, když Rusové stáli počátkem roku 1915 pod Krakovem. Počet putujících na Sv. Hostýn se v těchto letech nezmenšil. Přicházeli hlavně příbuzní těch, kteří museli odejít na frontu, aby si pro ně vyprosili ochranu Panny Marie. Za války se tu konaly okázalé náboženské slavnosti, ale modlitby poutníků byly naléhavější a vroucnější. Tedy i v těžkých válečných dobách představoval Sv. Hostýn vedle Velehradu místo, které dodávalo věřícím sílu a odvalu.

1.3.14 ROZKVĚT PO 1.SVĚTOVÉ VÁLCE

První velká náboženská slavnost po válce se zde konala 8. září 1919 na svátek Narození Panny Marie, při kterém byla posvěcena socha Božského Srdce Páně, dílo akademického

sochaře Vosmíka. Slavnosti se zúčastnilo 40 000 poutníků. 12. září byl posvěcen pomník padlým, který vytvořil stejný autor. V roce 1920 proběhla další oslava svěcení náhradních korunek.

Pro hostýnskou duchovní správu byl v její nepřetržité snaze o zvelebení Sv. Hostýna velkou oporou prelát Stojan, který se v roce 1921 stal arcibiskupem. Jeho odchod 29. září 1923 znamenal pro Sv. Hostýn velkou ztrátu. Jako arcibiskup byl Stojan zvolen předsedou Matice svatohostýnské. Slíbil, že na svatbu nového poutního domu pro stále rostoucí počet poutníků věnuje 200 000 Kč, ale předčasná smrt mu v tom zabránila. Toto dílo dokončil v pozdější době jeho nástupce arcibiskup Dr. Leopold Prečan.

Arcibiskup Stojan věnoval až do své smrti Sv. Hostýnu velkou lásku a péči. Konal zde mnoho mší sv., světil jak sochu Božského Srdce Páně, tak pomník padlým i náhradní korunky pro sochu Panny Marie (původní byly ukradeny), v roce 1922 byl přítomen slavnosti pochování neznámého vojína. Ve dnech 18.-19. září 1923, nedlouho před arcibiskupovou smrtí, byla odhalena a posvěcena jeho pamětní deska v kostele u hlavního vchodu.

Rozvoj Sv. Hostýna se však nezastavil. V roce 1923 proběhla jeho elektrifikace. O rok později se konala velká pouť u příležitosti návštěvy papežského nuncia pražského Msgre Františka Marmagyiho za účasti 14 000 poutníků. 19. srpna 1928 byl arcibiskupem Prečanem posvěcen nový poutní dům. Tento kněz věnoval na jeho stavbu 200 000 Kč a dokončil tak dílo arcibiskupa Stojana.

V příštích letech se poutní dům rozrostl o další část, ale ani to nakonec nestačilo. Dům v té době spravovaly sestry Neposkvrněného početí z Přerova. V roce 1928 byl na Svatém Hostýně vystavěn vodovod, v letech 1930 – 1932 probíhalo budování silnice z Bystřice p/H na Sv. Hostýn. 4. července 1935 sem zavítal papežský legát kardinál Jan Verdier, pařížský arcibiskup, který se v témže roce zúčastnil celostátního sjezdu československých katolíků v Praze. Ve dnech 15. – 22. srpna 1937 byly uspořádány veliké náboženské slavnosti při příležitosti 25. výročí korunovace, přítomno bylo na 100 000 poutníků. Jako vážení hosté přijeli také papežský nuncius v Praze Msgre Saverio Ritter, olomoucký arcibiskup Prečan, brněnský biskup dr. Josef Kupka, světící biskupové a preláti. Poslední větší slavností před druhou světovou válkou byla pouť katolických žen a dívek z olomouckého kraje 5. - 6. června 1937, na které bylo přítomno 10 000 osob.

Celkem v letech 1919 – 1938, tedy v době 20 let trvání československého státu, přijalo svaté svátosti přes 1,5 milionu poutníků, tedy ročně asi 75 000. Průměrný roční počet poutníků v tomto období se odhaduje na 20 000. V době první světové války i válečného mezidobí byl Sv. Hostýn nejnavštěvovanějším poutním místem nejen na Moravě, ale na celém světě. Množství poutníků v této době bylo ještě vyšší než před válkou, v letech 1887 až 1914 přicházelo na Sv. Hostýn v průměru až 2x méně věřících než po roce 1919.

Nebylo by správné pokládat tento zvýšený zájem o Sv. Hostýn za důkaz rozkvětu náboženského života na Moravě v těch letech. Značný podíl na něm mají lepší dopravní a ubytovací možnosti poutního místa. Proto přibývá procesí ze vzdálených míst, protože lidé, kterým pout' na Sv. Hostýn dříve trvala čtyři a více dní, později používají dopravní prostředky, hlavně vlaky a autobusy, které jim pout' zkracují na jeden nebo dva dny.

1.3.15 DRUHÁ SVĚTOVÁ VÁLKA

Mír, o kterém bylo předpovídáno, že potrvá aspoň 100 let, netrval ani dvacet. Po okupaci naší vlasti 15. března 1939, kdy beznaděj a zoufalství mnohé už přemáhaly, putovali moravští věřící na Sv. Hostýn, aby zde našli útěchu a posilu. Německé úřady procesí zakazovaly, ale lidé toho nedbali a chodili na svatou horu ojedinele nebo v menších skupinách bez kříže a bez korouhví, bez kněze v bohoslužebném oděvu, ale v počtu ještě větším než před válkou, a modlili se za osvobození těžce zkoušené země. Přijížděli na bystrické nádraží ze všech koutů naší vlasti z celé Moravy, Slezska a Čech. Aby nebudili zbytečnou pozornost, často zamířili na Hostýn boční cestou od železničních závor kolem trati ke hřbitovu, nebo vystoupili v malé stanici Hlinsko p/H a odtud putovali na svatou horu polními cestami a lesem.

Poutní dům byl pro české občany zavřen, od roku 1943 tam sídlila hlučná mládež, jejímž odznakem byl hákový kříž a která se netajila svým nepřátelstvím k věřícím. Hostýnský chrám v této době přišel o tři zvony, z poutního domu byla odvezena velká část vnitřního zařízení. Ve válečném období se tu poprvé v historii Sv. Hostýna konávala noční pobožnost pracující mládeže ze Zlína a okolí, a to vždy v noci na Silvestra. Vzhledem ke složité situaci se mohly konat jen skromné oslavy 700. výročí porážky Tatarů na Sv. Hostýně – v pondělí 12. května 1941 byla sloužena slavnější mše a zpíváno Te Deum.

1.3.16 UDÁLOSTI PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE

Mezi první významné poválečné události na Sv. Hostýně patřil pracovní sjezd katolického duchovenstva, uskutečněný 21. srpna 1945 na Sv. Hostýně. Více než 80 kněží tady posuzovalo závažné otázky související s dobou okupace jako udavačství v době protektorátu, dále úlohu církve po osvobození aj. Po skončení války proudila k posvátné hoře každý týden velká procesí věřících. Jednu z největších poutí mužů krátce po válce zorganizoval důstojný pán Karel Plevák z holešovské farnosti. V čele dlouhého průvodu, který vyrazil z Holešova, procházel Dobroticemi, Janovicemi a dalšími obcemi neustále mohutněl, byly vedle církevních insignií nesené také vlajky vítězných mocností. Ve vzpomínkách pamětníků zůstala také první poválečná orelská pouť, které se zúčastnilo na 30 tisíc orlů.

V roce 1945 se na Sv. Hostýně opět plně ujímá správy řád Tovaryšstva Ježíšova, který dělá mnoho pro obnovení duchovního života. Svědčí o tom různé kurzy křesťanské nauky, duchovní cvičení kněží i věřících, vytvoření střediska Junák na Sv. Hostýně. Řád Tovaryšstva Ježíšova uspořádal také ve vesnicích Slavkov, Brusné, Chomýž a Chvalčov týdny duchovní obnovy, věnované mládeži a dospělým. Rok 1945 byl ve znamení děkovných poutí. Svatý Hostýn navštívilo asi 294 tisíce poutníků, ke sv. přijímání přistoupilo asi 123 tisíce lidí. V roce 1946 přišlo 213 tisíc návštěvníků, sv. přijímání bylo podáno 106 tisícům věřících. V roce 1947, kdy se pomalu začaly projevat změny společenského klimatu, navštívilo svatou horu téměř 265 tisíc lidí, z nichž 116 tisíc přišlo ke sv. přijímání.

1.3.17 KOMUNISTICKÁ DIKTATURA

Příchodem nové moci se mění i atmosféra na Sv. Hostýně. Po srpnové pouti orlů v srpnu 1948, které se zúčastnilo přes 120 tisíc lidí a která proběhla ve znamení odporu proti novému rodícímu se nedemokratickému řádu, komunisté, stejně jako předtím nacisté, zakázali procesí a zastavili vydávání Hlasů svatohostýnských. Často téměř před prázdným chrámem kázali ti kněží, kteří se propůjčili k účasti na komunisty zosnované tzv. Státní katolické akci, kdežto duchovní, kteří nepodlehli nátlaku, byli šikanováni a vystaveni komunistické zvěli. Trpělivý poutník odhalil proradnost pokusu rozbít katolickou církev a čekal na slova útěchy a povzbuzení od poctivých kněží.

V té době mocenské orgány uskutečnily řadu represivních kroků vůči církvi. Zrušily jejich spolky, církevní školy a začaly omezovat výchovu kněží, církevní obřady mimo kostel, porady kněží, sbírky v kostelech musely být schvalovány. Nad těmi duchovními, kteří odolávali tlaku nové moci, neustále visela hrozba odnětí státního souhlasu k výkonu funkce. Státní bezpečnost sledovala návštěvnost kostelů a informovala o tom komunistické instituce. Příslušnost k církvi se uváděla v kádrových dotaznících a zvláště účast na církevních obřadech, o které referovaly kádrové posudky, byla chápána jako „závada“ při obsazování funkcí v práci a přijímání dětí na studia.

Nejzávažnější skutečností však bylo rušení klášterů a internování příslušníků mužských i ženských řádů. Celostátně bylo v rámci tzv. „akce K“ internováno 2376 mnichů. Státní bezpečnost tvrdě zasáhla spolu s milicí také proti řádu Tovaryšstva Ježíšova na Sv. Hostýně. V noci z 13. na 14. dubna 1950 před půlnocí bylo temeno hory uzavřeno příslušníky StB, SNB a jednotek Lidových milicí z n. p. TON Bystřice p/H. Kněží řádu byli donuceni sbalit si nejnnutnější věci a surovým způsobem byli vyhnáni ze svých příbytků do připravených aut, která je odvezla do místa dočasného sběrného tábora v Bohosudově v Čechách. Stejně bezohledně si represivní složky počínaly i při akci proti řeholním sestrám. Estébáci brali vše, na co přišli. Během krátké doby byla zlikvidována vzácná knihovna řádu a docházelo ke krádežím cenných kalichů. Chrám se stával mnohdy místem zhýralých kousků lidí spojených s režimem. Podle vzpomínek pamětníků Prozřetelnost později potrestala všechny, kteří si takto v prostorách chrámu počínali.

Na uzavření poutního místa si však komunisté netroufali. V jeho devastaci ale pokračovali. Kázali zde nadále kněží spojení s Katolickou akcí, pro své soukmenovce tady zřídili tzv. přípravku na vysokou školu atd. Návštěva prezidenta Antonína Zápotockého na Sv. Hostýně na jaře roku 1953 byla mnohými věřícími považována za „spásnou“. Těžko říci, co Zápotockého, který byl se svou paní na léčení v Teplicích u Hranic, na poutní místo přivedlo. Pravda je, že postupem času přece jenom opadal zájem moci na tvrdých zákrocích vůči tradici tohoto místa. To však neznamenalo, že režim zapomínal. V 60. letech po jedné tradiční dušičkové pouti StB zatkla Václava Libosvára, Františka Masaříka, Jaroslava Nesterského, Jana Vojnara a mnoho dalších.

(přílohy – obrázek 13, 14)

Státní moc až do 17. listopadu 1989 vždy velmi pečlivě vážila, kterého z kněží na tak významné poutní místo dosadit. Rozhodující slovo zde měli církevní tajemníci, představitelé

ONV, KSČ. I když se tradiční poutě s průvody nesměly konat, přesto zbožný lid docházel na Sv. Hostýn o významných svátcích a výročích.

Ačkoliv se komunisté snažili o co největší utlumení náboženského života, nikdy se jim nepodařilo jej zlikvidovat. Naopak lze zaznamenat i světlé body v temné pouťové historii Sv. Hostýna - jako je oprava chrámu započatá v roce 1972 a financovaná převážně z příspěvků věřících. V roce 70. výročí korunovace povyšuje první slovanský papež Jan Pavel II. hostýnskou mariánskou svatyni na Menší papežskou baziliku (viz. přílohy – příloha 4; obrázek 16), aby byla ještě víc zvelebena úcta věřících a zajištěna přímluva Boží Rodičky.

1.3.18 DĚNÍ PO ROCE 1989

Po skončení komunistické totality se dne 7. února 1990 na Svatý Hostýn vrátili jezuité, také byla z podnětu arcibiskupa Františka Vaňáka P. Tomečkem znovu obnovena činnost Matice svatohostýnské. Cesta k navrácení zabavených objektů Matice však nebyla nijak jednoduchá. Část byla vrácena podle zákona o restitucích, ostatní zdevastované objekty navrátil ÚSP formou daru, za který však Matice stejně musela zaplatit darovací poplatky více než půl milionu korun.

Jezuité společně s Maticí se už od počátku snažili navázat na přerušenu budovatelskou tradici. V nedalekém Chvalčově se mezitím dostavují moderní objekty ÚSP, kam se v květnu 1994 ústav s postiženými dětmi přestěhoval. Tak se po dlouhé a pohnuté historii vrací Poutní dům ke svému původnímu poslání. Nejpřednějším úkolem obnovené Matice bylo zabezpečit poutníkům základní potřebné služby, jakými jsou občerstvení a stravování, sociální zázemí a ubytování.

Nejprve se začalo s rekonstrukcí vodovodu, v letech 1992 – 1997, po té následovala dešťová kanalizace (1993–1996) a plynofikace celého areálu s pomocí státní dotace. Rozsáhlá rekonstrukce restaurace Ovčárna se prováděla podle projektu ing. Pavla Švásty v letech 1994–1995, na vrcholu pod rozhlednou byla vybudována větrná elektrárna (1993 – 1996), převážně z darů ze zahraničí. Trvalé kolaudační rozhodnutí bylo vydáno až 15. 2. 1999. Špatný technický stav Jurkovičovy křížové cesty, silné poškození způsobené povětrností i neodborné provádění údržby přiměly duchovní správu k zahájení rozsáhlých oprav této památky (květen 1997). V letech 1997 – 1998 se také prováděla rekonstrukce silnice z Bystřice p/H na Hostýn,

rekonstrukce elektrického osvětlení baziliky uvnitř i zvenčí, v roce 2000 byla provedena generální oprava schodiště před bazilikou, restaurovány socha sv. Cyrila a Metoděje, v roce 2003 se dokončila odborná oprava mozaikového obrazu z chrámového průčelí atd.

1.4 Matice svatohostýnská

Když v r. 1878 velký ctitel Panny Marie Svatohostýnské kardinál Fürstenberg povolil na Hostýně denní sloužení mší svatých, byli pověřeni zajišťováním těchto služeb poutníkům příborští kaplani Dr. Schneider a A. C. Stojan. Už v r. 1881 založili Družstvo svatohostýnské se snahou svých členů pomocí sbírek vybudovat zde klášter pro stálou duchovní správu. Poněvadž zvýšená návštěvnost a rostoucí popularita Hostýna lákala nejen věřící, ale i ziskuchtivé podnikatele, kteří vynušili v tomto příjemném prostředí ideální možnost komerčního využití, bylo zapotřebí toto posvátné místo zavčas uchránit před zneužitím. Proto z podnětu A.C.Stojana se Družstvo svatohostýnské, které bylo volným sdružením bez stanov, v r. 1895 změnilo v řádný spolek pod názvem Matice svatohostýnská (MSH) a následně po jejím schválení arcibiskupem Kohnem byly vytvořeny pevné stanovy. Ještě téhož roku MSH odkupuje od majitele barona Arnošta Laudona hostýnský vrchol s okolním lesem, pastvinami a hostincem (19ha a 78m²) za 55000 zlatých.

Počet členů tohoto spolku neustále rostl, takže v době před jeho násilným zrušením měl kolem 20000 členů. Prvním úkolem a velkou starostí byly splátky dluhu na koupi pozemků a neustálé zvelebování tohoto poutního místa, zabezpečení duchovní správy, vybudování ubytovacího zařízení nejen pro kněze, ale i poutníky. Takže veškerá následující rozvíjející činnost po stránce duchovní a stavební byla dílem členů řádu jezuitů a MSH.

V současné době má Matice svatohostýnská přes sedm tisíc členů. Hlavní náplní činnosti tohoto občanského sdružení je uchování křesťanského rázu Svatého Hostýna jako významného poutního místa a zároveň kulturní památky pro další generace. Matice svatohostýnská zajišťuje opravy a údržbu budov a zvelebení celého areálu Svatého Hostýna, provozuje větrnou elektrárnu. Poskytuje služby návštěvníkům poutního místa, vydává čtvrtletník Listy svatohostýnské, zabezpečuje provoz internetových stránek, stará se o zdárný průběh poutních slavností a dalších duchovních akcí pro rodiny i seniory konaných v průběhu celého roku, a to ve spolupráci s duchovní správou na Svatém Hostýně.

2 PŮSOBENÍ TOVARYŠTVA JEŽÍŠOVA

Dějiny (ale i současnost) Svatého Hostýna jsou neodmyslitelně spjaty s řádem Tovaryšstva Ježíšova, jehož zástupci zde po staletí působí. O tom jsme se přesvědčili již v části věnované historii tohoto poutního místa. Proto nebude na škodu zastavit se i u historie řádu, který má pro Hostýn tak velký význam.

V první části se velmi stručně seznámíme s řádem jako takovým, s jeho historií ve světě, druhá o něco podrobněji pojednává o Tovaryšstvu u nás. V nejobsáhlejší a nejpodrobnější kapitole se pak mluví o životě a činnostech jezuitů přímo na Hostýně.

2.1 Jezuité ve světě

Řád Tovaryšstva Ježíšova vznikl v 16. století (r.1540), kdy vznikaly nové tzv. apoštolské řády. Založení Tovaryšstva Ježíšova je spojeno s postavou baskického šlechtice Ignáce z Loyoly (1491–1556). On sám toužil po vojenské kariéře, ale zranění nohy ve válce Španělska proti Francii ho upoutalo na dlouhou dobu na lůžko a tam si krátil dlouhou chvíli čtením knih „Život Kristův“ a „Legendy o svatých“, protože jiná literatura nebyla k dispozici. Přitom uvažoval o tom, že i on by chtěl „pomáhat duším k větší slávě Boží“. Po studiích v Barceloně, Alcalé a Salamance získává titul magistra filozofie na pařížské Sorbonně. Shromáždí uje kolem sebe univerzitní studenty a získává je pro svůj cíl. Původní záměr sloužit poutníkům ve Svaté zemi jim překazila válka mezi Benátkami a Tureckem. Protože se do Svaté země nemohli dostat, nabídli své služby papeži. Papež Pavel III. s radostí jejich nabídku přijal a po jejich rozhodnutí, že by se stali novým řádem, potvrzuje 27. září 1540 bulou „Regimini militantis Ecclesiae“ řád Tovaryšstva Ježíšova a dovoluje sv. Ignáci, který byl zvolen prvním generálním představeným, vypracovat Konstituce.

Nový řád se vyznačuje tím, že kromě tří obvyklých řeholních slibů chudoby, čistoty a poslušnosti, má ještě zvláštní slib poslušnosti vůči papeži. Jeho heslem je „Omnia ad maiorem Dei gloriam“. Zvláštní důraz se klade na ctnost poslušnosti. Mimo obvyklé formy apoštolátu je pro Tovaryšstvo specifické dávání duchovních cvičení podle instrukcí, které vypracoval jeho zakladatel sv. Ignác. Dále je to výuka katechizmu, především mládeže a dětí. Řád se rychle šířil a v době smrti sv. Ignáce již měl asi 1000 členů, přes sto kolejí a domů v jedenácti provinciích. Takže vedle své náboženské činnosti tovaryšstvo působilo a působí v mnoha

oblastech vědy, kultury, umění a školství a v náboženské činnosti řád vždy zaměřoval svoji pozornost především na pastorační a misijní činnost.

Jezuité se stali záhy oblíbeným a rozšířeným řádem po celém tehdy známém světě. To se stalo ovšem terčem závisti a kritiky. V dobách tzv. osvícenského absolutismu tyto hlasy sílily. Na naléhání západoevropských královských dvorů byl řád v roce 1773 papežem Klimentem XIV (1769 – 1774) svým breve *Dominus ac Redemptor noster* z 21. července 1773 zrušen. To se citelně dotklo především duchovní správy a školství. V době zrušení měli jezuité v Českých zemích 43 řeholních domů. Tovaryšstvo Ježíšovo přežilo v Rusku a Prusku, kde panovníci těchto zemí nedovolili číst breve o zrušení Tovaryšstva. V roce 1814 si veřejné mínění vyžádalo obnovení řádu Tovaryšstva Ježíšova. Jezuité z Českých zemí byli začleněni do Rakouské provincie. Samostatné Československé provincie se dočkali až 8. prosince 1919. Tato provincie se 5. ledna 1939 rozdělila na Českou a Slovenskou provincii. Tato první etapa se označuje jako první Tovaryšstvo.

Tovaryšstvo se udrželo přechodně v Rusku, kde ve třech kolejích a několika rezidencích působili členové i nadále. V roce 1804 byl papežem Piem VII (1800 – 1823) obnoven pro Neapolské království a v roce 1814 pro celý svět. Stalo se tak bulou *Sollicitudo omnium ecclesiarum*. Od té doby se hovoří o druhém Tovaryšstvu.

2.2 Jezuité v zemích českých

Do Čech přišel řád poprvé v roce 1555, kdy se prvních 12 příslušníků usadilo na místě zpustlého dominikánského kláštera v Praze na Starém Městě u kostela sv. Klimenta. Z Prahy se postupně šířil řád i do ostatních koutů království. První domy patřily ještě pod rakouskou provincii. Od té se ovšem oddělily poté, co šťastně přečkaly věčné vypovězení z království v roce 1619. Čtyři roky nato došlo k vytvoření nové provincie. Od roku 1623 tedy existovala samostatná česká provincie, která zahrnovala Čechy, Moravu a Slezsko. Česká provincie existovala až do zrušení řádu v roce 1773.

O uvedení jezuitů do Čech se jednalo hned po založení koleje ve Vídni r. 1552. Zmocněnec řádu Petr Canisius přijel r. 1555 do Prahy vyjednat budovu a dotaci pro členy Tovaryšstva, kteří se měli především zabývat vzděláváním mládeže. Svatovítská kapitula jim propůjčila dominikánský klášter s kostelem sv. Klimenta na Starém Městě pražském; král

Ferdinand I. jim kromě roční dotace z královské komory (300 tolarů) přenechal důchody ze statků kláštera ojvínského (1400 tolarů ročně) a kláštera dobrolužského (450 zlatých ročně). Dne 18. dubna 1556 dorazilo do Prahy z Říma 12 jezuitů, aby obsadili kolej u sv. Klimenta. Mezitím r. 1555 10 mladíků z Čech a Moravy vstoupilo do noviciátu Tovaryšstva v Římě. Pražští jezuité hned otevřeli nižší studium podle vzoru italských škol a konali přednášky z některých oborů filosofie a teologie. Pro ulehčení finančního zatížení rodičů a lepší zaopatření žáků zřídili při koleji konvikt šlechtických synků (contubernium nobilium) r. 1556 a alumnát pro chudé studující (domus pauperum) r. 1559. Papež Řehoř XIII. r. 1575 založil 12 nadačních míst pro bohoslovce ve šlechtickém konviktu (papežský alumnát). R. 1559 přišli z Říma první jezuité původem z Čech. Tovaryšstvo se v Praze záhy těšilo sympatiím ze strany světských vzdělanců, katolické šlechty a rodičů, kterým šlo o vzdělání synů, zatímco obecný lid projevoval nepřátelské smýšlení, někdy i násilnými skutky. Proto byli r. 1561 ustanoveni čtyři světští protektoři koleje, aby pečovali o bezpečnost jezuitů a jejich domu. Bylo-li bezprostředním úkolem Tovaryšstva založit v Praze katolickou univerzitu a jejími absolventy poskytnout jednak dobré učitele pro nižší školy, jednak horlivé duchovní správce pro farnosti, tak další úkol nemohlo být nic jiného, než otevřít cestu k obnově katolického náboženství v celé zemi pomocí konverzí jinověrců. K dosažení tohoto cíle snad jezuité neopomenuli žádný dovolený prostředek. Při vyučování a výchově si vedli s takovou pečlivostí a citlivostí, že jejich žáci jim zůstávali oddáni po celý život. Ve školách Tovaryšstva před rokem 1620 bývala téměř polovina studentů nekatolíků ze šlechtických a měšťanských rodin. Někteří z nich přijali již za studií katolickou víru.

Chovanci konviktu a chudí alumní přebývali zprvu v domě vedle koleje klementinské, kde také měli k dispozici kostelík sv. Bartoloměje (v místech nynějšího chrámu sv. Salvátora). Roku 1579 se přestěhovali do vlastního domu v Platněřské ulici, který jim daroval Jan starší z Lobkowicz na Točniku. V letech 1578-1584 se s pomocí císaře Rudolfa II. a katolických pánů stavěl chrám sv. Salvátora. V novém kostele se pak konaly bohoslužby pro studenty a české věřící. R. 1588 bylo v ústavě Tovaryšstva asi 100 konviktorů, 20 papežských stipendistů a 60 alumnů (chudí studující); všech studujících bylo do 500 a počty každým rokem stoupali. Z popudu svých představených založili konviktoři první Mariánskou družinu r. 1575. K ní náleželi i chudí alumnové, dokud si nezaložili vlastní družinu. Zjevný úspěch jezuitských škol v Praze povzbudil přední katolické pány k založení nových kolejí v různých koutech země - např. Vilém z Rožmberka vyčlenil nadaci pro kolej v Krumlově (1584), Jiří Popel z Lobkowicz v Chomutově (1589), Adam z Hradce v Jindřichově Hradci (1594) atd.

Na dospělé jezuité působili především prostřednictvím živého slova jako stálí kazatelé při některých pražských kostelech. Šířili zvláště úctu k Nejsvětější svátosti oltářní, k Panně Marii a svatým patronům zemským, vybízeli k poutím na posvátná místa, zakládali a podporovali různá společenství věřících atd. Tak vznikaly družiny katolických mužů, do nichž vstupovali nejpřednější šlechtici a církevní hodnostáři. Pod záštitou katolické vrchnosti se jezuité ujímali misí na venkově, kde bylo mnoho prostoru pro utvrzování věřících v náboženství a přivádění jinověrců do lůna církve.

Činnost Tovaryšstva vyústila do mnoha konverzí. R. 1598 již 7300 věřících přistoupilo v obou pražských jezuitských kostelech ke sv. přijímání. Když řeholníci ze starších českých klášterů nejevili dost energie ke spolupráci na náboženské obnově, jezuité jim propůjčili své exercitátory. Tak byla provedena reforma např. kláštera augustiniánů u sv. Tomáše a minoritů u sv. Jakuba v Praze, premonstrátů na Strahově a v Teplé, cisterciáků na Zbraslavi, ve Vyšším Brodě aj.

Tovaryšstvo, které vyhledávalo podporu lidí vznešených a zámožných, záhy počítalo mezi své dobrodince a stoupence řadu předních českých pánů, jako Popely z Lobkowicz, Berky z Dubé, Martinice ze Smečna, některé Kolowraty a významné členy jiných rodů. Prvním požadavkem, který vůči nim jezuité vznášeli, bylo, aby podporovali katolické misie na svých panstvích a samozřejmě vyhostili tamní protestantské a bratrské kazatele. Dále byla vítána hmotná pomoc na cíle školní a charitativní. Jezuité neustále prosili o dary pro chudé žáky. Z almužny, které se jim dostávalo hojně, pomáhali chudým, vdovám, sirotkům, vykupovali dlužníky z vazby, opatrovali jídlo pro vězně apod. Jejich péče o chudinu, o nemocné ve špitálech a o odsouzence na smrt nemíjela se uznání u nižších vrstev obyvatelstva.

Poměr utrakvistů k jezuitům pražské koleje nebyl zprvu přátelský. Teprve r. 1567, kdy se valná část pánů a rytířů strany podobojí přihlásila buď k luteránům, nebo k českým bratrům, se utrakvisté jednáním administrátora Jana Mystopola a některých konsistoriánůsblížili s katolíky, načež prostřednictvím Tovaryšstva došlo k unii konzervativní strany podobojí se stranou katolíků. Společným úsilím pak zabránili r. 1575 tomu, aby císař Maximilián II. dovolil svobodu augsburskému vyznání v Čechách a nepotvrdil českou konfesi, na níž se sjednotili luteráni a čeští bratři. Přírozenými nepřáteli Tovaryšstva byli tedy právě představitelé těchto dvou konfesí. Z jejich podnětu již r. 1577, 1609 a 1611 v Praze propukaly bouře proti jezuitům a dne 1. června 1618 pak direktori vzbouřených stavů dekretem

vypověděli všechny jezuity ze země na základě obvinění z praktik a úkladů nebezpečných českému království.

Když bylo Tovaryšstvo po bitvě na Bílé Hoře znovu povoláno do země, otevřelo se mu široké pole působnosti. Královská rada Ferdinanda II. se usnesla, že obyvatelstvo má být rekatolizováno, a jezuité, kteří již předtím měli úspěchy na poli náboženské obnovy, byli považováni za nejlepší duchovní vůdce a realizátory katolické reformace. Proto jim stát pomáhal štědrými nehnutelnými dotacemi, aby mohli otevřít více škol a domů, a tak zajistili diecézím schopné duchovní, učitele a misionáře. Jezuité, kteří již měli v Klementinu svou akademii se dvěma fakultami (filosofickou a teologickou), přijali do své správy starou universitu v Karolinu (fakultu právnickou a lékařskou), takže rektor koleje se stal rektorem celé university a jmenoval světské profesory právnické a lékařské fakulty (r. 1622). Zároveň rektorovi připadl dozor nad všemi školami v zemi s právem dosazovat učitele a jezuitskému řádu byla svěřena cenzura všech knih. Odpor Tovaryšstva vůči protektorátu pražského arcibiskupa nad universitou vyústil ve spor s kardinálem Harrachem. Proto od r. 1628 byli jezuité nuceni pozastavit promoce na pražské universitě.

Když kardinál Harrach (arcibiskup pražský v letech 1623-1667) založil v Praze arcibiskupský seminář a v něm zavedl i gramatické a humanitní studium, jeho již zmiňovaný spor s jezuity se přiostrčil do té míry, že se chtěl vzdát arcibiskupství. Tovaryšstvo mělo na své straně císaře Ferdinanda III., královské místodržící a jiné státní činitele, zatímco kardinál se opíral o představené starých řeholí, kterým jezuité vytýkali nevýraznost a nečinnost. Tak roku 1638 byly vysoké školy v Praze rozděleny. Jezuité opět vedli jen filosofickou a teologickou fakultu. Teprve r. 1654 se stalo Klementinum znovu součástí spojené univerzity pod vedením řádu. Předtím (1653) provinciál P. Ondřej Schambogen položil základní kámen pro stavbu nynější budovy.

Jezuité přispívali k obnově katolického náboženství v Čechách po r. 1620 jednak radou na základě svých bohatých zkušeností z předchozího období, jednak horlivou přímou účastí na díle obnovy. R. 1622 se ujali pražských kostelů odňatých jinověrcům. Do královských měst vysílali misionáře, nejvíce z pražské koleje, někdy samotné, někdy v průvodu vojenské posádky, aby poučovali měšťany ve víře a smiřovali je s církví. Jezuité často chodívali na statky katolických pánů a jiných vrchností, kde katechezí a šířením náboženské literatury získávali lid pro katolickou víru. Po r. 1627, kdy bylo vydáno nové reformační nařízení, mnozí jezuité zastávali funkci "informátorů", tj. duchovních učitelů, kteří provázeli

arcibiskupské komisaře na cestách ve všech českých krajích, aby vyučovali nekatolickou šlechtu a její poddané a přivedli je ke sv. svátostem. O vojenskou asistenci, kterou císařští reformační komisaři mohli volně disponovat, misionáři nestáli, neboť jim šlo o to, aby lidi přesvědčili, a tak aby přijali katolicismus za svůj. Měla-li však rekatolizace postupovat tak rychle, jak císař žádal, nedalo se bez dragonád obejít.

Jezuité se snažili nejen o rozšíření katolicismu, ale i o povznesení náboženského povědomí mezi věřícími. Proto nešetřili nákladů na výstavbu nádherných chrámů a kaplí, konali velmi výpravné bohoslužby, pořádali veřejná procesí, zvali kajícíky ke společnému sv. přijímání, zavedli pobožnost čtyřicetihodinového výstavu Nejsvětější Svátosti a stavění betlémů v kostelech, doporučovali zřizování křížů a kaplí na veřejných místech a pečovali o úctu zemských patronů a jejich svátků. Jejich značné zásluhy o stavitelství, sochařství, malířství, hudbu a dramatické umění jsou známy. Pro katolickou církev v zemi měly veliký význam Mariánské družiny (gymnazistů, vysokoškoláků, inteligence, šlechty, měšťanů a rolníků), které díky své centralizované struktuře postupovaly ve věcech náboženských vždy jednotně. R. 1639 bylo v české provincii Tovaryšstva více než 50 Družin s asi 5080 členy. Pražská studentská Družina se vyznamenala svou statečností při obraně Prahy proti útokům švédských vojsk r. 1639 a 1648. Třicetiletá válka nezpůsobila pražským kolejím větší škody, kromě saského vpádu r. 1631, kdy jezuité byli násilně z města vyvedeni.

Po období masové rekatolizace nadešla Tovaryšstvu doba klidnější práce, zejména školské, ač ani ostatní oblasti nezůstávaly pozadu. Misijní činnost se obracela především proti pokoutnímu sektářství, které, s podporou české emigrace, bujelo na mnoha místech kvůli nedostatku řádné duchovní správy. Při těchto misiích, jako již od počátků veřejné reformace, bývali lidem odbírány knihy neslučitelné s katolickým náboženstvím a veřejně páleny. Říká se, že na rozeznání katolíků od sektářů zavedli misionáři někdy roku 1729 pozdrav "Pochválen buď Pán Ježíš Kristus". Když se množily stížnosti proti jezuitům, že příliš tvrdě postupují proti zatvrzelcům, úřady dočasně zastavili jezuitské misie (1735). Na druhé straně byla s obdivem uznávána jejich obětavost v čase morové epidemie r. 1680, kdy při ošetřování nemocných zemřelo 23 členů řádu. Podobně tomu bylo i za moru r. 1713. Uznávána byla i jejich otcovská péče o chudé. Potřeba lepších knih než cenzurované spisy byla zajisté mezi důvody, které vedly mnohé jezuity k literární práci (z nejznámějších Bohuslav Balbín, Felix Karlínský a další).

Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova je součástí světového Tovaryšstva, které má dnes kolem 20 000 členů, a je tak nejpočetnější katolickou řeholí. Tovaryšstvo Ježíšovo (Societas Jesu), založené roku 1540, je výhradně mužským řádem (nemá ženskou větev) a jeho členové jsou buď kněží nebo bratři (jezuité nevysvěcení na kněze). Podle územního dělení patří naše provincie do tzv. Východoevropské asistence.

Členové Tovaryšstva Ježíšova působí, jak již bylo řečeno, v mnoha oblastech života. V historii jim byla svěčována především péče o školy a proslavili se jako misionáři v Americe i Asii; byli vždy činní na poli vědy, filosofie a teologie, pracovali mezi chudými a nemocnými; dnes, po II. vatikánském koncilu, patří mezi hlavní poslání jezuitů služba víře a šíření evangelní spravedlnosti solidaritou s chudými, mezináboženský dialog, ekumenismus, výchovná, vzdělávací a vědecká činnost, sociální apoštolát i práce ve společenských sdělovacích prostředcích. Prioritou číslo jedna tohoto řádu ale vždy bylo a je dávání exercicií (duchovních cvičení), tedy snaha pomáhat lidem osobním vedením na poli jejich duchovního zrání. Naše Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova disponuje v současné době 92 muži, kteří se snaží naplnit dané úkoly také v naší vlasti. Generálním představeným řádu je P. Peter-Hans Kolvenbach. Provinciálem České provincie je P. František Hylmar.

2.3 Jezuité na Hostýně

Jezuitský řád projevoval zájem o Sv. Hostýn už od doby, kdy se dostal na Moravu. V jeho záznamech z r. 1567 lze najít zprávu o poutích na Sv. Hostýn i o hostýnské tradici. Jiné údaje o Sv. Hostýně pocházejí z let 1641 až 1642 a uvádí se v nich, že kroměřížští jezuité tehdy také vykonali pouť na svatou horu. Olomoučtí jezuité se zasloužili o rozšíření mariánského kultu na Sv. Hostýně kolem roku 1658. Bohuslav Balbín oslavil Pannu Marii svatohostýnskou ve spisu *Vita Mantis sancti*, později se k němu přidali jezuitští historikové Crugerius, Tanner a Středovský.

Po obnovení chrámu na Svatém Hostýně a dříve než se začalo se stavbou obydlí pro kněze, byly požádány různé řeholní řády o stanovení podmínek, za jakých by duchovní správu na Hostýně přijaly. Nejvíce vyhovující podmínky podal ještě tehdejšímu Družstvu svatohostýnskému provinciál Tovaryšstva Ježíšova P. Josef Milz. Jednání mezi kardinálem Fürstenbergem a řádem Tovaryšstva Ježíšova bylo ukončeno 11.1.1887 a bylo rozhodnuto, že ještě na jaře téhož roku přijdou na Hostýn dva kněží a jeden řeholní bratr. Prozatím měli sloužit poutníkům pouze od 4. neděle velikonoční do 2. říjnové neděle, zachovávat stanovený pořádek bohoslužeb, přísluhovat svátostmi pokání a eucharistie a pečovat o povznesení

mariánské úcty. Družstvo dále vzneslo ke kardinálovi prosbu, aby vymezil vztah mezi řeholní duchovní správou na Sv. Hostýně a farnostmi v Bystřici a na Rusavě. Dále bylo dohodnuto, kdyby z jakéhokoliv důvodu museli jezuité Sv. Hostýn opustit a předat správu jinému řádu nebo diecézním kněžím, aby se v případě možnosti opět na toto místo mohli vrátit. 4. května 1887 přišli na Sv. Hostýn tři členové řádu Tovaryšstva Ježíšova, dva kněží P. Josef Cibulka jako superior a P. František Xav. Zimmerhackel spolu s řeholním bratrem Janem Houfem. Jezuité se ihned po svém příchodu na Sv. Hostýn pustili do práce. Jejich zásluhou byla v krátké době dokončena příprava chrámu k jeho posvěcení 15. srpna 1891. Od roku 1895, kdy byly schváleny stanovy Matice svatohostýnské, velmi úzce s Maticí spolupracovali na všech potřebných stavbách i opravách, přesto tyto stavební aktivity nikdy nezastínily duchovní a náboženské akce, které se zde konaly.

Před 2. světovou válkou byl Sv. Hostýn centrem náboženského života. Německá okupace sice přibrzdila slibný rozvoj tohoto poutního místa - Na Sv. Hostýně byli německou tajnou státní policií zatčeni např. P. Josef Bartoník, superior TJ. a P. Augustin Baar, kteří prošli vězeními ve Zlíně a v Uherském Hradišti. První byl osvobozen, druhý měl být vězněn v Budyšíně a pak na Mírově, trest mu pro nemoc odložili, ale P. Baar nakonec zemřel na následky zhoršení nemoci ve vězení v únoru 1946. V letech 1943-44 pracovalo v duchovní správě na Sv. Hostýně 21 členů řádu, v roce 1946 tu bylo 16 členů (přílohy – obrázek 11, 12) - ale nejtěžší období nastalo až po nastolení „diktatury proletariátu“.

V noci z 13. na 14. duben 1950, kdy byly v celé republice přepadeny všechny kláštery Státní bezpečností a lidovými milicemi, potkal tento osud i jezuita na Sv. Hostýně. Před půlnocí bylo temeno hory neprodyšně uzavřeno, řeholníci vyzváni aby si neprodleně sbalili nejpotřebnější věci a shromáždili se spolu se svými představenými u nákladních aut a následně byli převezeni do sběrných táborů v Bohosudově u Teplic v Čechách. Hostýnský klášter byl vydrancován, bohatá klášterní knihovna rozebrána, inventář svatohostýnského muzea většinou rozkraden, některé archeologické exponáty přešly do kroměřížského muzea.

Na Sv. Hostýně byli německou tajnou státní policií zatčeni např. P. Josef Bartoník, superior TJ. a P. Augustin Baar, kteří prošli vězeními ve Zlíně a v Uherském Hradišti. První byl osvobozen, druhý měl být vězněn v Budyšíně a pak na Mírově, trest mu pro nemoc odložili, ale P. Baar nakonec zemřel na následky zhoršení nemoci ve vězení v únoru 1946. V letech 1943-44 pracovalo v duchovní správě na Sv. Hostýně 21 členů řádu, v roce 1946 tu bylo 16 členů.

Prvním superiorem (představeným) na Sv. Hostýně a zároveň rektorem baziliky (tyto funkce byly z počátku spojeny) po příchodu jezuitů v roce 1887 byl P. Jan Cibulka. V roce 1900 přechází na Velehrad.

Dále následují :

1900 – 1907 - P. František Zimmerhackel

1908 – 1910 - P. Antonín Rejzek

1910 - P. Rudolf Stejskal

1911 – 1919 - P. Antonín Ostrčilík

1919 – 1920 - P. František Zimmerhackel

1920 – 1925 - P. Josef Stryhal

1925 – 1928 - P. Vincenc Pernička

1928 – 1930 - P. Jan Vraštil

1930 – 1932 - P. Alois Storek

1932 – 1935 - P. František Vídenský

1935 – 1938 - P. Josef Stryhal

1939 – 1942 - P. Josef Bartoník

1942 – 1947 - P. Leopold Škarek

Od 24. 7. 1947 byl superiorem a rektorem baziliky P. František Babíček, kterého ve službě představeného vystřídal z příkazu P. Provinciála dne 29. 8. 1949 P. Leopold Škarek.

Dne 13. dubna 1950 při likvidaci řeholních domů tehdejšími státními orgány byla duchovní správa Tovaryšstva Ježíšova na Sv. Hostýně zrušena. Čtyřicet let zde byla duchovní správa vedena diecézními kněžími:

13. 4 1950 – 1. 5. 1956 – Vincenc Majar

1. 5. 1956 – 1. 5. 1959 – Jindřich Weihrich

1. 5. 1959 – 1. 7. 1960 – Vojtěch Cikryt

1. 7. 1960 – 21. 10. 1965 – Ladislav Cibulka

1. 1. 1966 – 1. 4. 1973 – Jindřich Weihrich

1. 4. 1973 – 1. 5. 1975 – Vojtěch Král

1. 5. 1975 – 1. 2. 1990 – František Různar

Po ukončení komunistické totality převzal znovu duchovní správu na Sv. Hostýně řád Tovaryšstva Ježíšova dne 7. února 1990. Sestava obnovené řeholní komunity na Sv. Hostýně v roce 1990 vypadala takto :

P. Jan Chromeček, nar. 27. 7. 1932 v Brně, do Tovaryšstva vstoupil v roce 1949, studoval v Innsbrucku (Rakousko), před tím farář v Ivančicích a Horních Věstonicích, jako Superior domu a Magister noviců. (Byl zároveň na Sv. Hostýně otevřen řádný noviciát, ve kterém v té době bylo celkem 17 noviců.) (P.Chromeček v roce 1991 je poslán P. Provincíálem do komunity ve Štěpánově).

P. Vladimír Tomeček, nar. 8. 11. 1941 ve Vnorovech, do Tovaryšstva vstoupil v roce 1971, studoval v Litoměřicích, před tím byl v duchovní správě v Luhačovicích, Jeseníku nad Odrou, Napajedlích a v Ivanovicích na Hané, jako Ministr domu (ekonom) a Rektor baziliky. (V roce 1994 odchází jako farář do Nivnice.)

P. František Flamík, nar. 5. 3. 1915 v Prušánkách, do Tovaryšstva vstoupil v roce 1932, studoval v Lyonu ve Francii, působil jako profesor na gymnáziu v Toulouse (Francie), rektor kostela sv. Ignáce v Praze, katecheta v Děčíně a farář v Lesnici, jako Spirituál domu a zpovědník v bazilice. (Zemřel na Sv. Hostýně v roce 1994).

P. Jaroslav Pilík, nar. 26. 9. 1926 v Libčicích u Příbrami, do Tovaryšstva vstoupil v r. 1957, studoval v Praze, svěcen tajně, působil ve Vnorovách a Hradisku u Kroměříže, jako zpovědník v bazilice. (Zemřel na Sv. Hostýně v r. 2005.)

P. Karel Weichsel, nar. 15. 11. 1923, do Tovaryšstva vstoupil v r. 1947, působil jako pomocný kněz v Hranicích na Moravě, jako Exerzitátor a zpovědník v bazilice. (V roce 1992 přechází jako exerzitátor na Velehrad.)

P. Pavel Zachrla, nar. 29. 3. 1955 ve Zlíně, do Tovaryšstva vstoupil v roce 1981, studoval v Litoměřicích, jako kaplan v bazilice. (V roce 1992 přechází do Polné).

Fr. Josef Machů, nar. 21. 6. 1929 Vysoké Pole, do Tovaryšstva vstoupil v r. 1969, řeholní bratr určen jako Hospodář domu.

V roce 1991 přichází do komunity: P. Jan Formánek, nar. 23. 2. 1917 v Praze, do Tovaryšstva vstoupil v r. 1936, působil jako profesor náboženství na biskupském gymnáziu v Brně, potom jako duch. správce u řehol. sester v Mendrice, jako Socius magistra noviců a zpovědník v bazilice. (Zemřel na Sv. Hostýně v roce 2000).

Od 15. srpna 1991 dochází ještě k těmto změnám: Místo P. Chromečka je ustanoven Superiorem domu (a od roku 1994 také Rektorem baziliky) P. Antonín Holas, nar. 12. 2. 1926 v Mor. Písku, do Tovaryšstva vstoupil v r. 1943, studoval v Lovani v Belgii, naposledy v duchovní správě v Sedleci u Kutné Hory a ve Štěpánově u Olomouce. (V roce 1995 se vrátil do Štěpánova.) Magistrem noviců se stal P. Jindřich Krink, nar. 31. 10. 1944, do Tovaryšstva vstoupil v roce 1972, studoval v Litoměřicích. (V roce 1992 je celý Noviciát přemístěn do Kolína.) Sociem magistra noviců se stal P. Josef Jakubec, nar. 1. 9. 1932 v Praze, do Tovaryšstva vstoupil v roce 1949, studoval v Innsbrucku, naposledy působil jako generální vikář u biskupa Otčenáška v Hradci Králové. (V roce 1992 odchází s Noviciátem do Kolína, potom do Prahy, kde v r. 1995 umírá.)

V roce 1992 přichází do komunity na Sv. Hostýně: P. Rudolf Vašíček, nar. 31. 10. 1913 v Boskovicích, do Tovaryšstva vstoupil v r. 1939, předtím farářem na Velehradě, ve Švábenicích a Luhačovicích, jako zpovědník v bazilice. (Zemřel na Sv. Hostýně v r. 1993.)

V roce 1994 rozmnožili řeholní komunitu: P. Josef Jeřábek, nar. 30. 10. 1914 v Budči u Dačic, do Tovaryšstva vstoupil v roce 1935, studoval v Praze a v Londýně (Anglie), předtím duchovní správce řeholních sester v Oseku u Duchcova, jako zpovědník v bazilice. (Zemřel na Sv. Hostýně v r. 1999.) Fr. František Machů, nar. 26. 6. 1917 ve Vysokém Polí, do Tovaryšstva vstoupil v r. 1942, jako řeholní bratr pracoval v klášteře v Oseku u Duchcova jako zahradník. Byl povolán pro výpomoc v domě.

Od 15. 5. 1995 nastaly v řeholní komunitě na Sv. Hostýně tyto změny: Místo P. Holase přichází znovu P. Jan Chromeček jako Superior domu a Rektor baziliky. Jako Ministr domu přichází P. Václav Ježík, nar. 23. 9. 1948 v Přerově, do Tovaryšstva vstoupil v roce 1973, studoval v Krakově (Polsko), předtím působil na Velehradě. (V roce 1997 odchází do Českého Těšína.) Dále přichází P. František Měsíc, nar. 2. 12. 1933 v Podhradní Lhotě, do Tovaryšstva vstoupil v roce 1949, studoval v Litoměřicích, předtím působil v Čehovicích a na Velehradě, jako Exerzitátor a zpovědník v bazilice. (V roce 1996 odchází do Všechovic.)

V roce 1997 místo P. Ježíka přichází P. Antonín Vedral, nar. 27. 12. 1934 v Praze, do Tovaryšstva vstoupil v roce 1949, studoval v Litoměřicích a Olomouci, předtím v Praze a na Velehradě, jako Ministr domu. (V roce 1999 odchází do Olomouce.)

Od 1. 9. 1999 nastaly v řeholní komunitě na Sv. Hostýně tyto změny: Do komunity přichází P. František Brázdil, nar. 16. 5. 1940 v Brně, do Tovaryšstva vstoupil v roce 1980, studoval v Litoměřicích, ve Vratislavi a v Lublině (Polsko), působil v Nivnici, na Velehradě,

v Kolíně a Českém Těšíně, jako Superior domu. P. Jan Chromeček zůstal na Sv. Hostýně jako Ministr domu a Rektor baziliky.

Dále přišli: P. Josef Böhm, nar. 16. 7. 1922 v Kuřimi, do Tovaryšstva vstoupil v r. 1944, studoval v Rožňavě na Slovensku, předtím působil v Petřvaldě u Nového Jičína, jako zpovědník v bazilice. (Zemřel na Sv. Hostýně v r. 1999.) P. Josef Prchal, nar. 2. 3. 1959 v Uherčicích, do Tovaryšstva vstoupil v roce 1977, studoval v Litoměřicích, předtím v Perné a na Biskupském gymnáziu v Brně, jako kaplan a zpovědník v bazilice. Vrátil se P. František Měsíc, jako Exerzitátor a zpovědník v bazilice. P. Karel Říha, nar. 11.5.1923 v Radkově, do Tovaryšstva vstoupil v r.1946, na kněze vysvěcen v r. 1967. Studoval v Innsbrucku (1968-1972), postupně působil v komunitách TJ Innsbruck a Vídeň (1972-1990). Od roku 1990 kaplanem ve Štěpánově u Olomouce a docentem filosofie na Bohoslovecké fakultě v Olomouci. Od 1.9. 2002 působí jako zpovědník na Sv. Hostýně.

Od 1. 9. 2002 působí P. Josef Prchal jako kaplan v jezuitském kostele v Brně a je přiřazen do brněnské komunity TJ.

V červenci 2003 přichází do Komunity Tovaryšstva Ježíšova na Sv. Hostýně P. Stanislav Peroutka, nar. 21. 9. 1933 v Krumvíři, do Tovaryšstva vstoupil v roce 1949, studoval v Innsbrucku (Rakousko). Než přišel na Sv. Hostýn byl farářem v Újezdě u Třebíče, poté v Mohelnici a na Velehradě. Na Sv. Hostýně zastává funkci zpovědníka a exercitátora.

K 1. 9. 2005 byl jmenován novým superiorem komunity P. Ing. Jiří Šolc z Českého Těšína. Nar. 22. 3. 1945 v Červeném Kostelci. Do Tovaryšstva vstoupil v r. 1968 ještě za studia VŠ strojnické v Liberci. Teologii musel studovat tajně v řádu a s pomocí bratří Františkánů, protože "nebylo v celospolečenském zájmu, aby studoval druhou vysokou školu" - tedy teologii v Litoměřicích. Pracoval proto od roku 1969 do r. 1990 jako technik v několika strojírenských závodech. Svěcen tajně 13. 3. 1982 v Bratislavě – Petržalce. Do duchovní služby vstoupil až po revoluci 1.2.1990 a působil nejprve v Jablonci nad Nisou, potom v Lounech a okolí, následovalo Lidečko, Praha, Český Těšín. Dosavadní hostýnský superior ThDr. P. František Brázdil odešel do Českého Těšína.

K tomuto datu se stal novým kaplanem P. Ing. František Kuběna (57 let), narozen v Hukvaldech. Absolvent VŠ ekonomické v Praze, 19 let ekonom ve Státní bance. Do Tovaryšstva tajně přijat v září 1980. Kněžské svěcení udělil nynější kardinál, Ján Chryzostom Korec v srpnu 1987 v Bratislavě. Třetí probace ve španělské Salamance a poslední sliby v roce 1995 v kostele sv. Ignáce v Praze. Jako kněz působil v Českém Těšíně, Praze a deset

let ve farnosti Lidečko. Chystá se na pokračování misie v Indii. Misii nastoupil na počátku listopadu 2005, kdy odletěl do Indie.

K současnému složení komunity ještě patří: P. Jan Chrámeček (rektor baziliky), P. Stanislav Peroutka (ministr domu), zpovědníci - P. František Měsíc a P. Karel Říha, řeholní bratři - Fr. František Machů a Fr. Josef Machů.

3 VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI

Každé takové místo (a samozřejmě nejen takové) jako je Sv. Hostýn je spojováno se jmény lidí, kteří se o něj starali, kteří ho spravovali nebo se o něj jinak zasloužili, o jeho pověst, rozkvet, slávu, krásu. Proto je vhodné na tomto místě pohovořit o několika osobách právě pro Hostýn velmi významných (do čehož nepočítám architektky, sochaře, malíře a jiné umělce, díky jejichž práci je Hostýn také jaký je).

Jména všech, o kterých bude řeč, jsou spjata i (a to možná především) s jiným významným moravským poutním místem – s Velehradem, nicméně jejich zásluhy o Hostýn či dění na něm rovněž nejsou nijak nepatrné.

Především Antonín Cyril Stojan, jemuž bude věnována největší část této kapitoly, je osobou a osobností pro Hostýn velmi důležitou a dalo by se říci podstatnou. O dalších třech se zmíním jen okrajově, přestože i oni se o Hostýn zasloužili nemálo (viz. kapitola o historii) – jsou to kardinál Bedřich Fürstenberg, kardinál František Bauer a P. Jan Cibulka.

3.1 Antonín Cyril Stojan

Monsignore dr. Antonín Cyril Stojan se narodil v Beňově u Přerova 22. května 1851 v řemeslnické rodině. Nižší gymnázium navštěvoval u Piaristů v Příboře, zde byl praporečnickem studentského praporu, a vyšší v Kroměříži, kde složil roku 1872 maturitní zkoušku (s vyznamenáním). Po ukončení gymnaziálních studií vstoupil do bohosloví v Olomouci, kde po odvodu konal jako bohoslovec i jednoroční vojenskou službu a současně navštěvoval přednášky na bohoslovecké fakultě. Již jako student a zvláště jako bohoslovec byl Stojan velmi horlivý. S tehdejší učitelem v Beňově založil knihovnu a pamětní knihu, pro dospělé konal vzdělávací přednášky, řídil divadla a pro mládež pořádal národní slavnosti a různé veselice.

Na kněze byl vysvěcen o svátku sv. Cyrila a Metoděje, tedy 5. července, roku 1876 v metropolitním chrámu sv. Václava v Olomouci. Jako novosvěcenec byl poslán na severní Moravu do Šilperku, ale zůstal zde jen krátce, byl totiž ustanoven kaplanem v Příboře. Tam začal se svou všestrannou činností, ať už to byla duchovní správa, náprava trestanců,

vyučování ve školách nebo život veřejný či spolkový. Zúčastňuje se neobyčejně činně veškerého náboženského a osvětového ruchu v Příboře a celém okolí, založil nebo obnovil některé náboženské a národní spolky, byl i starostou hasičského spolku. Zasloužil se i o vymanění Příbora z područí němčiny, když se zde snažil obnovit gymnázium, a to místo původního německého české. Jeho rušná náboženská a vlastenecká činnost byla však trnem v oku některým pánům, proto na vyšší rozkaz musel náhle opustit město.

Na jaře roku 1887 byl ustanoven administrátorem ve Vepřovicích, pak se do Příbora nakrátko vrátil, ale v červenci téhož roku už ho opouští nadobro. Od 12. července do 30. listopadu 1888 působí ve Svěbohově na severní Moravě, kde za tento krátký čas opět vykonal mnohé; zvelebil faru i kostel, tento dal rozšířit vystavěním kaple s oltářem sv. Antonína, zřídil schodiště, vyzdobil ho atd. Jeho hlavním cílem bylo ale zřízení tamní samostatné duchovní správy, což se mu 28. listopadu 1888 podařilo. V sousedním Václavově vymohl otevření české školy. „*Při veškeré této práci složil ... katechetskou zkoušku pro střední školy česky i německy a první přísnou zkoušku ku svému doktorátu.*“⁷

Potom se stává farářem v Dražovicích u Vyškova, kde pokračuje v díle svého předchůdce a zvelebuje i tamější nový kostel a jeho okolí, za své peníze dal ulít zvon, nechal pořídit kostelní hodiny. Vyučoval zde na škole, jeho přičiněním byl v Dražovicích zřízen roku 1890 hospodářský kurz pro odrostlou mládež, roku 1898 byla na Stojanem zakoupeném a darovaném pozemku postavena nová dvoutřídní školní budova, na jeho popud byl také založen místní hasičský sbor a zřízena „raiffeisenka“ a přiřazené obci Podbřežice vystavěl filiální kostel. 31. března 1891 dal návrh na zřízení české měšťanské školy ve Vyškově, která byla přes různá úskalí opravdu zřízena a 13. září 1896 posvěcena. Také s dalšími založil Jednotu školního družstva ve Vyškově. I v tomto svém dalším čínorodém působení nepřestával pilně studovat, složil ostatní tři písemné zkoušky z bohosloví a 9. července 1896 byl v Olomouci povýšen na doktora bohosloví.

Roku 1908 byl dr. Stojan jmenován nesídelním kanovníkem olomouckým a koncem června téhož roku se stal proboštem kolegiální kapitoly u sv. Mořice v Kroměříži. V té době už ostatně i zasedá na sněmu nebo v parlamentu, koná schůze, zúčastňuje se různých komisí, světit kostely, fary, školy a jiné veřejné budovy, zařizuje kostelní jednoty pro zřízení duchovních správ, koná porady Matic a různých spolků atd.

⁷ JAŠEK, A., STANĚK, J. *Mmgr. ThDr. Cyril Stojan, probošt a poslanec*. Kroměříž: 1911; str. 15

Velmi důležitá a mnohem obsáhlejší práce než místní (kde právě působil) byla však právě tato jeho práce veřejná, „*patřící celému národu. Jest to hlavně obětavá až do krajnosti jdoucí a nepřekonatelná činnost poslanecká a pak činnost pro Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda, Matici svatohostýnskou a velehradskou a pro Čechy vídeňské.*“⁸ R. 1987 byl totiž dr. Stojan zvolen poslancem rakouské říšské rady za moravské Slovácko a od roku 1902 byl také poslancem zemského moravského sněmu za Jihlavsko a Telečsko. Po převratu 28. října 1918, kdy vznikla československá republika, se stal členem Národního shromáždění a posléze byl zvolen senátorem, jímž zůstal až do své smrti. 3. dubna 1921 byl za nadšené účasti celé české i slovanské veřejnosti vysvěcen na arcibiskupa olomouckého a metropolitu moravského.

Po dlouhé a bolestné nemoci zesnul tiše v sobotu 29. září 1923. Už od chvíle pohřbu byl jeho hrob uctíván jako hrob světce.

Neocenitelné zásluhy má dr. Stojan také o rozvoj, zvelebení, zlidovění a zdomácnění idey cyrilometodějské. Dokonce na podporu katolického tisku založil „Tiskový cyrilometodějský spolek. Už jako bohoslovce ho napadlo uskutečnit jednotu víry u slovanských národů. Pout' na poděkování za přízeň sv. Stolice k Slovanstvu urychlila jeho úmysl založit spolek, který by tuto cyrilometodějskou ideu pěstoval a dovršil dílo těchto slovanských „apoštolů“. 12. června 1885 (rok 1000letého výročí úmrtí sv. Metoděje) napsal Stojan prosbu kardinálu Fürstenbergovi, aby vyprosil boží požehnání pro myšlenku „Apoštolátu sv. Cyrila a Metoděje pod ochranou blahoslavené Panny Marie“ (viz. příloha 1). 18. srpna 1885 byl na Velehradě podán a schválen návrh stanov Apoštolátu, Stojan dal tyto stanovy otisknout a rozeslal je po všech moravských farnostech. Na ustavující schůzi Apoštolátu 1. srpna 1889 byl zvolen Stojan jeho jednatelem. První slavnostní schůze a pout' Apoštolátu byla pořádána roku 1893.

Roku 1894 v brněnském Hlase (6./I.) uveřejnil Stojan článek, na jehož základě se dokonce začalo uvažovat o založení cyrilometodějské univerzity na Moravě. Také založil a vedl Cyrilometodějské družstvo Velehrad, které si kladlo za účel: „*křísti, obnovovati a zvelebovati sv. památky cyrillo-methodějské; uskutečňovati idey sv. Cyrilla a Metoda, ...*“⁹

Roku 1893 byly také na Velehradě zavedeny na návrh dr. Stojana exercicie pro české učitelstvo na Moravě. Při duševní obnově však pamatoval na všechny stavy. Roku 1895 zařídil první exercicie pro akademiky, rok na to pro studující středních škol, roku 1907 pro

⁸ JAŠEK, A., STANĚK, J. *Mmgr. ThDr. Cyril Stojan, probošt a poslanec*. Kroměříž: 1911; str. 19

⁹tamtéž; str. 33

rolnický stav a roku 1908 exercicie dělnické. Pro učitelky je pořádal v Přerově v klášteře už od roku 1894 a roku 1910 byly zavedeny první exercicie pro ženskou omladinu.

Na Velehradě dr. Stojanovi opravdu velmi záleželo a o jeho záležitosti se zasazoval co nejlépe. Nechal zde dokonce z darů a dlužních úpisů postavit velký poutní dům, který byl potřeba jako noclehárna o poutích a duchovních cvičeních pro jejich účastníky.

Druhým místem, kterému se vedle Velehradu dr. Stojan horlivě věnuje je sv. Hostýn. Byl vybidnut rajhradským benediktinem Mathonem, aby pro Hostýn sbíral příspěvky a intence a aby se i celé akce ujal. Na toto vyzvání odpovídá: „*Vyzváním tímto skutečně jest mé dlouholeté přání, abych mohl i skutkem projeviti, v jaké uctivosti od dětství jako moji rodáci měl jsem a mám sv. Hostýn, abych mohl aspoň něco pro něj učiniti.*“¹⁰

Hned roku 1880 začal odsluhovat mešní stipendia a obnosy za ně (celé nebo částečné) věnoval právě pro sv. Hostýn a samozřejmě také pro Velehrad. Po jeho vzoru a na jeho vyzvání toto začali dělat i jiní kněží. Příspěvky takto nasbírané nazývali „věnem svatohostýnským“.

Veškerá Stojanova péče jak o Hostýn, tak i o Velehrad byla inspirovaná snahou, aby obě tato posvátná místa „*našemu lidu byla svými: sv. chlum náležel Matičce boží a posv. Velehrad sv. bratřím soluňským.*“¹¹

Roku 1881 se sešli mariánští ctitelé sv. Hostýna v Přerově, aby se poradili o způsobu soustavné a účinné práce na zvelebení Hostýna. Usnesli se na založení „Družstva sv. Hostýna“, jehož jednatelem se stal právě dr. Stojan. Toto Družstvo svatohostýnské bylo po schválení stanov přejmenováno na Matici svatohostýnskou. Tím „*nastala pro Hostýn nová slavná doba, jejíž skvělé výsledky jsou na mnoze ovocem práce a námah P. Stojana. Rozeslal ihned na vše strany okolo sto tisíc dopisů, aby vyhledával a získával příznivce. Komisi zřízenou za účelem stavby domu klášterního bylo ustanoveno, aby nejmladší její člen P. Stojan za ni nesl z Bystřice až na horu cihly, které pak byly položeny jako první stavivo do základu nynějšího kláštera.*“ (str.34) Roku 1883 „*učinil jednatel pokus, zda by se nedalo docílití obnosu potřebného rychleji než pomocí Družstva. Pojal myšlenku, že nalezne na Moravě a i mimo ni asi 1000 osob, které by byli ochotny zapůjčiti pro sv. Hostýn hned každý 20 zlatých, kterýžto dluh by pak Družstvo aneb poutnické místo sv. Hostýn jakkoli už byl zavázán splatiti,*

¹⁰ JAŠEK, A., STANĚK, J. *Mmgr. ThDr. Cyril Stojan, probošt a poslanec*. Kroměříž: 1911; str. 33

¹¹ tamtéž; str. 34

pak-li věřitel se nerozhodl půjčku tu obrátiti v dar.“¹² Takže díky Stojanovi bylo už v prvním správním roce dosaženo hlavního účelu – sv. Hostýn byl zakoupen a „přináleží Maticce boží svatohostýnské“.

Když bylo roku 1895 na udržení Hostýna opět potřeba peněz, tehdejší superior se jak jinak obrátil v této věci s prosbou na Stojana, tento si počínal tak, že opravdu brzy sehnal (půjčkami) téměř 8000 zlatých.

K mnohým Stojanovým zásluhám patří například i zahrnutí návštěvy sv. Hostýna do cestovního programu císaře při manévrech v Bystřici pod Hostýnem roku 1897.

Vedle Velehradu a Hostýna věnuje dr. Stojan nejvíce péče vídeňským Čechům. Postaral se o to, aby brněnští Augustiniáni založili ve Vídni klášterní filiálku, aby byla tímto pro vídeňské Čechy alespoň částečně zajištěna duchovní správa. Když se roku 1897 stal říšským poslancem, jednou z jeho prvních cest právě cesta k jednateli Jednoty sv. Metoděje ve Vídni. Konaly-li se někde německé misie, požádal vždy dotyčného faráře, aby oznámil českou zpověď, které se většinou i sám zúčastnil. Je i předsedou jejich (vídeňských Čechů) katolické politické jednoty.

Jak je vidět, veřejný život dr. Stojana byl opravdu velmi činorodý a bohatý. Samozřejmě mnou popsané činy a zásluhy nejsou zdaleka všechny, vybrala jsem jen ty nejdůležitější nebo nejvýznamnější. Ale dovolím si ještě citovat jeho současníka, aby byl popsán i sám Stojan, ne jen jeho činy.

*„Jako kněz jest dr. Stojan nábožný, skromný a horlivý, jako poslanec starostlivý, svědomitý a obětavý, jako vlastenec nadšený, neohrožený a vroucí, jako pracovník neúnavný, cílý a nezištný, jako řečník pohotový, procítěný a lidový, jako společník zábavný, milý a upřímný, jako člověk šlechetný, čestný a vždy spravedlivý, v nesnázích trpělivý, v jednání laskavý, ve všech svých snahách a pracích veliký, nepřekonatelný a nenahraditelný. ... Jest celá řada – asi sto – měst a dědin, nejrůznějších spolků a významných korporací, které ho zvolily v uznání jeho práce v oboru veškeré duševní i hmotné práce lidské pro církev, vlast, obce, spolky a jednotlivce za své čestné občany nebo členy.“*¹³

¹² JAŠEK, A., STANĚK, J. *Msgr. ThDr. Cyril Stojan, probošt a poslanec*. Kroměříž: 1911; str. 34

¹³ tamtéž; str. 39-40

3.2 *Bedřich kardinál Fürstenberg*

Kníže arcibiskup olomoucký, narozen ve Vídni 8. října 1813, ze šlechtické rodiny. Na kněze byl vysvěcen 14. října 1836, kanovníkem olomouckým byl už 28. října 1832. Byl kaplanem v Olomouci u sv. Michala, arcibiskupem olomouckým se stal roku 1853, kardinálem pak roku 1879. Neohroženě hájil práva a svobody církve i naše národní práva, stál vždy na straně našich poslanců.

Díky němu byl vyhlášen za blahoslaveného kněz a mučedník pro zpovědní tajemství Jan Sarkandr, a to 6. května 1860. Také se zasloužil o to, aby se svátek sv. Cyrila a Metoděje, přenesla z 9. března v jubilejním roce 1863 na 5. července a takto už navždycky zůstala; dále nařídil a zařídil, aby se v celé arcidiecézi, jmenovitě na Velehradě, slavilo tisícileté jubileum příchodu sv. Cyrila a Metoděje 1863, tisícileté jubileum úmrtí sv. cyrila 1869 a úmrtí Metoděje 1885.

Jeho nákladem, buď úplně nebo alespoň z velké části, bylo postaveno 8 nových kostelů (např. ve Zvoli za 100 000 korun) a 16 kostelů nádherně opraveno (hlavně metropolitní chrám sv. Václava v Olomouci). Na Velehradě dal obnovit památnou kapli Cyrilku a pro mariánskou baziliku na Velehradě zjednal nádherný hlavní oltář z kararského mramoru za 72 000 korun, který 15. srpna 1868 posvětil.

Na oslavu jubilejní cyrilometodějské památky v roce 1863 dal na podporu chudého kněžstva v arcidiecézi 100 000 korun a tím založil fond neboli matici diecézní. Roku 1874 založil „Katolický podporovací spolek pro arcidiecézi olomouckou“, jemuž věnoval nemalé statky: Dobromělice, Doubravice, Nezamyslice a Mořice.

Věnoval velké peníze také na katolické školy a dobročinné ústavy. Vystavěl v Kroměříži chlapecký seminář, zřídil ústav učitelek v Olomouci, Bedřichův ústav ve Frýdlantu, sirotčinec na Novosadech u Olomouce a mnoho dalších.

*„Nelze nikterak vypočítati jeho šlechetné skutky a zásluhy, protože jsou světu neznámy...
...řídil se zásadou, aby nevěděla levice, co učinila pravice.“¹⁴*

Zemřel na zámku v Hukvaldech 20. srpna 1892.

¹⁴ VYCHODIL, J. *Popis velehradských památností*. Velehrad: Nakladatelství Cyrilo-Methodějské literatury a památek velehradských M. Melichárka, 1925; str. 122

3.3 František kardinál Bauer

Kníže arcibiskup olomoucký, narodil se 26. ledna 1841 v Hrachovci u Valašského Meziříčí ve mlýně. Studoval v Kroměříži, bohosloví pak v Olomouci, kde byl také roku 1863 vysvěcen na kněze. Stal se kaplanem ve Vyškově, ale brzy byl povolán do Olomouce za adjunkta bohoslovecké fakulty. Roku 1869 byl povýšen na doktora bohosloví a roku 1872 byl jako skutečný profesor Nového Zákona povolán kardinálem Bedřichem Schwarzenbergem do Prahy, kde byl roku 1875 zvolen děkanem profesorského sboru a o rok později i děkanem doktorů bohosloví; později byl dokonce ustanoven i děkanem bohosloveckého semináře.

Kromě těchto „úřednických“ prací byl ještě činný jako spisovatel a velmi oblíbený jako řečník, např. v „Jednotě katolicko-politické pro Čechy“, v „Akademii křesťanské“, pro „Časopis katolického duchovenstva“ atd.

15. srpna roku 1882 byl posvěcen na biskupa brněnského, 13. května 1904 povolán papežem Piem X. do Olomouce na osiřelý arcibiskupský stolec. Slavný vjezd do Olomouce se konal 19. června 1904. Za své zásluhy byl pak tímtež papežem 27. listopadu 1911 jmenován kardinálem. Byl to první kardinál rodem Čech.

V letech 1907, 1909 a 1914 byl přítomen na Velehradě jako protektor prvních tří unionistických sjezdů, které zahajoval promluvami právě on. Také dal obnovit sešlé sádrové sousoší sv. Cyrila a Metoděje, dal ho postavit v arcibiskupské residenci v Olomouci a na Velehradě bylo nahrazeno novým z kararského mramoru.

Zemřel 25. listopadu 1915 a pochován byl v metropolitním chrámu v Olomouci v kapli sv. Jana Křtitele.

3.4 P. Jan Cibulka

Narodil se 3. srpna 1836 v Ústí nad Orlicí, kde proslul jako oblíbený kazatel, protkávající rád svá kázání příběhy z českých dějin. Pečoval o rozkvět sv. Hostýna, kde působil v letech 1888-1898, a Velehradu, kde byl od roku 1899 až do své smrti 18. prosince 1902 rektorem.

Na Velehradě vystavěl celý nový trakt s domácí kaplí a slovanskou dvoranou a dal popud k založení „Družstva Velehrad“, které mělo tuto slovanskou svatyni povznést.

V rámci svého působení na Sv. Hostýně se zasloužil např. roku 1898 o vybudování kaple sv. Kříže a rozhledny (spolu se stavitelem Václavem Wittnerem). On to byl, kdo se v roce 1891 obrátil na kardinála Fürstenberga, aby provedl zasvěcení chrámu. A právě P. Cibulka (spolu s dr. Stojanem) dal roku 1895 popud pro vznik Matice svatohostýnské.

4 PAMĚTIHODNOSTI

Přestože (nebo možná právě proto, že) v této práci jde především o historii Svatého Hostýna, považuji za více než vhodné o něco šířeji pohovořit také o některých památkách, které se zde nacházejí a bez nichž si Hostýn dnes ani nedovedeme představit. Jde samozřejmě především o hostýnský chrám – baziliku Nanebevzetí Panny Marie, ale i o některé jiné, které rovněž mají své nezastupitelné místo v historii či osudech tohoto cíle mnohých poutníků.

4.1 Poutní chrám

Nejvýznamnější objekt - bazilika Nanebevzetí Panny Marie - ležící na místě prastaré, mnohokrát upravované a zvětšované kaple, jejíž základní kámen byl posvěcen roku 1721, postavil podle plánů J. Ignáce Cyraniho Tomáš Šturm. Stavba byla dokončena až v roce 1748 a vysvěcena olomouckým biskupem Troyerem 28. 7. téhož roku. Nařízením císaře Josefa II. byl chrám v roce 1787 jako přebytečný zrušen, střecha i s krovem byla snesena a spolu s ostatními budovami tak byl chrám odsouzen k zániku. Po mnohých prosbách bylo povoleno opravení chrámu (1841-1845) do nynější podoby a 2. 7. 1845 byl ještě ne zcela dokončený posvěcen rajhradským opatem Viktorem Šlosarem. Až s příchodem jezuitů (1887) nastaly důkladné opravy vnitřní i vnější včetně všech ostatních budov kolem kostela, aby se v roce 1891 mohlo přistoupit k slavnostnímu svěcení brněnským biskupem Františkem Bauerem (15.8.).

Hostýnský chrám je barokní orientovaná (tzn. Že presbytář s hlavním oltářem směřuje k východu) jednolodní stavba centrální půdorysné dispozice elipsovitého tvaru, s odsazeným segmentovým uzavřeným kněžištěm. K presbytáři na bocích přiléhají čtyřboké útvary sakristií s oratořemi v patře. Hlavní loď je oválného půdorysu se západní vstupní částí, k níž se po bocích přimykají nakoso postavené hranolovité věže, původně ukončené barokními báními, dnes mají podobu čtyřbokého jehlanu se zkosenými hranami.

Na západním průčelí pod hodinami je na ploše 25 m² rozměrný mozaikový obraz od pražského malíře a mozaikáře Viktora Foestra. Tento obraz (dar moravských kněží) byl na Hostýně instalován v podzimních měsících roku 1912. Znázorňuje hostýnskou Pannu Marii s Ježíškem, která stojí na zlatém půlměsíci. Madona s Ježíškem vystupuje ze zlaté záře paprsků do temných mraků. Pod obrazem mezi barokními volutami je v obdélníkovém rámu mozaikový nápis

VÍTĚZNÁ:OCHRANO:MORAVY:BUĎ:ZDRÁVA,

nad tímto obrazem pak ZŮSTAŇ-MATKOU:LIDU-SVĚMU. Povolení realizace tohoto obrazu bylo vyhověno Ústřední komisí ve Vídni 28. 1. 1912. V této době to byla první a největší moravská mozaika.

Portál se segmentovým záklenkem uzavírají masivní hlavní vstupní vrata do kostela, zhotovené v roce 1933 v Hradci Králové. Jsou ozdobeny šesti bronzovými čtvercovými poli s monogramy IHS a MARIA a čtyřmi reliéfy českých světců (sv. Václava, Vojtěcha, Ludmily a Hedviky). Jejich autorem je brněnský sochař Josef Axmann (1935).

Interiér svou prosvětleností (sedm okenních otvorů nad kaplemi, osmý nad presbytářem byl dodatečně zazděn), jednoduchostí a střídou rytmičností obvodových kaplí je již pobarokní – klasicistický, s původně bílými stěnami. Rottalovská barokní výzdoba a zařízení bylo rozvezeno do okolních kostelů nebo zničeno, dnešní zařízení, převážně v duchu historického romantismu pochází z poslední rekonstrukce kostela.

Původní přenosný hlavní oltář a otáčivý svatostánek z roku 1845, pod nímž na dřevěných podstavcích klečeli dva andělé, se po zavedení stálé duchovní správy a zvýšeného počtu komunikantů stal nedostatečný, byl proto přenesen do opravené Sarkandrovky kaple a nahrazen stabilním oltářem z pískovce. Před jeho svěcením (5.8.1891) byly do pěti vysekaných otvorů vloženy ostatky sv. Václava, Kateřiny, Markéty, Longina a bl. Jana Sarkandra. Nynější hlavní oltář tvoří menza s bronzovým tabernáklem z r. 1935, završeným drobnou plastikou Krista na kříži od J.V.Myslbeke. Po bocích adorující dvojice bronzových andělů od Čeňka Vosmíka (1935).

Nad hlavním oltářem se nachází socha Panny Marie s Ježíškem v životní velikosti. Z jeho rukou vycházejí blesky na tábor Tatarů. Podle starobylého podání byli ti, kdo se uchýlili na Hostýn, zachráněni přímlovou Panny Marie, když blesky zapálily ležení divokých nájezdníků. Původní obraz Panny Marie Ochránitelky byl zničen v roce 1620, pozdější obraz od rodiny majitelů panství Rottalů byl přenesen do kostela v Bystřici pod Hostýnem a nahrazen nynější sochou Panny Marie od brněnského sochaře Benedikta Edeleho z roku 1845. Pojetí Panny Marie Vítězné je ojedinělé v celém světě.

(přílohy – obrázek 8, 9, 10)

Vedle oltáře na samostatných podstavcích umístěny anonymní sochy sv. Cyrila a Metoděje z r. 1844. Původní hlavní oltář i kazatelnu pořídil pro Sv. Hostýn rajhradský benediktin Řehoř

Wolny v r. 1844, jemuž jako vzor posloužil barokní hlavní oltář z biskupské katedrály v Brně. V duchu liturgické reformy II. vatikánského koncilu byla po r. 1968 pořízena nová oltářní menza, umístěná před hlavním oltářem pod vítězným obloukem. Ve čtyřech kaplích (Kaple sv. Josefa, sv. Anny, sv. Valentýna, sv. Šebestiána) po obvodu chrámové lodi pochází vybavení z doby obnovy chrámu z poloviny 19. století. U severního bočního vchodu je oltář Božského srdce Páně, pod jehož sochou se nachází reliéfní obraz sv. Františka z Assisi, u protějšího bočního východu je oltář sv. Ignáce z Loyoly, jehož mramorový reliéf je umístěn pod sochou Panny Marie Lurdské. Oba oltáře pochází z dílny kroměřížského sochaře Ferdinanda Neumanna.

Na hudebním kůru byly původní varhany F. Neussera v r. 1943 vyměněny za třímanuálové J. Tučka, v r. 1953 v Krnově přestavěny na čtyřmanuálové a v letech 1999-2003 byla provedena generální rekonstrukce – nová dispozice navržena arcibiskupským organologem doc. Petrem Planým.

Z původní rottalovské výzdoby chrámu se nic nezachovalo. Při rekonstrukci v letech 1887-1891 byl chrám vyzdoben podle představ P. Cibulky, který chtěl všem návštěvníkům tohoto posvátného místa přiblížit co možná nejlépe historii, osudy a děje, kterými se může tato hora pochlubit. Pozval proto malíře a restaurátora Jana Zapletala z Prahy a jezuitského bratra Obdržálka, kteří se zasloužili o veškeré nástěnné malby v bazilice. Všechny stěny kostela zdobí řada ideově i ikonograficky sestavených výjevů ze života světců i historie tohoto chrámu. Je zde namalováno kolem 900 postav a obličejů a věrně zachyceny významné události, dobové oblečení a lidové kroje.

(přílohy – obrázek 1, 2)

4.2 Sarkandrova kaple

Ze svatojilské kaple po severním boku kostela postavené v roce 1658 (roku 1749 upravené a nově zasvěcené sv. Jiljí) zůstalo pouze narušené obvodové zdivo a propadlá střecha. Na podnět olomouckých bohoslovců, v čele s P. Cibulkou, bylo v roce 1890 započato se stavebními pracemi. Rekonstrukce kaple byla svěřena bystrického staviteli Otto Zemanovi. Závěrečnou cihlou ukončil P. Cibulka veškeré opravy 18. 7. 1890.

Tato menší orientovaná kaple je ukončena půlkruhovým závěrem. Kněžiště je odděleno od lodi vítězným obloukem. Západní průčelí je završeno volutovým štítem, na jehož vrcholu byl

vztyčen posvěcený kříž s pozlaceným jménem Ježíš. Do výklenku pod ním byla v r. 1893 vsazena socha bolestné Panny Marie od olomouckého sochaře Cingroše, jako dar architekta Wittnera. Před hlavní vstup byly osazeny dva nové schody a položena nová mozaiková dlažba. Oltární obraz včetně nástěnných maleb od Antonína Königa z Prahy přibližují život sv. Jana Sarkandra. Při velkých poutích sloužila tato kaple jako zpovědní.

Změnu zasvěcení kaple P. Cibulka vysvětluje tím, že Rottalové jako stará štýrská šlechta měli svého oblíbeného patrona sv. Jiljí poustevníka, který ale v našich zemích nebyl moc známý. Kdežto bl. Jan Sarkandr, jemuž byla tato opravená kaple zasvěcena, byl farářem v nedalekém Holešově a často v čele procesí putovával na Hostýn. První mše svatá byla v kapli sloužena 14.8. 1891 při příležitosti konsekrace chrámu kardinálem Fürstenbergem.

(přílohy – obrázek 7)

4.3 Sochy sv. Cyrila a Metoděje

Tyto sochy jsou umístěny západně před kostelem na horním nároží kamenného prostranství s kuželkovou balustrádou. V r. 1864 je zhotovil kroměřížský sochař Antonín Tomáš Beck na objednávku bystrického čtenářského spolku, který vedl farář Bernard Reger. Sochy jsou vysoké 220 cm, osazeny na čtyřhranném podstavci a ukotveny na posledním piedestalu žulového schodiště. Materiálem je jemnozrnný maletínský pískovec. Svěcení soch vykonal 15. 8. 1864 holešovský děkan P. Horecký a jsou dodnes ozdobou průčelí chrámu. První renovace je doložena již v r. 1869, následující v r. 1910 v souvislosti s budováním schodiště. Poslední restauraci prováděl sochař Lendr z Prahy v r. 2000.

(přílohy – obrázek 5, 6)

4.4 Socha sv. Anny

Západně od Sarkandrovky kaple stojí pískovcová socha sv. Anny s Pannou Marií v dívčí podobě. Na čelní straně můžeme číst nápis: Svatá Anno, oroduj za nás. Na zadní straně pak text: Tato socha postavena nákladem Anny Majzlíkové rodem ze Sehradic L.P.1894. Autor je neznámý, socha ve špatném stavu, ostatní nápisy jsou nečitelné.

(přílohy – obrázek 19, 20)

4.5 Socha sv. Antonín káže rybám

Druhotně postavená jižně od kostela, původně stála v lese při císařské cestě pod Vodní kaplí. Autorem je František Rada, z r. 1948.

(přílohy – obrázek 4)

4.6 Socha Božského Srdce Páně

Už v roce 1910 byl vysloven názor, že násypy u valů, za nimiž se kdysi ukrývali předkové před nepřítelem a nyní jsou prolomeny novým schodištěm by mohly být vhodným místem pro pomník vděčnosti, sochu Božského Srdce Páně, která by jako první vítala příchozí. Původní umístění ale bylo po levé straně hlavního vstupu do chrámu, kam byla socha postavena z popudu prof. Fanty z Prahy, který se domníval, že této soše přísluší významné a dominující místo, které je právě před kostelem.

27. 3. 1915 byla socha odlita do sádry, ale válečná léta způsobila téměř čtyřleté opoždění. Takže až v červenci 1919 byly litécké práce ukončeny a socha dopravena na Hostýn. Protože se ale ještě pracovalo na podstavci, socha byla postavena až 28. srpna 1919. Je to monumentální bronzová plastika pražského sochaře Čendy Vosmíka, podstavec pak pochází z kamenické dílny Františka Jeništy z Bystřice. Je vysoká 3m, váží 660 kg, žulový podstavec 5000 kg. Kristus imponantních rozměrů, podmanivého dojmu, pevného postoje s lehce skloněnou hlavou a žehnajícíma rukama. Na žulovém podstavci nápis: Já jsem cesta, pravda, život.

Na své dnešní místo, které si autor sochy vyhlédl ještě před započítím díla (v místě průlomu valu na levé straně schodiště nad Vodní kaplí) byla socha přemístěna až v r.1931.

(přílohy – obrázek 3)

4.7 *Stará křížová cesta*

Většina velkých poutních míst má kromě obrazové kostelní křížové cesty ještě křížovou cestu venkovní, která slouží při větším množství poutníků. Na výborové schůzi Matice svatohostýnské 17. 8. 1899 předložil tehdejší superior P. Zimmerhackel návrhy, za měsíc byl posvěcen základní kámen a pod vedením P. Cibulky byly v roce 1900 zahájeny práce.

Jednoduché kaple 1. a 2. zastavení byly postaveny severně od Sarkandrovky kaple, následujících osm zastavení situovaných směrem k rozhledně tvoří otevřené kamenné podstavce ukončené křížem s obrazovými reliéfy znázorňujícími cestu Krista na Kalvárii. Poslední čtyři obrazy jsou umístěny v kaplích různého slohu. Dnes jsou pašijové obrazy nově překryty plastovým sklem, v zimě se zakrývají dřevěnými okenicemi. 14. zastavení – Kladení do hrobu – je umístěno v malé rotundě u hřbitova, je to plastika od R. Doležala z Olomouce. Všechny obrazy zhotovil bystrický malíř pan Žůrek a veškerý náklad uhradili dobrodinci. V roce 1902 se konalo svěcení dokončené křížové cesty (14. 9.).
(přílohy – obrázek 32)

4.8 *Jurkovičova křížová cesta (nová)*

Různorodé kapličky první křížové cesty byly přijaty s negativní kritikou (především vlivem Katolické moderny). Proto byl přizván věhlasný architekt Dušan Jurkovič k vypracování projektu nové křížové cesty a plánovaných dalších staveb na Hostýně. V roce 1904 předkládá Jurkovič hotové plány na 13 kapliček křížové cesty nepravidelně umístěných severovýchodně od kostela po pravé straně jakoby vystupujících z lesa. Z vrcholu od chrámu jich osm klesá, 11. zastavení - Ukřížování - vystupuje na mohutné terase, na kterou se stoupá po řadě schodů a Křížová cesta končí u malebného hřbitova stávající rotundou 14. zastavení - Kladení do hrobu, která se stala pro obě křížové cesty společnou (přílohy – obrázek 31). Jurkovičem vypracovaný návrh 14. zastavení zůstal nerealizován.

Základ kapliček (tvarové obměny trojího typu) tvoří stěna z rezných kamenných kvádrů s mozaikovým obrazem, jíž je představen lomenicový přístřešek, zpravidla spočívající na trámech. Zakončení stěny je obloukové nebo trojúhelníkové, stříšky kryty zelenými bobrovkami, neseny dřevěnými sloupky v kamenném soklu (polychromie červená, žlutá, modrá, zelená).

Pro malířskou výzdobu vybrán Joža Úprka, který navrhl obrazy všech zastavení. Při stavbě křížové cesty se postupovalo od konce (13. zastavením), Úprkovy obrazy byly prováděny novou technikou tzv. sklomalby, která byla neodzkoušená a drsným hostýnským podmínkám nevyhovovala (mezi sklo a azbestový podklad vnikala voda, která mozaiku ničila). Proto se z Úprkových obrazů zachoval pouze jeden (Ježíš své Matce na klín položen - 13. zastavení), zbylé dva (Ježíš umírající na kříži a Ukřižování) byly zavčas sejmuty a převezeny na Velehrad, aby se uchránily před úplným zničením. K další spolupráci byl potom vyzván Jano Köhler. Tento své obrazy přizpůsobil realističtějšímu pojmání. Jsou prováděné v pestrobarevné mozaice ve spolupráci s rakovnickou dílnou, jíž vypracovával jednotlivé detaily, aby vyhovovaly nejen výrazu myšlenky, ale zároveň je i přizpůsobuje nepříznivému podnebí. Na pašijových obrazech začal Köhler pracovat v r. 1912, ale křížová cesta byla ukončena 1. zastavením až v r. 1933.

Na zadní stěně druhé kaple je pamětní deska Omladiny obětem I. světové války v podobě bronzového reliéfu znázorňující moravský lid adorující hostýnské Madoně od Čendy Vosmíka (1919). Mezi 6. a 7. zastavením se nachází nejstarší přístupová cesta na Hostýn, tzv. Železná brána.

Jurkovičova výjimečná schopnost propojit architekturu s krajinou, materiálem i barvami do přírodního rytmu je patrné ze všech jeho děl a proto je nesmírná škoda, že nemohlo dojít k realizaci dalších jím navrženým staveb pro Hostýn (velká shromažďovací síň, zvonice, kaple sv. Cyrila a Metoděje a obchodní bazar, který měl nahradit ne příliš vkusné stánky na kamenném schodišti). Kromě křížové cesty je jediným jeho dílkem malá shromažďovací síň (Jurkovičův sál), ve kterém se pravidelně konávají výroční schůze Matice svatohostýnské. (přílohy – obrázek 21-30)

4.9 Vodní kaple

Vodní kaple se nachází západně pod kostelem při nástupu na schodiště. Pravděpodobně ji postavil kolem upraveného vodního pramene kolem roku 1658 Jan Rottal, čemuž nasvědčuje rottalovský znak nad oltářem. V r.1700 byla opravena bystřickým farářem Tomášem Požárníkem, r. 1748 pak probíhá velká přestavba, při níž bylo pod kaplí vybudováno sklepení s několika výtoky vody. V r. 1816 dostal bystřický občan Karel Janota povolení Moravského

gubernia opravit zdevastovanou Vodní kapli s podmínkou, že kaple zůstane otevřená, bez oltáře. Koncem 19. století bylo novobarokně upraveno vstupní průčelí.

Je to drobná hranolovitá stavba, fasádu člení nárožní pilastry. Interiér je zaklenut čtyřdílnou kopulí, jejíž plochu pokrývají různorodé štukové rámy, tvořené proplétanými pasy s okřídlenými hlavičkami andílků. V zrcadlech můžeme vidět novodobou malbu (květinové vázy). V oltární nice se nachází původně dřevěná barokní soška Hostýnské Madony pocházející z hlavního oltáře. Od r. 2003 prochází Vodní kaple rozsáhlou opravou, která stále ještě není zcela dokončena.

4.10 Hřbitov

O pohřbívání na Hostýně máme zprávu až z 18. století, píše se o několika hrobech kněží, kteří zde působili. Protože ale v roce 1779 byl na Rusavě postaven nový kostel a zřízena samostatná duchovní správa, hostýnský hřbitov zanikl. Jeho existenci dosvědčily kosterní pozůstatky nalezeny při kopání základů řeholního domu v místech dnešní fary. Až v roce 1909, kdy byla na Hostýně zřízena stálá duchovní správa, vyvstala potřeba vybudovat také hřbitov. P. Ostrčilík zažádal o povolení hřbitova pod rozhlednou. Na podzim roku 1911 tak zadala Matice svatohostýnská staviteli Zemanovi vypracování plánu nového hřbitova.

Hostýnský horský hřbitov je tedy navržen a postaven stavitelem Ottou Zemanem, a to tak, aby svým slohem navazoval na architekturu Jurkovičovy křížové cesty. Je umístěn pod rozhlednou ve tvaru pětiúhelníku, ohraničen stylovým dřevěným plotem z diagonálně přibíjených tyček. Vstup po širokých kamenných schodech ohraničují kuželovité sloupky a ukončují masivní pilíře, do kterých je zavěšena dvojdílná kovaná brána, zhotovená podle návrhu J. Šimůnka, TJ. Do kamenných pilířů hřbitovní brány jsou vsazeny bronzové reliéfy Kristova zmrtvýchvstání a umírajícího vojína posilovaného na cestu do věčnosti Tělem Kristovým (Čeněk Vosmík 1923).

Uprostřed hřbitova ční na mohutném podstavci ze skalních balvanů 6 m vysoký Myslbekův kříž z hořického pískovce. V jeho kamenném podstavci je deska ze švédské žuly s nápisem: „Zbožné památce všech zde v Pánu odpočívajících členů TJ., MSH a všech v Pánu zemřelých poutníků. Rodičko Boží, přimlouvej se za ně.“ Hřbitov byl několikrát rozšiřován (z původně plánovaných 20 hrobů je zde dnes 51), jde o prosté pomníčky provedené v jednotném

horském stylu, s výjimkou novodobého pomníku arcibiskupa Františka Vaňáka z r. 1991, umístěného vlevo poblíž rotundy. Hřbitov byl církevně vysvěcen 14. 9. 1913.

(přílohy – obrázek 15)

5 HORA LEGEND, VÍRY A NADĚJE

Lidé v kraji pod Hostýnem, jak i vyplývá z výše uvedeného, sídlili už odedávna. Tiše plynoucí čas vytvářel historii jednotlivých míst. Z celého souboru lidských osudů se nám zachovala jen izolovaná svědectví. Tito však měli zároveň svůj vlastní svět, v němž obrazotvornost, bázeň z neznámého a pokora před přírodou daly vzniknout tajemným místům nebo bytostem, které jednou člověku pomáhaly a jindy škodily. Dokladem tohoto světa jsou pohádky a pověsti.

Kraj pod Hostýnem je bohatý na historii, pověsti i lidové zkazky. Podle jedné z hostýnských pověstí je Hostýn spjat již se slovanskými věrozvěsty, sv. Cyrilem a Metodějem. Ti měli (podle této pověsti) na místě starého pohanského obětiště, které zničili, vystavět mariánskou kapli a věnovat do ní obraz Panny Marie. Daleko známější je ale pověst o vpádu Tatarů. A především tato pověst vlastně „stvořila“ Hostýn, přestože je jich z této lokality opravdu velké množství, a tak je více než vhodné si tuto svatohostýnskou pověst blíže připomenout.

5.1 Život pověsti

Samo jméno Hostýn se v pramenech poprvé objevuje (ve tvaru Hostejn) až v 16. století, v listině z roku 1544, kdy byl majitelem bystrického panství Jiří Žabka z Liberka. Pod tímž jménem lokalitu znal Jan Ámos Komenský. Na své mapě Moravy z roku 1627 dokonce do okolí Hostýna umístil nějaké blíže neznámé doly na zlato. Jméno dodnes, bez ohledu na jeho původ, označuje výrazný vrchol o nadmořské výšce 736 m, na jehož nižším temeni stojí významná mariánská svatyně, po tři staletí cíl tisíců poutníků z okolí i ze vzdálených krajů. Hostýn vedle Velehradu a Radhoště představuje jedno z nejpamátnejších míst na Moravě. Proč? Tradice je totiž spojila s odražením tatarských (ve skutečnosti mongolských) hord křesťany v době jejich vpádu na Moravu v roce 1241.

Stručná verze pověsti praví: Aby uchránili své životy, mnozí Moravané utekli na Hostýn, kde je Tataři obléhali. Obležené záhy začala trápit žízeň. I obrátili se s modlitbami na Pannu Marii. Ta je vyslyšela a seslala nad Hostýn bouři, jejíž blesky hubily krutého nepřitele. Zároveň pod temenem vytryskl ze skály pramen. Tak mohli křesťané přežít a dočkat se

chvíle, kdy Tataři od Hostýna nejen odtáhli, ale kdy je u Olomouce definitivně porazil Jaroslav ze Šternberka.

Zmíněný zázrak podnítl dlouhodobý laický i odborný zájem o celou lokalitu, násobený navíc skutečností, že se Hostýn od počátku 17. století stal významný poutním místem, sehrávajícím i důležitou roli v procesu národního uvědomování českého národa v 19. století na Moravě. Předmětem kultu je Panna Marie Vítězná, tj. Matka Boží s Ježíškem, stojící na půlměsíci; na obrazech a reliéfech je od 17. století znázorněna vrhající blesky na Tatary, ženoucí se na hostýnské valy.

Romantický motiv boje křesťanů proti pohanskému nebezpečí začal být záhy využíván v literatuře. Už v Hájkově Kronice české se objevil „hrdina“ od Olomouce Jaroslav ze Šternberka, který ale není uváděn v soudobých historických pramenech. Neodolal mu ani tvůrce tzv. Rukopisu královédvorského z roku 1817, zprvu považovaného za jednu z nejdůležitějších památek staré české literatury, později prokázaného falza. O Hostýnu se hovoří v básni „Jaroslav“.

Hostýnská pověst, stejně jako souběžná legenda o vítězství nad Mongoly u Olomouce, bývala často zpracována i v próze, mnohdy autory rozdílných kvalit. Oba motivy využila a do jednoho celku spojila česká spisovatelka Sofie Podlipská (1833-1897). Učinila tak ve svém dvoudílném románě „Jaroslav Šternberk“ z roku 1881, z něhož je převzata ukázka (viz. kapitola 5.2). Základem její práce byla zmiňovaná báseň „Jaroslav“ z Rukopisu královédvorského.

Zřejmě jako první písemně zachytil svatohostýnskou pověst Bohuslav Balbín (1621-1681), jeden z nejvýznamnějších členů jezuitského řádu. Učinil tak roku 1665 v práci „Diva Montis Sancti“. Jeho řádový druh Jiří Cruger ve svých „Sacri pulveres“ z roku 1669 hovoří pak dokonce o jakýchsi hostýnských valech, o pramenech pod nimi ležících atd. Zdá se, že údaje svědčí o autorově znalosti Hostýna a jeho opevnění z vlastní zkušenosti.

Zmínky o hostýnských valech a příslušná pověst se hojně objevuje i v literatuře 18. století. Za všechny dílčí zprávy lze vzpomenout zájmu Jana Jiřího Středovského (1679-1713) nebo tzv. novou píseň svatohostýnskou, známou k roku 1754.

Sláva Hostýna výrazně stoupla v 19. století, kdy se o tamních valech zmiňuje na více místech básně Jaroslav z Rukopisu královédvorského (1817), například:

*„Juž juž Tataré sě v náspy hnachu,
skřěkem řvúce až do oblak strašno,
juž se jechu náspy rozkotati
I svalichu s násep klády mocné,
sě smačkachu Tataru jak črvy,...“*¹⁵

Ovšem obšírněji psal o hostýnských valech teprve Alois Vojtěch Šembera (1807-1882), známý moravský historik, v práci „Vpád Mongolů do Moravy“ z roku 1841, vydané tehdy při příležitosti 600. výročí oné události. Na základě údajů, které mu ve svém dopise před druhým vydáním knihy (1842) poskytl evangelický pastor Daniel Sloboda z Rusavy, zároveň rozšiřuje okruh zkazek a pověstí, vztahujících se k oné legendární události.

Ve zmíněné knize byl otištěn rovněž příspěvek archiváře Antonína Bočka, který vyrobil několik falz o údajné přítomnosti Mongolů na různých místech Moravy. V poznámce však vyjádřil nezastřenou kritiku tehdy populární básně „Jaroslav“ z Rukopisu královédvorského s tím, že autor básně asi Hostýn a jeho valy nikdy neviděl. Ba vyslovuje dokonce přesvědčení, že, „ ... některý Čechofil z věku nového, maje Hájka před sebou, i básně o boji s Tatary složil“.¹⁶

Čas ukázal, že hostýnské valy mají původ daleko starší, než jim přisuzovala pověst. Tušil to již ve své básni z roku 1847 Vincenc Durch, když naznačil jejich pravěký vznik:

*„Hostýne, Hostýne,
Hora památná jsi.
Věrným Moravanům,
Věčně posvátná jsi.
Z hluboka hledíme
Horo svatá k Tobě.
Budějí se sny v nás
O pradávne době.“*¹⁷

¹⁵ FIŠER, Z., POSPÍŠIL, J., MOTAL, J. *Toulky dávnou minulostí podhostýnského kraje*. Vizovice: Lípa, 1997; str.15

¹⁶ tamtéž; str. 16

¹⁷ tamtéž; str.16

5.2 Tataři pod Hostýnem

„Jaroslavovo vojsko bylo znepokojeno váháním svého vojevůdce. Stejně tak v celé zemi cítili lidé tíseň tohoto čekání. Všude v zemi byli lidé obklíčeni, napadáni a hubeni, týráni a mrzačeni. Každodenně prý posílali Tataři z bojiště domů do vlasti celé vaky s uřezanýma ušima, nosy a rukama křesťanů. Jak těžko bylo těm, kteří neslyšeli povzbuzujících slov Jaroslava, kteří nevěděli, co se v Olomouci dělo a zamýšlelo, protože nesměl nikdo z pevnosti vyjít.

Na Hostýně nesli to snad nejtíže. Nejen že docházely zásoby potravin, ale vysychal i posvátný hojný chlumský pramen, který byl denně vyčerpáván mnoha žíznivými. A po jarních deštích nastávalo suché léto. Tak trápily hlad a žízeň posádku na Hostýně a Vratislav byl nucen každému odměřovat denně spotřebu vody.

Alžběta si snad nepřipouštěla tyto nesnáze, nepřipouštěla si starosti, co bude v budoucnosti. Pro ni to nebylo nic nového. Celou minulou zimu strávila v podobném postavení a v nejistotě, co přinese příští den. Co jí však srdce div neutrhlo, bylo pomýšlení na Jaroslava, v kterého věřila jako v Boha samého. Často kolem sebe slyšela nářky. Vestoň mu klnul, bouřil lid, vedl rouhavé řeči. Kdyby měl Vratislav ve svém malém vojsku vojenskou kázeň, musel by ho dát odpravit pro zbabělost, která je tak nebezpečně nakažlivá jako morová rána. Ale Vratislav byl více mudrcem než vojínem, nicméně dařilo se mu působit na své lidi díky jeho pevnosti a moudrým domluvám. V tom ho podporovala i jeho dcera Alžběta, která napravovala to, co denně kazila Vestoňova malomyslnost.

Tataři svírali Hostýn a obletovali ho, prohlíželi jeho náspy. Byli by jej dávno dobyli, kdyby tam stál hrad nebo klášter. Pohrdali kořistí, kterou by tam mohli urvat. Vždyť uprchlíci tam nic neměli. Bez toho museli tam nahoře hladu zahynout. Že však měli výhodné stanoviště, které by mohli Tataři snadno dobýt, na to přišli příliš pozdě a jejich vůdcové za to pykali. Ale vždyť vítězství bylo tak jisté! Tatarům se zdálo, že Olomouc se sama dnes či zítra vzdá. To, že Hostýna nedobyli, byl výsledek jejich bezstarostnosti i taktikou Jaroslavova plánu. Nicméně Jaroslav stále pozoroval, co se dělo na Hostýně. Vyslal z Olomouce na Hostýn posla se vzkazem, aby byla v okamžiku skutečného nebezpečí zapálena velká hranice.

Kdyby Tataři věděli o Alžbětě na Hostýně! Ale oni nevěděli, a tak hodila se jedna šťastná okolnost ke druhé, dílem řízená duchem Jaroslavovým, dílem sama sebou...či náhodou...šťěstím...či vůlí, k níž se víra obrací. Alžběta se z celé duše modlila k „máti boží, která divy tvoří“. Modlila se za něho a tím i za všechny.

Jednoho dne zpozorovala Alžběta s temene chlumu v krajině velký nepokoj. Všude přijížděli Tataři a začínali tábořit. Zavolala na otce i známé, vystoupila na balvan blízko

kostelíka a dívala se do dáli. Před jejich zraky se rozkládala čarovná vyhlídka, kterou však dobře znali z trpké doby tatarského obležení. Morava, Slezsko a Uhry se před nimi rozprostíraly jako oživená mapa, na které se střídaly vrchy, doliny a rovina. Dohlédli k slezskému pohoří, viděli nebetyčný Radhošť, Nitranskou Javořinu v Uhrách, Pálavské hory s hradem Děvicí, starodávný Špilberk u Brna. Přehlédli úrodnou Hanou a upjali pohled na hrad Olomouc.

Nebylo pochyb, že se dělo něco neobyčejného. Ale nebylo možno rozeznat nic určitého na hradbách nebo v okolí Olomouce, čtyři a půl míle vzdáleného od Hostýna. Nicméně bylo znát jakýsi pohyb. Z té dáli se cvičenému Alžbětinu oku jevila rovina kolem Olomouce jako by se hýbala. Z toho blýskalo se cosi na slunci, to byly šípy, které sem tam vyletěly. Pak ze všech konců vyskakovaly jiskry, to byly pověstné tatarské prskavky. Posléze vyšlehl plamen ze samé Olomouce. Zdáli to vypadalo, jako by hořela svíce.

Alžběta začala svolávat lidi, aby se přesvědčili o těchto děsných úkazech.

Zatím byl stále větší ruch v nejbližším okolí, přímo pod Hostýnem. Tam se obrátila pozornost. Náhle rozeznávali české vojáky, bezpochyby z předvoje. Měli jasně lesklé přilby, těžké meče jim visely po boku, na plecích měli touly. Bylo slyšet zvuky bubnů a lesní rohy.

Drnkot mečů, sykot střel, lámání oštěpů, rachot koní, lkaní a radostné výkřiky, proklínání a povzbuzování, to vše se spojilo v jednu vřavu, v hučení a hřmění, v dunění, které se rozléhalo široko daleko.

„Naši jdou, naši jdou,“ zvolala Alžběta a spěchala níže mezi zmalátnělou, žízni trápenou posádku. „Vzhůru, vzhůru, naši jdou. Budeme vysvobozeni. Jaroslav se blíží!“

Zatím na ni myslel Jaroslav uprostřed tuhé práce, když se brodil potoky krve, kdy se jeho kůň vzpínal a plašil při přeskakování mrtvol. Vpravo vlevo bylo vidět přebídné divadlo rozsápaných lidských těl, tu krvavý mozek, tam střeva, tam usekané údy. Odvracel se od toho a očima hledal chlumecký kostelík Panny Marie. A kolem jeho hlavy fičely šípy, o jeho krunýř se odrážely zbraně, byl uprostřed nejprudšího boje. Jaký je to zázrak, že z takového válečného pekla vycházejí ještě živí lidé.

Bylo to pětadvacátého července, kdy dlouho před východem slunce, ještě za ranní tmy, podnikl Jaroslav to, k čemu se tak dlouho chystal a co si tak dobře promyslel. Jeho vojsko bylo nejen připraveno, ale napjato a radostně rozčilené. Byl to skutečně malý voj proti přesile obléhajících, ale každý jeho krok byl promyšlený. Jednalo se předně o to, aby byli Tataři přepadeni, než by se mohli vyšvihnout na koně, protože síla českého voje byla v pěšácích.

V Olomouci panovalo pohřební ticho přesto, že všechno bylo vzhůru a připravovalo se k pochodu. Nikde nebylo ani světélka, protože na rozkaz velitele se již dlouho nesmělo v noci

svítit. Hradní brána se tiše otevřela, nic nesmělo vrznout. Vojsko, které bez hluku vycházelo z brány, se podobalo řadě duchů v kmitavém světle nebeských hvězd. Předvoj byl na koních, za ním následovali pěší, jež vedl sám Jaroslav. V čele další skupiny byl král, ostatní vedli mnozí jiní vůdcové.

Mezi praporečníky byl první Vneslav. Když předvoj, mezi nímž byli templáři, se opatrně a neslyšitelně blížil k předním tatarským strážím, očekávali vzadu první lomoz. Ale českému vojsku přálo štěstí. Stráže spaly a ve spánku byly pobity. Tak vniklo vojsko zcela nepozorovaně do samého tábora. Teprve nyní se strhl zmatek, hluk, volání, klení. První seč byla krutá. Tatarů bylo pobito mnoho a jejich mrtvoly pokrývaly daleko široko zem.

Již vnikli naši do středu tábora, již se blížili k chánovu stanu. Pajdar, velitel vojska, se náhle probudil. Měl však štěstí, že přece jen uprchl dále. Avšak Jaroslav hledal především jeho.

Pajdar stále couval, hrdinně bojoval, ale stále couval. Tomu až doposud nebyl zvyklý. Nicméně rychle se vzpamatoval. Přehlédl postavení svého přepadeného, přelstěného vojska a zjistil, že se může bránit. V obraně však zůstat nechtěl. Doufal, že se situace změní a on že se požene za Jaroslavovým vojskem. Nešetřil svého života a svého bezpečí, stejně jako Jaroslav a král, ba nikdo v celém vojsku.

Pajdar uměl dávat rozkazy i uprostřed zmatku. Tyto rozkazy dával vpravo, vlevo a byly vykonávány s tou zvyklou, dobře vycvičenou poslušností, jež byla tak typická pro celé tatarské vojsko. Díky rychlím tatarským jezdcům se rozlétna zpráva o lstivém přepadení hlavního stanu na mnoho mil do okolí a odevšad spělo pomocné vojsko na bojiště úžasnou rychlostí, tak dobře známou doposud přemoženým evropským národům. Než dospěly houfce jezdců až k jeho četám, couval Pajdar pořád dále, dále od Olomouce.

Pevnost samu přepadly mezi tím jiné houfy Tatarů, jež objely bojiště a kterým velel Džudži. Zapálil hrad, drancoval a řádil. Jaroslav zde nemohl nechat dostatečně silnou posádku, ale ženy, děti a starci byli vysláni jinam, do jiného úkrytu a měšťané se ozbrojili. Hrad byl zpustošen a kdo tam zbyl, byl synem smrti.

Zatím se Pajdar posílil a chystal se na mocný a rozhodný útok na české vojsko, o němž nepochyboval, že rychle podlehne. Přisahal Jaroslavovi pomstu a hroznou smrt. Chýlilo se k večeru, bojovalo se po celý den. Pajdar připravoval útok na příští den.

Konec seči ukončila tmavá noc. Nepřátelské vojsko se stáhlo a pod ochranou silných stráží odpočívalo. Pajdar nezamhouřil oka. Seděl ve stanu, před ním plál malý oheň. Náhle k němu přistoupil Džudži. Nechal v Olomouci tatarskou posádku, ustanovil jejího velitele a sám se vrátil k Pajdarovi. Řekl mu, že ví s jistotou, že Jaroslavova milá Alžběta se nachází na Hostýně, že to vyzvěděl od olomouckých obyvatel.

„Hostýn!“ řekl Pajdar tiše a spokojeně. Dobře jej znal. Věděl, že to nebyla pevnost, ale kopec, kam uteklo před Tatary několik skupin lidí, aby se zachránili. „Snad už není dobyt naším vojskem?“ vykřikl. Celý tábor byl vzhůru. Naštěstí nebyl dobyt a po táboře a dalekém okolí letěl rozkaz, aby se nikdo neopovažoval přiblížit k Hostýnu, dokud tam nepřitáhne sám Pajdar.

Příští den se valil k Hostýnu obrovský proud tatarského vojska. S ním se tam blížil i Pajdar. Jaroslav uhořel jeho úmysl a vzplál hněvem. Bil, sekal a dral se do šiku nepřátel. Bojoval bez oddechu, bez zastávky. Několikrát pod ním padl kůň, vyšvihl se vždy na dalšího, třeba i tatarského. Jeho stříbrná přilba ukazovala cestu vojsku a povzbuzovala ho.

Také Pajdalova přilba, ozdobená drahým kamením, ukazovala cestu Tatarům. Ale Jaroslavovi bojovníci doráželi pořád dále, vnikali do hustých řad tatarského vojska, mezi kopí a meče. Jaroslav již viděl před sebou chlum Hostýn, rozeznával na něm stromy a na temeni kapličku. Kolem chlumu však byla pravá povodeň tatarského vojska a bylo jisté, že Pajdar k němu směřoval. A tu náhle se tatarský vojevůdce obrátil. Nyní byl v čele on a dorážel na Čechy, aby je zahnal zpět. Zde byla nyní soustředěna veškerá síla a moc jeho vojska. Hnala se divokým proudem proti českému vojsku, se zuřivostí se Tataři vrhali na Čechy.

Tento obrat však Jaroslav očekával, byl na něj připraven a sotva zpozoroval první útok, hned připravil svůj lid tak, že tu stál jako neohrožená zeď, od níž se útok odrážel. Při tom však padlo mnoho lidí, jejich prolitá krev se mísila se sténající zemí, vsakovala do ní. GV ní pak zůstala její památka, která nám činí rodnou zemi tak drahou.

Vůdce měřil se tu s vůdcem, sok měřil se tu se sokem a každý měl na zřeteli lesnatý chlumeček, poutnický cíl s vlídnou kapličkou. Jaroslav, když musel nyní před útokem ustupovat, byl se bránil sebeusilovněji, nespouštěl z očí Hostýnský kopec. Tu pokynul mu Vneslav, který stál v čele jednoho jezdeckého sboru, nad hlavou vztyčil korouhev arazil si cestu hustou řadou nepřátel. Vyrázil jako oheň ze země a jeho lidé za ním. Tak letěli přímo k chlumu, prosekali se, s pomocí Moravanů prorazili první hradbu a šťastně se postavili proti nepříteli klínem, jehož ostrou hranou vnikali do jeho středu.

Nyní nebyl již Pajdar schopen bez boje se zmocnit chlumu. Byl sevřen ze dvou stran. Vratislavův lid se připojil k Vneslavovu sboru. Mraky střel se spouštěly z hor na Tatary.

Nastala temná noc a druhý den se skončil vražděním, jak započal. Přece však nebyl Pajdar tímto nezdarem příliš polekán. Jeho hrdost a velká sebedůvěra nedopouštěla, aby uznal, že se chýlí k porážce.

Vneslavovo postavení sice bylo již malým vítězstvím Čechů, avšak naopak Jaroslav couval nyní s celým přechodem vojskem. Zdálo se, jako by toužil znovu se vrátit a zůstat za hradbami v Olomouci. Ta však byla Tatary obsazena. Kromě toho přibývalo ještě k večeru velké množství

tatarského vojska a připojilo se k Pajdarovi. Do zítřka pak tu měl být Batu s pomocným vojskem z Uher. Znovu bylo vše, co činil Jaroslav, Pajdarovi k smíchu. Byla to jen taková hračka. Ano, kdyby tu stál Jaroslav v čele vojsk celé Evropy, tu by se Pajdar sklonil před jeho mocí. Ale půda v táboře se otřásala pod kopyty nových a nových jezdeckých tlup, které se přidávaly k Tatarům a které jako by vyrůstaly ze země.

S novým ránem uvidělo vojsko na Hostýně hemžení nepřemožitelného nepřítele na rychlích koních dole v táboře.

Celou noc kopali na Hostýně nové náspy. Konečně se mohl Vratislav přiblížit k Vneslavovi, konečně mohli spolu hovořit o tom, co se událo, co zamýšlí Jaroslav. Vneslav, který slyšel, že na Hostýně se ukryla Alžběta, se tázal Vratislava, zda tomu tak skutečně je. Přál si, aby jí mohl vzdát svůj rytířský hold. „Tam stojí,“ řekl Vratislav a ukázal na mladinkého rytíře, na svou dceru Alžbětu. Stála na náspu v ranním světle a dívala se na tatarský tábor. Zpod stříbrné přilby jí vyčnívaly zlaté vlasy. „Ó, Jaroslave, kdybys viděl tu krásu!“ pomyslel si, přiblížil se ke krásné dívce a poklekl. „Brzy zde bude Jaroslav, přinese zemi pokoj, mír nám všem.“ Usmál se a ona též. Podala mu ruku, kterou políbil, a pak byl konec té kratičké chvíle, neboť první střely letěly sem a tam a začínal už boj.

Vneslav se rozběhl. Právě valili Vratislavovi lidé na pokraj hradeb velké klády. S hbitostí a obratností se na hradby dobývali Tataři. Klády jim byly spuštěny na hlavu, těla Tatarů byla rozdrcena, rozmačkána. Alžběta hlasitě zasténala, zakryla si oči, skryla se za hradbu. Neviděla, ale dobře věděla, že na hradby se dobývají další a další Tataři. Nyní dostala strach. S ním se spojilo slitování, zavíraly se jí oči před tou hrůzou. Zavřenýma očima viděla však rozdrcená těla, slyšela zvuky polámaných, rozdrcených kostí, viděla zoufalé oči hledící na záhubu, marné bránění se vztyčených rukou, ústa, kolem nichž kypěla krvavá pěna.

Kam utéci, kam utéci! Nikam, bohužel! Kdo by opustil otce, kdo by prchal před svým milým? Tedy vytrvat! Sundala ruce ze zsinálých lící, pozvedla hlavu a oči. Nejlépe je hledět těm hrůzám přímo do očí. Spěchala k násypům, pomáhala je upevňovat. Zase se valily klády, zase ten rachot a běsnění, které jí procházelo až do kostí.

Avšak soucit s nepřítelem náhle odchází. Na náspy se hrne takové množství nových bojovníků, stoupají tak rychle přes rozmačkaná, kluzká těla svých předchůdců, že obránci nemohou svalit nové klády. Již jsou zde, nahoře, jejich hrozná hlava čouhají přes náspy, rukama se drápourou nahoru. Hostýňští obránci se ženou proti nim s meči a oštěpy, usekávají jim ruce, hlavy, srážejí je dolů.

Vneslav běhá z jednoho konce na druhý, křičí, vybízí, vraždí, shýbá se z násypů dolů. I Alžběta tasí meč. Musí to být ve jménu Božím, za vlast, za bratry! Stojí vedle něho. On to vidí,

vidí ji, bojuje jako lev. Bojuje ještě a neví, že mu v hrdle již vězí šíp, že krvácí. Vidí jen Alžbětu, jak ho chytá, pak klesne, vidí ji umírajícím okem...

To vše trvalo celý den. Se sluncem zašel za obzor i krátký a slavný Vneslavův život.

Jak ten den uprchl v hrůze a hoři! Obležení se ubránili. Noc učinila konec útokům, nikoli však strastem. Vneslav byl mrtev, odvaha lidu sklesla, naděje zhasla. Kdo ví, nebyl-li též i Jaroslav poražen?

A v tomto hoři přišlo ještě další trápení. Byla to žízeň, která dostoupila svého vrcholu. Někteří dostali horečku, jiní lízali na trávě a keřích rosu. Málo bylo těch, kteří uposlechli Vratislavovy rozkazy, káceli stromy a připravovali se k novému boji.

Nastávalo ranní šero. V tatarském táboře bylo dosud ticho. Nezdálo se, že by hned po ránu zamýšleli útočit.

Vzniklo nesmírné vedro. I ti, kteří dosud vydrželi, padali na zem s vyprahlými, otevřenými ústy.

Tu se náhle objevil Vestoň, kterého nebylo dlouho vidět. A ti, kteří byli sklíčení a nečinní, když jej spatřili, hned se k němu přidávali. Komu prý je život drahý, ten že má prosit o milost u Tatarů. „V porobě bude vody dost,“ těšili se. Jen pít, jen žít chtěli a na nic jiného nemysleli. Jejich reptání bylo velké. Vestoň se náhle vzmužil, chtěl být vůdcem zbabělců, vztyčil se a zvolal: „Za mnou, za mnou, koho trápí žízeň!“

Byla to vzpoura. Marný byl hrdinný boj, válečné štěstí, marná Vneslavova smrt. Nyní se mělo na moravské půdě stát to, o čem se nikde nemohlo vypravovat. Křesťané se sami chtěli vzdát a pro kapku vody žebrat o milost u pohanů a vrahů křesťanů.

Nikdy se nezapomene, jak do té doby mírný Vratislav se rozohnil. Skočil k Vestoňovi, uchopil ho za paže a srazil ho k zemi. Cítil jako nikdy předtím, že víra a naděje jsou svatými ctnostmi, ale že malomyslnost a pochybnost podryvá člověku půdu pod nohama. Vyzval ty, kteří s ním stejně smýšlejí, aby za ním předstoupili před „stolec Matky Boží“. Povstali všichni i s Vestoněm. Jedna vůle nyní ovládla všechny. Putovali ke kapli.

Nepřítel dole se nehnul, neměl naspěch. Věděl, že obležení jsou trápeni žízní. Snad to řekl Tatarům nějaký zrádce, který uprchl z Hostýna. Ti čekali na to, až se posádka vzdá.

Klidně se mohli modlit Hostýnští, aby zapršelo. Vratislav stál mezi nimi s nepokrytou hlavou, s čelem rozbrázděným těžkými životními zkušenostmi a myšlenkami ještě těžšími. Stál zde, jako by do té doby ani nepatřil, avšak co našel ve všem hloubání? Sám vedl tento ubohý, zoufalý lid pevnou rukou k staré víře. Nevěřil, že by tato modlitba mohla přivolat z nebe vláhu a spásu, ale viděl jasně, že přivolá novou sílu do lidských srdcí, že vzbudí vytrvalost, že obnoví zmírající naději.

„Ó, věčné taje v souvislosti věcí, v lidském srdci, v labyrintu osudů!“ šeptal a umkl zase, aby naslouchal vroucí modlitbě věřícího lidu.

Ten vstal z kolenou modlitbou posílen a všichni pospíchali do práce. Vratislav šel mlčky před nimi. Parnem a žízni sotva dýchali, ale paže zase nabyli pružnosti a oči lesku. Pustili se do kácení stromů a chystali se k další obraně. Na vzdání nebylo již ani pomyslení.

Alžběta zůstala v kapli sama. Sama, jediná se vrhla na kolena před obrazem Matky Boží:

„Pod tvou ochranou, Bohorodičko, jsem zde spala v noci na stupni tvého oltáře. Pak jsem myslila na to, jakým darem jsem byla ve spaní tebou poctěna. Nuže, teď žádám sama o ten velký dar. Vyslyš mou modlitbu za spásu mého lidu. Přináším ti jako oběť svoje vlastní štěstí.“

Dále se nemodlila. Němě se dívala na starý obraz Matky Boží. S nevýslovnou tísní vyšla z kapličky na denní světlo.

„Maria Panno!“ vykřikla.

Na nebi, dlouho jasně čistém a zářícím, stál černý mrak. Zadul vítr, temně zahřmělo. Bílý blesk sjel jako had. Alžběta slyšela jásání lidu a sama zapomněla na vlastní žízeň. Vrhla se do trávy u prahu kapličky a plakala. Když vstala, smutně řekla: „Vím, že moje štěstí bude to tam. Díky za to, Bože můj! Ale jeho, Jaroslavovo štěstí, jsem nemínila. Jeho ochraň, jemu dej štěstí a vítězství.“

Blahodárná bouře skončila. Přívalem vody byl znovu oživen horský pramen a všem uhasil žízeň. Byla jim vrácena síla, jejich víra byla upevněna.

Když po tomto bez boje přečkaném dnu Tataři znovu zaútočili na chlum, vpadli mezi ně obránci vedeni Vratislavem a hnali se na nepřitele s takovou udatností, o které bylo v jedné kronice napsáno, že devět Tatarů přicházelo vždy na jednoho křesťana.

Mezi Tatary se roznesla pověst, že mezi českými bojovníky je i Alžběta v přestrojení za rytíře ve stříbrné zbroji. To Pajdara a celé jeho vojsko rozlítlo. Kdo by mohl přinést tu dívku živou svému mocnému vůdci? Džudži div nezešílel a hnal své čtyry do boje. Pajdar sám bojoval jako smrtonosná hvězda. V zápalu boje mu Džudži ukázal stříbrného rytíře. To byla ona.

Vratislavův lid, udatně přepadávající nepřitele, byl náhle obklíčen, pronásledován od Tatarů, byl na útěku. Nebyl-li vesměs pobit, to způsobil Pajdarův rozkaz, aby byl život těchto lidí šetřen. Neuposlechnutí znamenalo kruté tresty. Vždyť tu Pajdarovi šlo o Alžbětu. Jak snadno mohla padnout!

Byla to zběsilá honba. Alžběta pohlédla na otce jako uštvaná srna, on na ni s bolem, ve kterém bylo shrnuto vše, co kdy vytrpěl. Utíkal se svým lidem i s Alžbětou, kterou pečlivě střežil. Utíkal ve velkém zmatku a nevěděl kam. Dlouho uháněli do krajiny, když náhle uviděli zase vojsko. Jestliže to byli Tataři, byl všemu konec. „Dcero, máš svou dýku?“ „Mám,“

zazněla krátká odpověď. A zase cválali kupředu. Tu zazněly rohy. Chvála Bohu, tamti, to byli naši. Uprchlíci mávali korouhvemi, navzájem zatroubili a vrhali se vstříc bratrům. Prozatím byli zachráněni. Připojili se k těm, kterým velel Jaroslav. Alžběta ho uviděla vpředu s vojáky.

Nastal první, Jaroslavem bystře vyhlédnutý okamžik. Jako klínem vrazil do samého srdce tatarského vojska. Nenadále stál tu před samým Pajdarem, zdvihl kopí a vyrazil na něj. Pajdar byl však připraven, ale prudkým nárazem se obě kopí zlomila. A již se blýskaly meče, skočili s koní a hnali se proti sobě. Jaroslavův meč se hluboce vnořil do boku svého soka. Pajdar klesl, jeho zázračná diamanty posázená přilba se mu sesula z jeho lysé hlavy.

Tataři utíkali, křesťané je pronásledovali. Ale oni nemysleli ani na odpor, zahazovali oštěpy a meče. Utíkali. Jaroslav se hnál za nimi se svým vojskem až k hranicím.

Vratislavův voj byl připojen k vojsku českého krále, který se také nacházel na bojišti.

Když byli Tataři vyhnáni, vrátil se šťastný a nadšený Jaroslav od moravských hranic k Olomouci. Všude se sbíhal lid a vítal ho. Tak přijel do Olomouce. Tam ho očekával král, objal ho a zasypal ho květinami. Z města se rozléhala hudba, troubení a víření bubnů, volání slávy. Ale on nemyslel na nic než na Alžbětu, hledal ji, ale nenašel. Nikdo mu nemohl dát zprávu o Vratislavovi a Alžbětě, jen o Vneslavu slyšel, že padl.

Po určité době se Vratislav s Alžbětou odpojili od svého voje. Šli a dlouho spolu nepromluvili. On myslel na minulé události, ona na svatou Pannu, k níž se modlila. Přinesla svému lidu oběť a ta byla přijata. Tataři byli poraženi.“¹⁸

¹⁸ FIŠER, Z., POSPÍŠIL, J., MOTAL, J. *Toulky dávnou minulostí podhostýnského kraje*. Vizovice: Lípa, 1997; str. 9-15

Závěr

Seznámili jsme se s dávnou i nedávnou minulostí Svatého Hostýna, s místním působením různých hodnostářů i obyčejných lidí (nízkých původem, ne však zásluhami), s krásou i osudy jednotlivých památek i Hostýna jako celku. Byli jsme svědky slavného křesťanského vítězství nad pohany, kteří nedokázali dobýt tuto horu díky bájně pomoci Matky Boží.

Tím není řečeno, že by toto téma bylo zcela vyčerpáno. Ale to ani nebylo cílem této práce. Snažila jsem se jen o bližší seznámení se Svatým Hostýnem, jehož historie coby poutního místa je důležitým a nemalým kulturním i duchovním dědictvím. Existují publikace, které jsou úzce zaměřeny na tu či onu část hostýnské historie, vždy jen na jedno nebo několik málo témat s Hostýnem souvisejících. Já jsem se v této práci pokusila v rámci svých možností utřídit a sloučit snadněji i méně snadno dostupné informace do sice méně podrobného, ale o to celistvějšího pojednání. Pro dokonalejší představu o Svatém Hostýně jsem navíc pořídila vlastní, co možná nejobecnější a nejnovější fotodokumentaci.

V úvodu jsem si také vytýčila cíl „zaujmout pestrou hostýnskou historií a tím vzbudit v čtenáři přání hlouběji toto místo poznat“. Jestli se mi tento cíl podařilo nebo nepodařilo splnit, si netroufám tvrdit, to musí posoudit čtenář sám.

Téma Svatého Hostýna je sice opravdu velmi zajímavé, nicméně nebylo jednoduché dopátrat se všech informací a zdrojů. Spousta materiálu je pouze v archívech nebo muzeích v různých kronikách a starších spisech a dílech po téměř celé Moravě. Proto bych na tomto místě chtěla poděkovat jejich pracovníkům, kteří mi dovolili do těchto materiálů nahlédnout. Neocenitelnou pomocí mi byly také některé internetové stránky, i jejich pro mě anonymním tvůrcům patří můj dík.

Původně jsem zamýšlela podrobněji zpracovat ve své diplomové práci i téma pronásledování katolíků komunistickým režimem. V rámci Svatého Hostýna a jeho okolí je velmi aktuální, každoročně se tu například takto „postižení“ setkávají a pořádá se i tzv. „Pout' muklů“ (vězňů totalitních režimů). Zpracovat toto téma se mi však nepodařilo, protože budova Matice svatohostýnské, ve které se nachází archív, je v dlouhodobé rekonstrukci a vyhledání souvisejících materiálů proto nebylo možné. Věřím ale, že tato problematika

v budoucnu nezůstane bez povšimnutí a že se tato v mnohých dosud živá kapitola neblahé minulosti naší země stane předmětem jiné práce či publikace.

A úplně na závěr si dovolím citovat slova o posláních svatohostýnské pověsti (která je důležitou součástí mé práce) z knihy Miloslava Pojsla:

„Před 150 lety meditoval nad významem Hostýna Karel Šmídek následujícími slovy: „...tento věčný pomník hrdinské slávy Slovanů, ke kterémuž každý z nás, jako Moslemín ke své Mece, putovati má, by se nakojil ve vzpomínkách na věhlasnost předků svých a jich velké činy, jimiž osvobodili Evropu od jarma tatarského...“ Dnes je náš pohled na Svatý Hostýn sice zcela jiný, ale přesto můžeme přijmout hostýnskou pověst o Tatarech jako symbol hledání nadpřirozené moci tam, kde naše prostředky byly již vyčerpány. Vždyť tuto odvěkou zkušenost, kterou s sebou lidstvo ponese i do dalších staletí, jsme si mohli ověřit již tolikrát i ve století dvacátém.“¹⁹

¹⁹ POJSL, M. *Svatý Hostýn. Bazilika Nanebevzetí Panny Marie*. Velehrad: Historická společnost Starý Velehrad, 1992.

Seznam použitých pramenů

Hostýnské vrchy, Vizovické vrchy: Turistický průvodce ČSSR. Brno: Olympia, 1988.

HOLKOVÁ, M. *Kdyby lásky neměl: Vyprávění ze života Antonína Cyrila Stojana.* Brno: Cesta, 1991. ISBN 80-85319-14-4

KARAFIÁT, V., KRUTIL, I., MOTAL, J., POSPÍŠIL, J. *Podhostýnské vzpomínání: Pohled do regionální literatury.* Vizovice: Lípa, 1999. ISBN 80-86093-28-X

POSPÍŠIL, J. *Svatý Hostýn v historii a povídkách.* Vizovice: Lípa, 1994.

FIŠER, Z., POSPÍŠIL, J., MOTAL, J. *Toulky dávnou minulostí podhostýnského kraje.* Vizovice: Lípa, 1997. ISBN 80-86093-11-5

JAŠEK, A., STANĚK, J. *Msgr. ThDr. Cyril Stojan, probošt a poslanec.* Kroměříž: 1911.

PŘIKRYL, F. Ss. *Cytil a Metod v památkách starožitných na Moravě a e Slezsku*, 2.díl. Týn u Lipníka: Záhorská kronika, 1907.

POJSL, M. *Svatý Hostýn. Bazilika Nanebevzetí Panny Marie.* Velehrad: Historická společnost Starý Velehrad, 1992.

VYCHODIL, J. *Popis velehradských památností.* Velehrad: Nakladatelství Cyrilo-Methodějské literatury a památek velehradských M. Melichárka, 1925.

KOZLOVÁ, O. *Svatý Hostýn: Nejstarší historie*[online]. Sv.Hostýn: MSH, 2006[cit.2006-03-12]. Dostupné na <<http://www.hostyn.cz/historie.htm>>

BRÁZDIL, F., ŠOLC, J., KOZLOVÁ, O. *Jezuité ve světě a na Sv. Hostýně*[online]. Sv.Hostýn: MSH, 2006[cit.2006-04-21]. Dostupné na <<http://www.hostyn.cz/jezuite.htm>>

Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Heslo Jezuité, 13. díl[online]. Praha: Nakladatelství J. Otta 1889[cit.2006-04-25]. Dostupné na <http://www.jesuit.cz/?id=historie_1-svet>

Seznam zkratek

P. – páter (otec, duchovní)

Fr. – fráter (bratr, řeholník)

TJ., T.J. – Tovaryšstvo Ježíšovo; označení členů tohoto řádu

MSH – Matice svatohostýnská

Sv., sv. – svatý, -á, -é, -í

r. - rok

hr. – hrabě

kard. – kardinál

bl. – blahoslavený, -á

Nep. – Nepomuk, Nepomucký (sv. Jan Nepomucký)

Xav. – Xaverius, Xaverský (sv. František Xaverský)

arch. – architekt

RaJ – Restaurace a Jidelny (družstvo v době totality)

akad. – akademický

p/H – pod Hostýnem (Bystřice pod Hostýnem)

n.p. – národní podnik

SV – severovýchod, -ně, -ní

Msgre – monsignore (církvní titul)

Dr., dr. – doktor

StB – Státní bezpečnost

SNB – Sbor národní bezpečnosti

ONV – Okresní národní výbor

KSČ – Komunistická strana československá

ÚSP – Ústav sociální péče

Seznam příloh

Příloha 1 – citace prosby P. Stojana o požehnání pro myšlenku Apoštolátu Cyrila a Metoděje z dopisu kardinálu Fürstenbergovi, těmito slovy nastiňuje účel Apoštolátu; převzato z knihy JAŠEK, A., STANĚK, J. *Msgr. ThDr. Cyril Stojan, probošt a poslanec*. Kroměříž: 1911.

Příloha 2 – přepis (ze zdi chrámu, vedle hlavního oltáře) dekretu o papežské korunovaci sochy Panny Marie Svatohostýnské

Příloha 3 – přepis (ze zdi chrámu, vedle hlavního oltáře) prohlášení hostýnské duchovní správy k oslavě Panny Marie Svatohostýnské u příležitosti její papežské korunovace

Příloha 4 – přepis úryvku (ze zdi chrámu, před hlavním oltářem) z dekretů o jmenování svatohostýnského chrámu Menší bazilikou

Příloha 5 – 2x „provolání slávy“ Panně Marii na památku názvu hlavního oltáře z roku 1748 (přepis ze zdi nad bočními vchody do chrámu)

Obrázek 1 – celkový pohled na baziliku Nanebevzetí Panny Marie zepředu (západní strana)

Obrázek 2 – Panna Marie Hostýnská, mozaika nad hlavním vchodem

Obrázek 3 – socha Božského Srdce Páně na vstupním schodišti k bazilice

Obrázek 4 – socha „Antonín káže rybám“ na jižní straně před bazilikou

Obrázek 5 – socha sv. Metoděje před hlavním portálem

Obrázek 6 – socha sv. Cyrila před hlavním portálem

Obrázek 7 – Sarkandrova kaple

Obrázek 8 – plastika Panny Marie Svatohostýnské nad hlavním oltářem

Obrázek 9 – obraz Panny Marie Vítězné (záchrana před Tatary)

Obrázek 10 – obraz Panny Marie Ochránitelky, „jak se uctíval od roku 1242, než jej Václav Borovský zničil 1620“ (přepis ze zdi pod obrazem)

Obrázek 11, 12 – pomník na památku kněží umučených v koncentračních táborech

Obrázek 13, 14 – pomník na památku mučených a vězněných v období komunistického teroru

Obrázek 15 – hřbitov na Svatém Hostýně

Obrázek 16 – fotografie dekretů o jmenování hostýnského chrámu Menší bazilikou (na zdi vpravo před hlavním oltářem)

Obrázek 17 – fotografie dekretu o papežské korunovaci sochy Panny Marie (na zdi vpravo vedle hlavního oltáře)

Obrázek 18 – fotografie prohlášení hostýnské duchovní správy u příležitosti papežské korunovace (na zdi vlevo vedle hlavního oltáře)

Obrázek 19 – socha sv. Anny před bazilikou

- Obrázek 20** – zadní část podstavce sochy sv. Anny se jménem donátorky (Anna Majzlíková, 1894)
- Obrázky 21-30** – ukázky nové Jurkovičovy křížové cesty
- Obrázek 21** – celkový pohled na 1. zastavení (Ježíš pře Pilátem)
- Obrázek 22** – detailní pohled na hlavní mozaiku 1. zastavení
- Obrázek 23** – pohled na všechny 3 mozaiky 2. zastavení (Ježíš bere na sebe kříž), polodetail
- Obrázek 24** – celkový pohled na 3. zastavení (Ježíš poprvé padá pod křížem)
- Obrázek 25** – celkový pohled na 4. zastavení (Ježíš se setkává se svou matkou)
- Obrázek 26** – všechny 3 mozaiky 5. zastavení (Petr Šimon pomáhá nést Ježíšovi kříž), polodetail
- Obrázek 27** – celkový pohled na 8. zastavení (Plačící ženy)
- Obrázek 28** – detailní pohled na hlavní mozaiku 9. zastavení (Ježíš padá potřetí pod křížem)
- Obrázek 29** – pohled na všechny 3 mozaiky 10. zastavení (Ježíš svlečen), polodetail
- Obrázek 30** – polodetail 11. zastavení (Ježíš ukřižován)
- Obrázek 31** – dřevěná plastika 14. zastavení (Ježíš uložen do hrobu), společné pro starou i novou křížovou cestu, detail
- Obrázek 32** – ukázka staré křížové cesty (8. zastavení)

Přílohy

Příloha 1:

„Radujeme se z daru všech darů nejvýbornějšího – ze sv. víry, slavíme významnou slavnost a proto z vděčnosti hodláme zříditi Apoštolát sv. Cyrilla a Metoda pod ochranou Matky boží, jehož účelem by bylo dle úmyslu sv. Otce: modliti se za sjednocení našich spolubratrů a hmotnými prostředky a skutky podporovati katolíky národa vlastního a sv. Stolicí podporovati v misionářství u národů slovanských.“

Příloha 2:

DEKRET SV. KONGREGACE OBŘADŮ O SLAVNÉ PAPEŽSKÉ KORUNOVACI MILOSTNÉ SOCHY PANNY MARIE SVATOHOSTÝNSKÉ

NÁŠ SV. OTEC PAPEŽ PIUS X. vyslechnuv přelaskavé pokorné posly J. EM. nejdůst. pana kardinála FRANT. BAUERA, arcibiskupa olomouckého; dále pak představeného rak. provincie Tov. Jež. a superiora T. J. na Sv. Hostýně – ráčil dobrotivě svoliti, aby J. Em. nejdůst. pan kardinál arcibiskup olomoucký jménem Jeho Svatosti o nastávajícím svátku Nanebevzetí Blahoslavené Panny Marie drahocennými korunami slavně korunoval hlavu milostné sochy nejblah. Bohorodičky a Božského Jezulátka, kteréž věřící od dávných časů neobyčejnou horlivostí a zbožností uctívají na hoře Svatohostýnské.

Nehledě k jakýmkoli námitkám a překážkám

V ŘÍMĚ dne 27. června 1912

F. S. CARD. MARTINELLI, PRAEF. m. p.

PETR LAFONTAINE, EP. Secr. m. p.

Příloha 3:

KE CTI BOŽÍ, K OSLAVĚ MARIE SVATOHOSTÝNSKÉ, KE SLÁVĚ ZBOŽNÉ MORAVY, CTITELŮM MARIÁNSKÝM VĚKŮ BUDOUCÍCH!

Za panování papeže Pia X., císaře a krále Františka Josefa I., 670 let po porážce Tatarů na Moravě, 125 let od zpusťování této svatyně, 25 let od uvedení řádu Tovaryšstva Ježíšova na Sv. Hostýn, byla péčí Matice Svatohostýnské a kněží Tovaryšstva Ježíšova od Dra Františka Šal. kardinála Bauera, knížete – arcibiskupa olomouckého, za přítomnosti Lva kardinála Skrbenského, primasa království českého, Dra Pavla hraběte Huyna, biskupa brněnského, Dra Karla Wisnara, světícího biskupa olomouckého, Josefa Koudelky, biskupa z Ameriky, zemského hejtmana Otty hraběte Serényiho, vládního zástupce c. k. dvorního rady Františka

Obrázek 1:

Obrázek 1:

Obrázek 2:

Obrázek 3:

Obrázek 4:

Obrázek 5:

Obrázek 6:

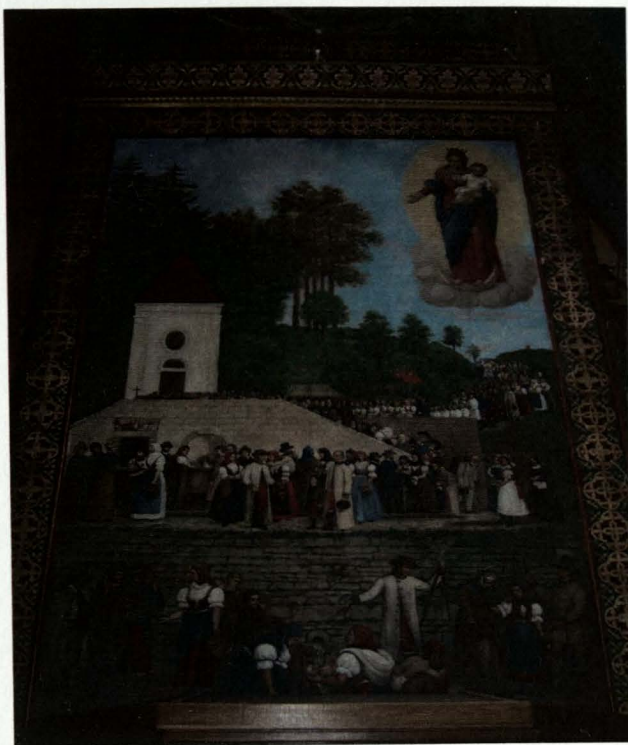
Obrázek 7:

Obrázek 8:

Obrázek 9:

Obrázek 10:

Obrázek 11:

Obrázek 12:

Obrázek 13:

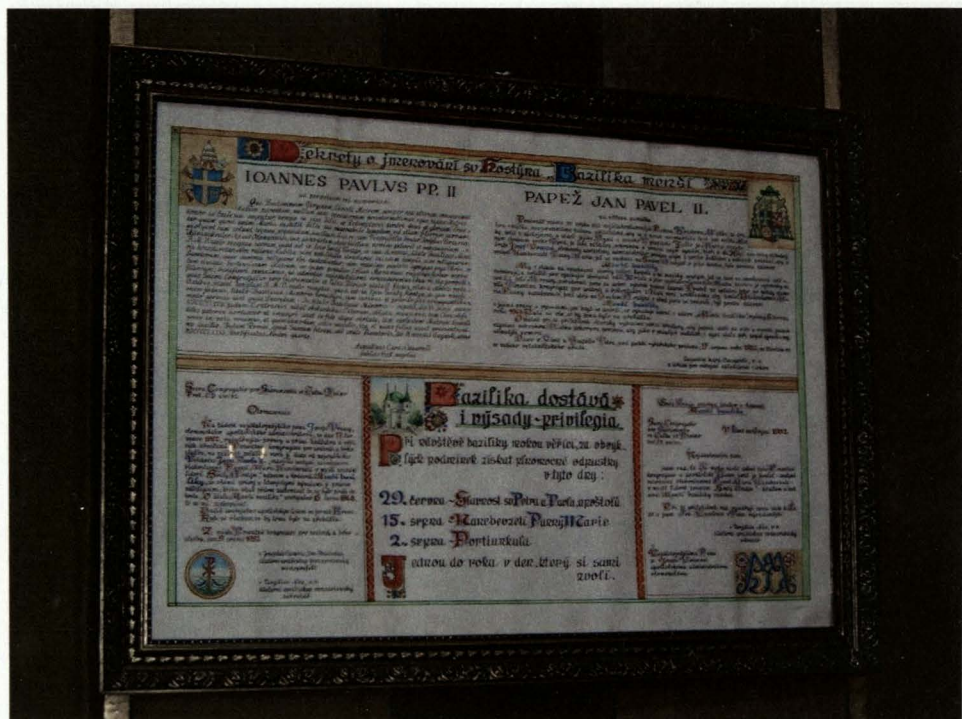
Obrázek 14:

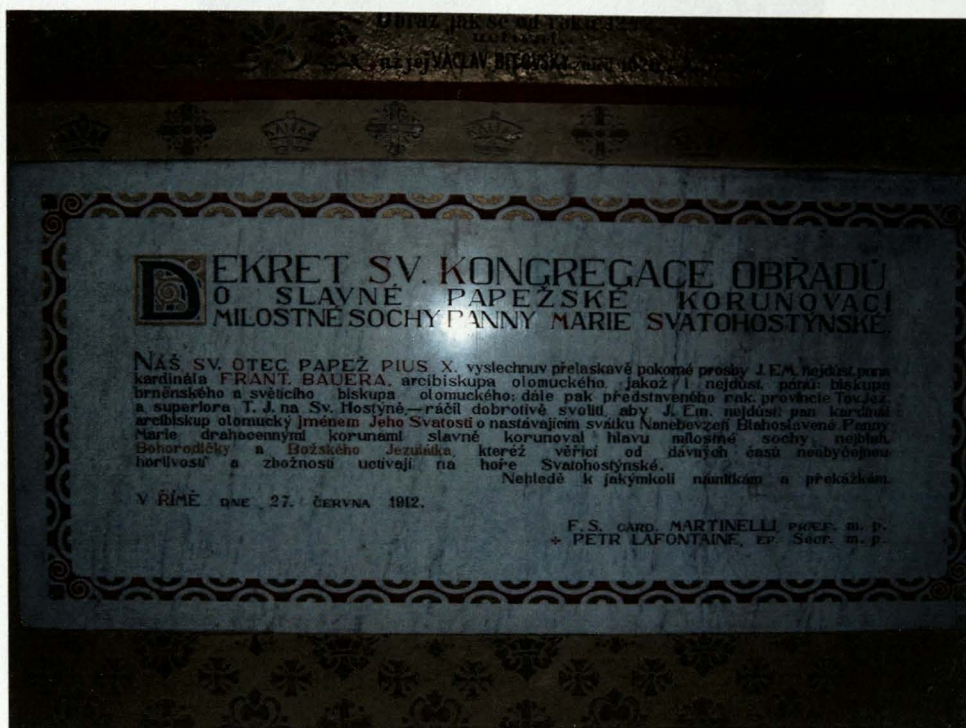
Obrázek 15:

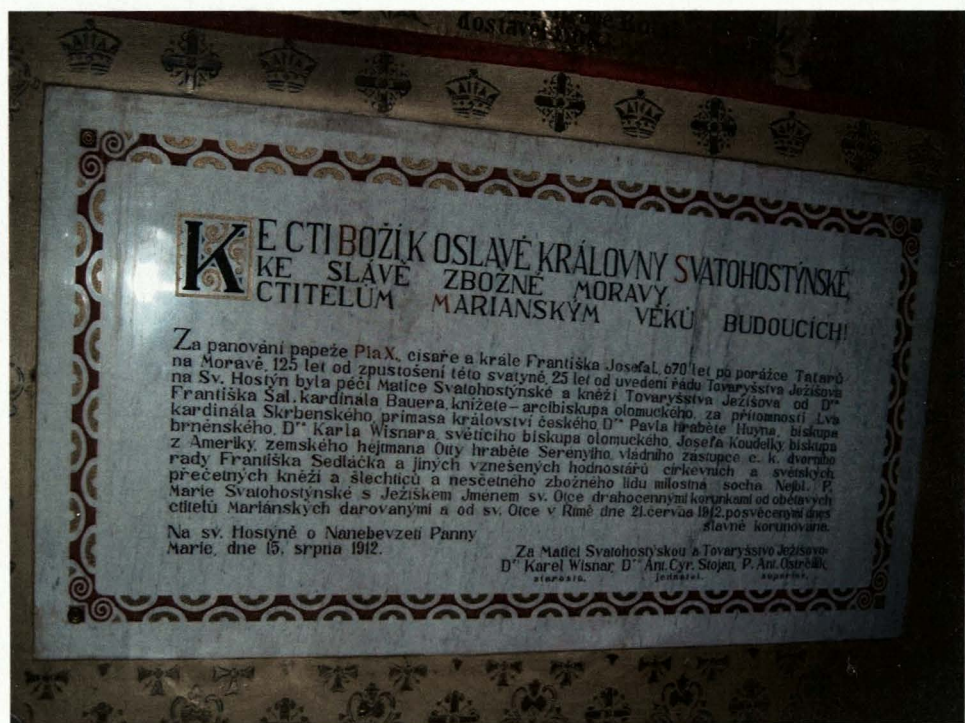
Obrázek 16:

Obrázek 17:

Obrázek 18:

Obrázek 19:

Obrázek 20:

Obrázek 21:

Obrázek 22:

Obrázek 23:

Obrázek 24:

Obrázek 25:

Obrázek 26:

Obrázek 27:

Obrázek 28:

Obrázek 29:

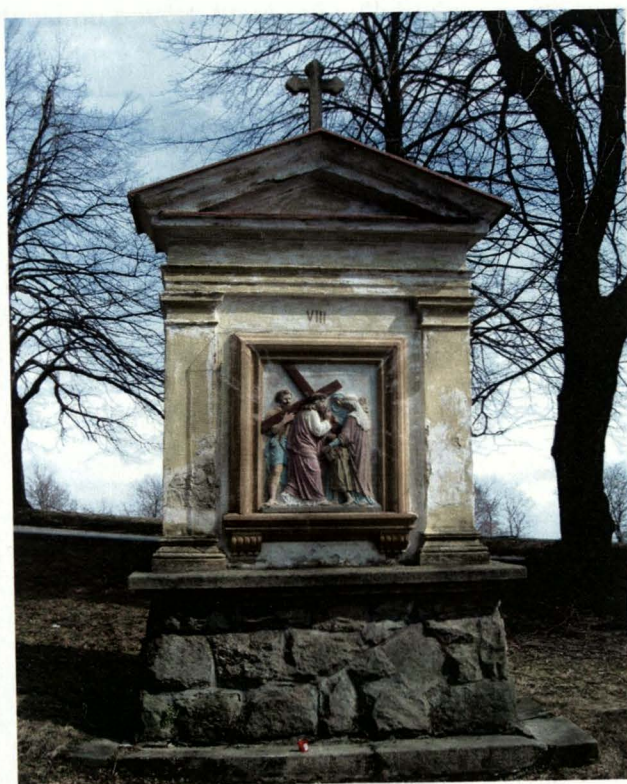
Obrázek 30:

Obrázek 31:

Obrázek 32:

ABSTRAKT

SOUČKOVÁ, T. *Poutní místo Svatý Hostýn*. České Budějovice 2006. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra církevních dějin a patristiky. Vedoucí práce PhDr. R. Malý.

Klíčové pojmy: poutní místo, Svatý Hostýn, historie, Tovaryšstvo Ježíšovo/jezuité, památka, pověst, Tataři, chrám, duchovní správa, Panna Marie

Práce se zabývá historií i současností moravského poutního místa Svatý Hostýn.

V první (nejrozsáhlejší a nejpodrobnější) části se seznámíme právě s dějinami tohoto cíle poutníků. Druhá pojednává o historii a vývoji řádu Tovaryšstva Ježíšova, jehož působení na Hostýně je pro rozkvet a slávu této svaté hory velmi důležité. V další části nalezneme stručné životopisy některých nejen pro Hostýn významných osobností, které se o toto místo nejvíce zasloužily. Poté následuje krátká exkurze po hostýnských pamětihodnostech (tyto jsou v závěru práce dokumentovány i fotografiemi). V poslední části si můžeme přečíst asi nejznámější svatohostýnskou pověst, která má velký význam pro samotný vznik Hostýna jako poutního místa.

ABSTRACT

The Pilgrim Place Svaty Hostyn

Key terms: pilgrim place, Svaty Hostyn, history, Jesuits, landmark, legend, Tatars, spiritual custody, Virgin Maria

The project deals with the history and present of the Moravian pilgrim place Svaty Hostyn.

In the first (the most extensive and detailed) part we familiarize ourselves with the history of this place. The second part is about the history and development of the order of Tovarysstvo Jezisovo that is very important for the progress and fame of this holy mountain. In the next part we find brief biographies of some personalities that were important for this place. Then there is a short tour to Hostyn sights (see photodocumentation). In the last part we can read the best known Hostyn legend which is very important for Hostyn as a pilgrim place itself.

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra
370 01 Česká Budějovice